

SELŠKI
PREDNIKI
DR
JANEZA
EV. KREKA

RUDOLF ANDREJKA

900
A/1/2

Selški predniki dr. Janeza Ev. Kreka

*Rodoslozna in krajevozgodovinska
razprava*

Dr. Rudolf Andrejka
hon. univerz. profesor

Ljubljana 1932

Izdala Leonova družba

V komisiji pri »Novi založbi« v Ljubljani

Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (K. Čeč)

Spominu
dr. Faneza Ev. Kreka
ob petnajstletnici
njegove
smrti

Uvodna beseda

Raziskavanje pravne in socialne zgodovine našega naroda je v zadnjem času zelo napredovalo. Po socialni strukturi njegovi v preteklih stoletjih se bavi kajpada s proučevanjem pravnih in socialnih razmer kmetškega stanu. Te znanstvene raziskave pa se dosedaj še niso poglobile v podrobno proučevanje prvotnih stanic kmetškega organizma: kmetških rodov kot takih in ni se še pojavila pri nas razvojna zgodovina kmetškega rodu v okviru pravnozgodovinskih, socijoloških in narodnogospodarskih dognanj.

Pričujoče delo je prvi poizkus takih raziskavanj, ki so se razvila drugod že v specialno znanstveno panogo; izhajajoč iz prvotne socialne celice, rodu, podaja podrobno obdelane temeljne kamne za zgradbo socialne zgodovine naroda.

Predmet te razprave je rod, ki nam je dal našega največjega socialnega organizatorja in vodnika, Dr. Janeza Ev. Kreka. Raziskavanje njegovih prednikov je imelo sprva le namen, da se natančneje dožene geneologija tega velikega moža. Bogato arhivalno gradivo loškega gospodstva in matičnih uradov, deloma že znano, deloma ob priliki teh raziskav odkrito, pa je raziskovalcu odkrilo toliko važnih in novih dejstev pravnozgodovinskega, socijološkega, agrarnogospodarskega, krajepisnega in narodoslovnega značaja, da se je rodil sklep, strniti to gradivo v sistematično predelano razvojno zgodovino enega naših starejših kmetških rodov.

Razprava prikazuje predvsem historični razvoj Krekove kmetije v Dolenji vasi pri Selcih na Gorenjskem in njenih gospodarjev, opisuje pa tudi razvoj onih kmetških rodov, ki so prihajali v pravnem, socialnem ali rodbinskem pogledu v ožje stike s Kreki v Selški dolini. V delovanju in nehanju teh rodov, njih razplojevanju in ugašanju, njih gmotnem povzdigu in pa-

danju se odražajo razvojne stopnje socijalne zgodovine našega kmetijskega stanu v preteklih treh stoletjih.

A tudi v biološkem pogledu kaže zgodovina Krekovega rodu vso zdravo odpornost in življenjsko silo tega kmetijskega rodu. Poslednica tvornih sil njegovih, tajno delujočih skozi stoletja, je velika osebnost Dr. Janeza Ev. Kreka.

Njegovemu spominu posvečam ta spis.

V Ljubljani, dne 8. oktobra 1931.

R. A.

Arhivalni viri

1. Urbarji loškega gospodstva v zbirkah g. univ. prof. dr. Milka Kosa in v arhivu Narodnega muzeja v Ljubljani¹ v teh le zvezkih:

K 1560, K 1565/64, M 1568/70, M 1571/73, K 1577/79, M 1581/83, M 1584/88, K 1586, M 1604, M 1610, K 1625 (fragm.), M 1629/31, K 1630 (najpopoln. s podrobnimi opisi kmetij), M 1642/45, K 1647/51, K 1656/57, M 1659 (fragm.), M 1660, M 1664/67, K 1668/74, M 1679/82, K 1681/83, K 1688/90, K 1691/94 in K 1709/14.

2. Prepis urbarja z l. 1500 v glavnem državnem arhivu v Münchenu (napravil in hrani g. univ. prof. dr. M. Kos).

3. Zbirka zapisnikov o pismih, napravljenih v nespornih sodnih zadevah² pred loškim gospodstvom, Narodni muzej v Ljubljani jih hrani sicer sešite, toda brez veznih pokrovov, ki so bili odtrgani, — v 13 zvezkih pod naslovom »Loški protokoli«. Te zvezke navajam po časovnem redu z rimskimi številkami (v muzejskem arhivu jih je najti pod tu navedenimi letnicami):

I: 1695—1706; II: 1696—1705; III: 1741—1754; IV: 1748—1759; V: 1759—1767; VI: 1766—1774; VII: 1767—1772; VIII: 1776—1780; IX: 1781 do 1785; X: 1783—1789; XI: 1785—1791; XII: 1791—1795; XIII: 1798—1799.

Ošteviljene strani se pričnejo v IV. zvezku, abecedni registri pa šele v VIII. zvezku.

4. Razen teh zapisnikov »Loških pogodb«, kakor se bodo z označbo rimske številke v rapravi na kratko imenovali, hrani arhiv zemljiške knjige v Škofji Loki nadaljevanje teh virov v zbirki večinoma dobro in trdo vezanih zapisnikov o zasebnih pogodbah (Privaturkundenprotokole), ki segajo, kolikor sem mogel dognati, do leta 1854. Od njih navajam samo letnike od leta 1846, ki so se za to

---

¹ Urbarje Kosove zbirke označujem s črko K, urbarje v Narodnem muzeju pa s črko M pred letno številko. Vsak letnik označuje poseben zvezek. Kjer so letne številke lomljene, so dotični letniki in kar je vmes, združeni v enem zvezku.

² »Verbriefungsprotokolle der Herrschaft Lack«, pozneje (od l. 1802) »Privaturkunden«. V (vezane) zapisnike so se zapisovale izročilne pogodbe (Übergaben), ženitna pisma (Heiratsbriefe), kupna pisma (Kaufbriefe), dolžna pisma ((Schuldbriefe), odpovedne priznanice za prejeto doto ali dedščino (»Verzicht«, tudi »Verzichtsquittung«).

razpravo rabili: 1800—1801, 1802—1803, 1805, 1814—1815 (z registrom), 12. 1. 1816 do 16. 6. 1817 (z reg.), 16. 6. 1817 do 28. 10. 1819 (z reg.), 30. 10. 1819 do 28. 1. 1821, 30. 1. 1821 do 6. 1. 1822, 28. 1. 1822 do 31. 1. 1823, 10. 2. 1824 do 31. 5. 1825, 1. 4. 1825 do 28. 6. 1826, 22. 2. 1828 do 17. 11. 1828, 1829—1834 (v 6 nevezanih zvezkih), 1. 2. 1836 do 12. 12. 1836, 11. 1. 1837 do 5. 4. 1838, 5. 4. 1838 do 12. 9. 1839, 14. 9. 1839 do 20. 1. 1841, 20. 1. 1841 do 26. 1. 1843, 26. 1. 1843 do 7. 8. 1844, 7. 8. 1844 do 15. 12. 1845. O testamentih in izročilih posestev so od l. 1841 naprej še takozvani »Gewähr-Urkundenprotokolle«, in sicer od 12. 1. 1841 do 28. 11. 1842, 28. 11. 1842 do 29. 4. 1844, 9. 3. 1844 do 5. 3. 1846.³

5. Zastavna knjiga loškega gospodstva (Satzbuch der Herrschaft Lack) od l. 1790—1860. Ta zbirka v usnje vezanih deset debelih zvezkov predstavlja začetek prehoda od prejšnjih urbarjev, na katerih številke se tudi pri vsakem posestvu pozivlja, k zemljiški knjigi. V njej ni več seznamkov o dajatvah, pač pa se že opisujejo, in sicer za daljšo dobo, zapovrstjo izpremembe v lastništvu in njih vzrok v prvi rubriki, v opombni rubriki pa vpisi terjatev in obvez iz različnih pravnih naslovov (prodaja, poslednja volja, izročila, posojilo, ženitno pismo itd.).

Sistem porazdelitve po županijah (officia) se je opustil, namesto njih stopajo nove, čeprav še ne dokončno označene kat. občine in v njih posamezni kraji, vendar še precej navezani na prejšnji vrstni red županij. Vpisana pa so vsa posestva brez razlike, ali so kmetije ali polkmetije ali samo kajže. Od tega Satzbucha, ki se mestoma imenuje že »Grundbuch«, drugod tudi »Schuldvormerkbuch«, so ohranjeni vsi zvezki od I—XIV, razen dela zvezkov I in II. (Urb. št. 1—171 in Urb. št. 188—385, kolikor sta obsegala kraje poznejše glavne občine Žirov in dela zvezka VII, kolikor je obsegal staro županijo Poljšico (Urb. št. 1205—1318). Ti deli so iztrgani; mogoče, da so se odstopili okoli l. 1817 tedanjima gospodstvoma Idriji in Radovljici.

Zvezki I., II., VII., (deloma) XII. in XIV. so povezani v eno knjigo, na kateri so označeni zvezki I., II., VII., XII. in XIV. Ostali zvezki III., IV., V., VI., VIII., IX., X., XI. in XIII. pa so vsak zase ena knjiga.

Zvezki obsegajo nastopne kat. občine:

I. Urb. št. 172—187 (prej županiji Hleven vrh in Žiri): kat. obč. Koprivnik (deloma).

II. Urb. št. 341—385 (začetek županije Oslica): kat. obč. Lanišče (del) in Stara Oslica.

III. Urb. št. 586—576 (prej županija Oslica): kat. občine Stara Oslica, Podjelovo brdo, Leskoviča, Hotavljje.

³ Ti zapisniki stoje in leže brez haska za uradno porabo v predalih 2. arhivne omare v uradni sobi zemljiške knjige sodišča v Škofji Loki. Ker so danes samo še arhivalnega pomena, bi bilo v prid uradu in zgodovinskemu raziskavanju, da se material prenese v arhiv Narodnega muzeja v Ljubljani in se tako centralizira ta zbirka zapisnikov zasebnih pogodb, ki bi potem obsegala dobo od l. 1695 do 1848.

IV. Urb. št. 577—765 (prej županija Hotavlje): kat. obč. Hotavlje, Gorenjavas, Trbija, Lučne, Dolenja Dobrava, Dolenje brdo.

V. Urb. št. 766—958 (prej županiji Poljane in Javorje): kat. obč. Dobje, Dolenje brdo, Gorenja vas, Zgornja ravan, Podobeno.

VI. Urb. št. 959—1149 (prej županija Javorje, Brodi in Koroška županija): kat. obč. Gornja ravan, Dolenčice, Podvrh, Podobeno, Visoko, Kovski vrh, Stanišče, Sv. Ožbolt, Sv. Barbara in Zminec.

VII. Urb. št. 1150—1204 in 1319—1340 (prej koroška županija in začetek soriške županije): kat. obč. Zminec, Sopotnica in Sorica. Praznina med Urb. št. 1205—1318 je obsegala bivšo županijo Poljšico z vasmi Poljšico, Rovtami, Češnjico, Brezovico in Ovsišami.

VIII. Urb. št. 1341—1531 (prej županiji Sorica in Davča ter deli županij Selca in Rudno): kat. obč. Sorica, Danje, Davča, Leskoviča, Zali log, Studeno, Dražgoše.

IX. Urb. št. 1532—1722 (deli prejš. županij Rudno in Selca): kat. obč. Nemile (Neumühle!), Kališe, Studeno, Sv. Križ, Sv. Miklavž in Dolenja vas od št. 1—14.

X. Urb. št. 1725—1905 (prejš. županiji Selca in Strmica): kat. obč. Dolenja vas, ostali del, Selca, Studeno, Sv. Klemen (= Bukovščica in Knapi).

XI. Urb. št. 1904—2096 (županija Stirpnik, mesto Loka s Puštalom): kat. obč. Bukoviča, št. Lenart, Zg. Ljuša, Stara Loka in Puštal.

XII. Urb. št. 2097—2284 (županija Hotmirje (Gadmar), in del županije Bitnje): kat. obč. Stara Loka, Suha in Žabnica. Ta zvezek je med št. 2116—2280 deloma nepopoln.

XIII. Urb. št. 2285—2447 (županija Bitnje): kat. obč. Bitnje.

XIV. Urb. št. 2485—2609 (del županije Bitnje in županija Godešiče): kat. obč. Žabnica, Stari dvor, Puštal, Reteče in Godešiče. Tudi ta zvezek je nepopoln. Listi so mestoma iztrgani.

K tem zvezkom so v poznejših letih, tja do ustanovitve zemljiške knjige in še pozneje, napravljali dopolnilne zvezke (Supplementbände), katerih je 16.

»Satzbuch« in njega dopolnila so važen, doslej še neznan arhivalen vir za proučevanje zgodovine škofjeloškega okraja, saj segajo od konca 18. čez sredo 19. stoletja. Ž njimi in z loškimi pogodbami se da deloma premostiti praznina, ki je nastala vsled izgube urbarjev od l. 1714 naprej.

6. Sodni protokol loškega gospodstva z l. 1785 v arhivu Narodnega muzeja v Ljubljani. V njem so vpisane iz večine tožbe za izterjanje zapadlih dolgov, tožbe glede motenja posesti in podobno.

7. Katastralne mape in zapiski stavbnih in zemljiških parcel, abecedni seznamki njih posestnikov (Nachweis des Grundbesitzersstandes), izkazi o izpremembah vpisanih parcel in o delitvi zemljišč (Grundteilungsbogen) za kat. obč. Selca, Dolenja vas in Stari dvor v katastralnem mapnem arhivu v Ljubljani iz l. 1824 in 1880.

8. Posestni list kat. obč. Dolenja vas iz l. 1894 pri davčni upravi v Škofji Loki.

9. Zemljiška knjiga okrajnega sodišča v Škofji Loki.

10. Krstne, poročne in mrliške knjige župnega urada v Selcih.⁴

11. Matricula parochianorum Selzachensium pro Paschate exa-minatorum. V tej trdo vezani debeli knjigi, ki sega od l. 1778 do 1820, so navedeni vsi tedanji prebivalci selške župnije, razvrščeni po soseskah (vicinitates, n. pr. vicinitas S. Petri) in v njih po vaseh (n. pr. pagus Selzach), ki so se udeležili velikonočnega izpraševanja. Ta knjiga je za rodoslovno raziskavanje prav posebnega pomena. Po nji se dado često lokalizirati rodovi, ko odpovedo matice in urbarijalno gradivo.

12. Urbarium de scabellis (Seznamek cerkvenih sedežev) od leta 1713—1840 v župnem arhivu v Selcih.

---

⁴ Prva krstna knjiga se pričenja z 22. III. 1622 in sega do l. 1648. Ta knjiga je mestoma nepopolna. V njej manjka v l. 1737 nekaj listov, nadalje ni v njej vpisov od 21. septembra 1644 do 4. novembra 1644; od 30. januarja do 5. marca 1647, tudi l. 1648 so vpisi zelo površni in nepopolni. Med prvo in drugo krstno knjigo manjka vsa doba za l. 1649 do vštevi l. 1652. Druga knjiga obsega čas od 6. julija l. 1653 do 17. sept. 1669. V tej knjigi manjka doba od 10. marca 1667 naprej do 19. marca 1669. Ostale rojstne knjige, ki so v njih krsti vpisani zapored, drug za drugim, obsegajo nastopne dobe III.: od 20. 9. 1669—1677; IV.: 1678—1690; V.: 1690—1711; VI.: 1711—1727; VII.: 1727—1739; VIII.: 1739—1754; IX. 1754—1772; X.: 1772—1784. Od tu naprej se vodijo krstne knjige (XI.—XXI.) po jožefinskih obrazcih.

Register je bil doslej popravljen le za krste od l. 1778 dalje. Sedanji župnik g. Fr. Šušteršič je letos v dobi 6 mesecev izdelal register k vsem krstnim knjigam, obsegajoč čez 17000 primerov.

Poročne knjige v starem formatu $\frac{1}{16}$ ^o sta dve: prva se prične s 4. febr. 1654 in sega do 20. nov. 1712. Tu je praznina 3 let (1713—1715). Druga poročna knjiga se prične s 5. febr. 1716 ter sega do 14. jun. 1784. V prvi manjkajo vpisi od 3. junija 1665 do 5. januarja 1675; v drugi so vpisi za l. 1726 jako nepopolni (samo 4, dočim je bilo povprečno število porok najmanj 40). Poročne knjige III—VI so spisane po sedaj običajnih obrazcih.

Mrliške knjige. Teh je po starih vzorcih pisanih troje. Prva se prične z dnem 13. 6. 1669 ter sega do 25. 7. 1715. V njej manjkajo listi od 3. 9. 1671 do 1. januarja 1675; l. 1677 je vpisanih le 6 smrtnih primerov, l. 1678 nobeden; l. 1679 tudi le malo (vpisi se pričenjajo šele z 9. oktobrom). Od 23. aprila 1680 do 23. aprila 1689, torej za 9 let manjkajo vsi vpisi; prav tako ni vpisov za l. 1699 in 1700. Druga smrtna knjiga se pričinja s 27. 2. 1716 ter sega do 17.12. 1756; med l. 1714—1716 je praznina. Tretja smrtna knjiga sega od 20. 1. 1757 do 29. 6. 1784. Smrtna knjiga, zlasti prva in druga so glede vpisov najšibkejše in zelo površno pisane. Neki zapisovalec je l. 1714 sam priznal, da je nekaj umrlih izpuščenih »vsled pozabljenosti« (ex oblivione).

Tudi za poročne in mrliške knjige pred l. 1784 je g. župnik Šušteršič v Selcih letos napravil popolne abecedne registre po časovnem redu, kar je velike vrednosti za uspešno in poglobljeno raziskovanje matrik.

13. Prva krstna knjiga vikarijata v Sorici, ki se pričinja l. 1656.⁵ V njej so pomešane za dobo od l. 1657—1680 tudi poroke. Prva poročna knjiga se pričinja dne 27. 4. 1738 prva mrliška knjiga pa l. 1741.

14. Krstne, poročne in mrliške knjige župnije Stara Loka. Registrirane so šele od konca 18. stoletja, poročna knjiga pa od konca 17. stoletja.

15. dtto župnega urada v Škofji Loki.

16. dtto župnije pri Sv. Lenartu, ustanovljene l. 1790.

17. dtto župnije Javorje; v začetku l. 1788 je bila ustanovljena tam lokalija.

18. Razen tega so mi pomagali pri iskanju podatkov župni uradi v Poljanah, Trati, Žabnici, Stražišču, Boh. Bistrici, Smedniku, Sv. Gregorju, Sodražici, Sv. Nikolaju in Sv. Jakobu v Ljubljani, za kar se njim, kakor tudi pod 10—17 imenovanim topla zahvaljujem.

19. Kartoteka zглаševalnega urada policijske uprave v Ljubljani, ustanovljena l. 1913, izpopolnjena in reorganizirana po l. 1919.

20. Popisovalni urad mestnega načelstva v Ljubljani, ki ima prav dobro urejeno zbirko stanovalcev mesta Ljubljane od l. 1850 do danes. Vodstvi obeh uradov sta mi šli z največjo ustrežljivostjo na roko, za kar se tudi njima topla zahvaljujem.

²¹ Šolski akti kn. škof. konzistorijalnega arhiva z l. 1815—1868, fasc. »Lack« in »Kahlenberg« v škofijskem ordinarijatu v Ljubljani.

Omeniti mi je naposled še ustne informacije, ki sem jih glede Krekovega rodu dobil od domačinov v Selški dolini. Zelo mnogo sta mi povedala v tem pogledu posestnik g. Janez Rant v Dolenji vasi št. 16 (Mahne), ga. Ivana Hajnrihar roj. Kos, v Selcih in še cela druga vrsta starejših domačinov v Selcih, Dolenji vasi, Ševljah, Studnem in v Zalem logu.

---

⁵ Soriški vikarijat, obsegajoč Zg. in Sp. Sorico, Zg. in Sp. Danje, Zabrdo, Torko, Davčo, Podporezen, Prtovč in Zalilog je bil ustanovljen dne 19. 3. 1656. Od njega se je pod Jožefom II. izločila l. 1780 župnija Zalilog z vasmi Zalilog, Farji Potok in nekaterimi hišami Davče. Župniji Zalilog se je pridedal tudi zapadni del Martinj vrha.

Okrajšave

K. U. = Urbar loškega gospodstva v lasti univ. prof. dr. Milka Kosa.
M. U. = Urbar loškega gospodstva v Narodnem muzeju v Ljubljani.

S. K. = Krstna knjiga selške župnije.

S. P. = Poročna knjiga selške župnije.

S. M. = Smrtna knjiga selške župnije.

Rimske številke poleg označujejo zvezek glede dobe, ki jo obsega, (gelj Arhivalne vire, točko 10, pripombo 4.).

L. P. = Zapisniki loških pogodb odnosno zasebnih listin z l. 1695 do 1799. Rimske številke poleg kažejo na leto, ki je razvidno iz Arhivalnih virov točka 3.

L. W. = Landeswährung (deželna veljava).

d. v. = deželna veljava (denarja).

r. = rojen; p. = poročen, u. = umrl.

I. Dolenja vas, domovina selških Krekov

1. Krajepisni podatki

Sredi Selške doline, 11 km od Škofje Loke in le 1.5 km na vzhodu od župne vasi Selc stoji na obeh bregovih selške Sore 52 hišnih številčk broječa Dolenja vas, stoletna domovina Krekovega rodu. Na jugozahodu kraljuje nad njo slikovita, 953 m visoka gora Sv. Miklavža, ena najlepših gora Selške doline, ki jo je dr. Janez Krek za Ratitovcem najbolj vzljubil. Od nje se znižuje gorski greben proti vzhodu na Golico (800 m) ter prehaja vedno v vzhodni smeri do 860 m visokega Čavnana in na Stirpniški hrib (733 m), ki se razteza prav do vasi Bukovice. Dočim so pobočja teh hribov in gora precej oddaljena od Sore, se ji pa približujejo odrastki 659 m visokega Megliška na severu tako močno, da padajo po precej strmem bregu naravnost v Soro in dopuščajo ravno še prostor cesti, ki mora te bregove premagati v klancu na Hudem. Tik za Dolenjo vasjo pa se hribovje na severu zopet odmika od reke, tako da se na obeh straneh reke razprostira do $\frac{3}{4}$ km široko, plodno Bukoviško polje.

Iz Dolenje vasi je tako odprt razgled po obeh glavnih kotlinah Selške doline, o katerih trde izročila, da sta bili nekoč jezeri: proti zahodu na Selško polje, proti vzhodu pa na Bukoviško polje. Na zapad zapirata pogled dvoglavi Ratitovec (1669 m) s trapecastim Gladkim vrhom, pod katerim stoji Krekova koča, zgrajena l. 1925 in koničastim Kosmatim vrhom, pod katerim je posejana vas Podlonk. Desno od njega, zvezana z njim, se dviga na severozapadu do 1500 m visoka planota Jelovice, pod njo se beli 872 m visoka podružnica Sv. Križa razgoro istega imena; pod Goverovno (740 m) pa pozdravlja široki zvonik selške župne cerkve Sv. Petra. Čez Bukoviško polje hiti

pogled na sever preko Megliška do mogočno raprostrtega prostranega Sv. Mohorja (948 m), z vasmi Zabrekvami in Topoljem; med njimi in temnim Javornikom zažare v večernem svitu čeri in pečine daljnih kamniških glavarjev Kočne in Grintovca. Tudi z vzhoda sem pozdravlja Dolenjo vas raz Križne gore (681 m) cerkvice Sv. Urha; prav kakor za sklep pa vzraste v vzhodno-južnem kotu obzorja še 1021 m visoka piramida mrkega Ljubnika.

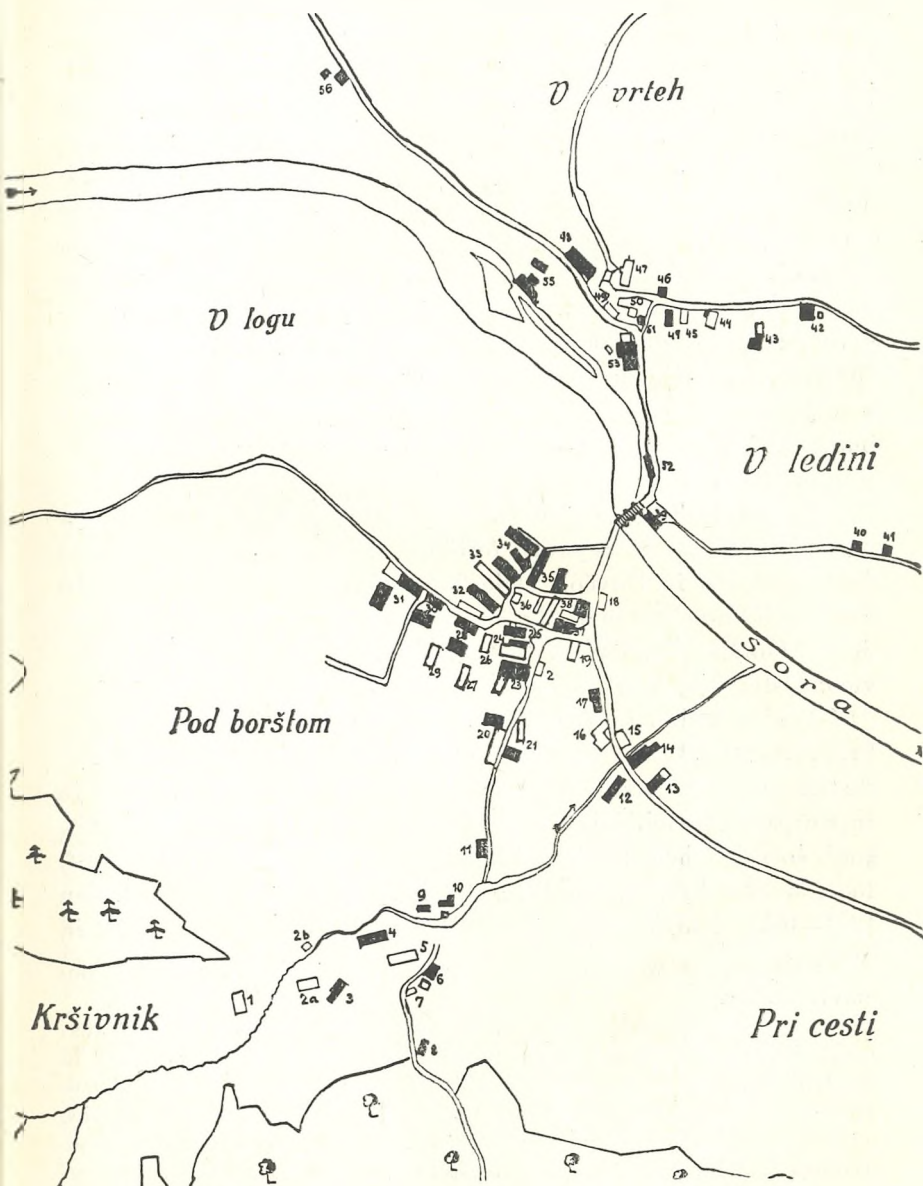
Dolenja vas sestoji iz 4 delov, ki jim je domače prebivalstvo dalo tudi posebna imena. Del na levem bregu Sore, onstran mostu, se zove Hudo. Tu stoji vrh klanca starodavna, enonadstropna, nekdanj Luznerjeva gostilna »pri Jurju«, št. 37, ki so ji prej dejali »pri županu«. Nižje doli ob Sori je mlin in žaga, ki je bila skozi stoletja v lasti Rantovega rodu (sedanji lastnik je Franc Benedik). Nad temi večjimi poslopji je zgrajena v breg skupina manjših hiš; tudi vzhodno od gostilne pri Jurju ste na odprtem kraju na Bleku in v Ledini še 2 manjši koči.

Na desnem bregu Sore je pozidana večina vasi. Tu se svet takoj za Jesenkovo, sedaj Rakovčevo gostilno (št. 51) malo vzdiguje, oznanjajoč brežino nekdanj mnogo širše Sore. Vrh te brežine stoje ali so stale razen Paljkove domačije (št. 11) vse hiše in gospodarska poslopja 12 dolenjevaških kmetov — celozemljakov (med njimi Mahné št. 16; Krek št. 17; Žikovec št. 18; Jelenc št. 19), pod njo pa le 2—3 hiše manjših posestnikov in kajzarjev (Lovriček št. 32, Marenik št. 31, Grogarček št. 30). Ta del se imenuje »na vasi« ter predstavlja najstarejši del Dolenje vasi, ki je, kar se tiče kmetij, zgodovinsko izpričan že l. 1291, čeprav je gotovo starejši.

Od Paljkove domačije drži vaška pot južno v gozd in hrib proti Stirpniku in Golici. Ob tej poti priteka izpod Golice in Čavna potok Kršivnik, ki se izteka pod Jesenkovo gostilno v Soro. Hiša št. 9 »pri Tišlerju« označuje začetek tega vaškega dela, v katerem so bili od nekdanj samo kočarji in polzemljaki. Ta del se imenuje po potoku, ki teče tod mimo, »K r š i v n i k«.

V začetku 18. stoletja je nastala ob cesti v Bukovico na vzhodnem koncu vasi, tam kjer priteka potok Kršivnik do ceste, vrsta hiš, ki so jih postavili $\frac{1}{2}$ zemljaki in kočarji (št. 24—29). Njim se je pridružila kakih 100 m nižje v prvi polovici 19. stoletja zgrajena Zalogarjeva domačija (št. 23). Temu delu pravijo »v koncu«.

2. Dolenja vas z l. 1826¹

¹ Zmanjšani posnetek po katastrski mapi. Črno označene stavbe so zidane, ostale so lesene. Številke pri hišah so številke stavbnih parcel. Krekova hiša ima št. 30, Žikovčeva 31, Rantova 28, Jelenčeva 32, Blažičeva 36, Debelakova 24, Žpanova 53, na Bleku 41, Grogarček 19, Gusija 17, Krekova kajža pa 2 b.

3. Zgodovinski oris

Dolenja vas je v Selški občini za Selcami največja naselbina. Sedanje ime označuje lego vasi pod glavno vasjo Selcami. Do 12. in 13. stoletja ji je bilo ime *Srednjavas* (Mitterdorf), zaradi osrednje lege med sosednimi vasmi Selcami in Bukovico.¹ Že v 13. stoletju je v njej bilo 15 kmetij. Njih število se ni pomnožilo, pač pa v preteklem stoletju nazadovalo na 8, med tem ko je število $\frac{1}{2}$ zemljakov in kočarjev, zlasti v 17. in 18. stol., deloma zaradi bližnjih rudnikov v Knapih in v Bukovščici in pod Laškim hribom, zelo naraslo. Izmed kmetij so izginile Jelenčeva (št. 19), Debeljakova (št. 14) in Krekova kmetija (št. 17). Blažičeva kmetija na št. 23 se je »iz vasi« preselila »v konec«, a se je pri tem zmanjšala na $\frac{1}{2}$ kmetije. Izpremenila je domače ime (sedaj Zalogar), a staro hišno številko je vzlic novi stavbi na novem kraju obdržala.

Za časa loškega gospodstva (976—1803) je bila Selška dolina porazdeljena na 6 županij (officialia): Strmico, Stirpnik, Selca Rudno, Sorico in Davčo.² Dolenja vas je spadala pod županijo Selca (officium Selzach), ki je obsegala razen Dolenje vasi še Selca, Golico, Studeno, Češnjico, Podlonk, Škovine, Draboslovido, Ostri vrh, Martinj vrh in nekaj časa tudi Zali log.

Vasi vzhodno in južno od Dolenje vasi: Ševlje, Bukovica, Praprotno, Sv. Tomaž, Ljuša, Stirpnik, Dragobačka, Rovt in Rastovke pri Sv. Lenartu so pa spadale pod županijo Stirpnik, čije župani so ponavadi bili v Dolenji vasi. Iz loških urbarjev in pogodb so razvidni ti-le stirpniški župani: Jernej Žagar 1578—1584, 1601, Marko Kalan 1636—1642, Boštjan Kalan 1649, Marko Kalan 1652—1660, Matevž Benedičič 1667—1673, Jurij Okorn 1673 in

¹ Pavle Blaznik, Kolonizacija Selške doline, Ljubljana 1928, 2. poglavje a), str. 21.

² Te županije nimajo nič skupnega s sedanjimi političnimi občinami in njih predstojniki, župani. Župani so bili le gospodarski in upravni organi gospodstev. Če svojih poslov niso vestno in po ukazih gospodstva opravljali, jih je imel loški oskrbnik ali glavar pravico odstaviti. To se je n. pr. zgodilo Pavlu Luznarju, stirpniškemu županu, oktobra l. 1775. Sodstva v kriminalnih in večjih civilnih stvareh župani niso imeli, sodili so le, kadar je šlo za prvo poravnavo manjših vaških sporov. Skrbeti so morali za to, da se ob pravem času odrajtujejo dajatve in opravlja tlaka. Pozneje so jih gospodstva porabljala tudi za vojaške svrbe. Prim. Josip Gruden: Slovenski župani v preteklosti, Ljubljana, 1916, str. 29—34.

1674, Janez Kalan 1702—1709, Matevž Ranta (Mahné) 1710—1723, Gregor Grošelj 1724, Luka Luznar 1725—1748, Pavel Luznar na Hudem št. 37 1758—1777 in 1784, njegov sin Anton Luznar 1785—1810. Vsi ti so povečini stanovali v Dolenji vasi.³

V cerkvenem oziru je bila Dolenja vas od nekdanj pod selško župnijo. Spadala pa je pod »sosesko Sv. Nikolaja« (vicinitas S. Nicolai), ki je morala skrbeti za vzdrževanje podružnične cerkvice na vrhu gore Sv. Nikolaja in dajati bero njenemu cerkovniku na Zg. Golici. V to sosesko so bile združene vasi Dolenja vas, Golica, Ostri vrh, Smoleva in do ustanovitve župnije Sv. Lenart tudi Dragobačka, Rastovke, Martinjvrh (vzhodni del) in Rovt. Ta ugotovitev je potrebna, ker se v starejših župnih knjigah krajevna označba pogostoma omejuje na »sosesko« brez natančnejše navedbe vasi.

Dolenja vas je bila od nekdanj čisto slovenska vas, kar izpričujejo poleg krajevnih in livadnih imen⁴, ki so malone vsa slovenska, tudi rodbinska imena podložnikov v urbarjih od l. 1500 in župljanov v župnih maticah od l. 1622 naprej. Plodna zemlja na Bukovškem polju in bližina ugodnejših potov v širši svet je vabila prebivalce iz okoliških hribov, zlasti odkar so v 15. stoletju dobili pravico prodajati svoja posestva.⁵ Še bolj ko po odprodajah in kupih se je mešalo prebivalstvo po možitvah. Zelo pogosti so primeri, da se tujec priženi na kmetijo, ki jo izroča oče hčeri, sinovi pa odhajajo drugam.⁶ To močno notranje premikanje se je vršilo po celi Selški dolini od Bukovice do Zalega loga in po sosednih hribih, a segalo je celo v Poljansko dolino, vendar tako, da so se iz Poljanskih hribov gosteje selili v Selško dolino ko narobe. Vzlic temu močnemu notranjemu preseljevanju pa so se v Dolenji vasi gruntarski rodovi krepkeje držali ko n. pr. v sosednih Selcih, kjer se je n. pr. na eni kmetiji v enem stoletju rod nič manj ko šestkrat

³ S tem dopolnjujem iz arhivalnih virov podatke Franca Kosa v njegovi razpravi: Zgodovinski paberki iz loškega okraja. Izvestje Muz. društva za Kranjsko, II. (1892), str. 21.

⁴ Pavle Blaznik, Kolonizacija, str. 34.

⁵ Pavle Blaznik, Kolonizacija, str. 46.

⁶ Primer: Štefan Krek, sin Jurija Kreka, v Dolenji vasi, ki se je dne 11. 11. 1771 priženil na Švajstrekovo kmetijo v Starem dvoru 8; Janez Krek, sin Janeza Kreka v Dolenji vasi 17, ki se dne 3. 2. 1818 oženi na Blažonovo kmetijo v Selcih 53.

izpremenil.⁷ Tako se drži Kalanov rod na št. 11 (p. d. Paljk) od l. 1656 do l. 1930, Debeljakov rod na št. 14 od l. 1660 do l. 1860, Blaznikov rod na št. 15 (Balanč) od l. 1679 do l. 1820, Rantov rod na št. 16 (Mahné) od l. 1679 do danes, Krekov rod na št. 17 (Krek) od l. 1664 do l. 1871, Pogačnikov rod na št. 20 (Cvirn) od l. 1679 do 1890, Luznarjev rod na št. 22 (Korošec) pa od l. 1500 do danes.⁸

Med kmetijami, ki so tu imenovane, zanima pričujočo razpravo predvsem Krekova kmetija na št. 17.

4. Krekova domačija

Je stala na južnozapadnem koncu v vasi med sedanjo Mahnetovo domačijo št. 16 in Žikovčevo kmetijo št. 18, ki je zadnja v smeri proti Selcam. Vaška pot, ki drži od banovinske ceste skozi vas mimo Marenka št. 31, med Balančevo (št. 15) in Jelenčevo (št. 19), Mahnetovo (št. 16) in Cvirnovo (št. 20) domačijo, se obrne pred Žikovcem pravokotno proti jugu, gre en čas med nekdanj Krekovim in Žikovčevim vrtom, a zavije potem zopet na zapad ter gre odslej čez »Prod« in pod Babnikom, mestoma tik ob Sori, do goliškega mostu pod Selcami. V vogalu tega pravokota je stala vstric z Mahnetovo hišo Krekova hiša, s hlevom, pozidanim tik nad omenjeno vaško potjo, tako da se bili: proti vzhodu Mahne (št. 16), na zapad Žikovec (št. 18), čez pot pa na sever Cvirn (št. 20) in Jelenc (št. 19). Krekova hiša, kakršna živi od njene porušitve v l. 1914 še v spominu sosedov,⁹ je bila enonadstropna, zidana stavba, zelo podobna po legi in načinu gradbe sosedni Rantovi (Mahnetovi) hiši št. 16. Hlevi in gospodarska poslopja, prav tako zidana, čeprav za veliko kmetijo precej majhna, so ločili hišo od vaške poti.

⁷ Kmetija Selca 11 (»Marenik«, pozneje »pri Štefanu«): 1778 Mina Marenik; 1798: Matevž Šraj; 1814: Matevž Demšar; 1854: Anton Kosem; 1868: Luka Šmid; 1878: Štefan Tavčar.

⁸ Najstarejši Luznar, ki se omenja v urb. l. 1500, je Marko Lusser, potem se vrste Križe Lubsner (1560—1577), Fabjan L. (1584—1610), Jurij Lussner (1610—1656), Gregor Lusner (1656—1714), Matevž Lusner (1714—1746), Pavel Lusner (1747—1795), Simon Lusner (1796—1839), Jurij Luznar (1840—1897) in Valentin Luznar (1898) do danes. Ta rod omenja tudi kot izjemo že Pavel Blaznik, Kolonizacija, str. 114.

⁹ Te podatke mi je povedal sosed Janez Rant (Mahné) roj. l. 1868, ki se hiše še natanko spominja.

Med njimi in hišo je bilo dokaj ozko dvorišče. Glavni vhod v hišo je bil z južne strani čez vrt, kjer je stala ob meji proti Mahnetu lesena šupa. S hiše je bil prost razgled na jug proti Stirpniku in Čavnu ter na goro Sv. Miklavža. Lep sadni vrt, ki stoji še danes, se je daleč raztezal na jug do stezice, ki drži do Kisla na vaški kolovoz v Kršivnik. Na drugi strani stezice so se pričenjali travniki in njive (parc. št. 143 in 142), ki so segali premočrtno čez 100 m naprej prav do Krekove bajte ob potoku Kršivniku.

Desno od dvokrilnih obokanih vhodnih vrat, vdelenih v kamnite podboje iz belega peščenca, je bilo v pritličju 4 srednjevelikih oken, zamreženih z onim vijugastim železjem, ki je za Selško dolino značilno. Levo od vrat je bilo le eno okno. Od tega okna naprej je bil levi del hiše za 80 cm pomaknjen nazaj. Spodaj sta bili 2 kleti.

Prvo nadstropje je imelo na južno stran 6 oken, ki so se bila v zadnjih letih razširila. Skrajno okno na levem, odmaknjenem koncu je bilo dvakrat večje ko ostala ter gosto zamreženo; držalo je v čumnato.

Veža je bila precej nizka, vseskozi obokana in pokrita z nepreveč tesno zloženimi, neobdelanimi kamnitimi ploščami, kakršne se še danes vidijo pri Kislu (št. 12). V desnem kotu je bilo starinsko odprto ognjišče. Veža in kuhinja sta bila torej prav za prav eno in ker ni bilo pregraj, se je dim valil po nizkem stropovju, tako da je bilo od saj vse očrnelo.

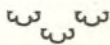
Iz veže so vodile duri na desno v »spodnjo hišo«, veliko sobo s tremi okni na vsako stran (južno in vzhodno). Okoli sten so bile široke in dolge klopi, prizidane k stenam. V desnem kotu, med štirimi okni je stala široka miza, na stropu nad njo je bil vdelan golobček, podoba sv. Duha. Mizi nasproti, v levem kotu se je košatila široka starinska peč iz votlih zelenih pečnic, zvezana z ognjiščem v veži. Za njo je bil običajni zapeček, ob njej, tik za vratmi v spodnjo hišo pa tako zvani »žiček«, četvero-kotno v steno in peč vdeleno sedalo za en sedež. Na desno od peči so bila v severni steni sobe vrata, ki so držala v kamro z dvema okni, enem proti vzhodu in enem proti severu na dvorišče. Desno od teh vrat je stala metrga. V stenah so bile vdelenane 2—3 omarice.

V prvo nadstropje se je prišlo ob levi strani veže po ozkih lesenih stopnicah, ki pa so se v sredi pravokotno obrnile na

desno. Prav tam so držale v levo stran vrata v čumnato. V prvem nadstropju je bila dosti široka veža, osvetljena z dvema okni. Iz nje so na levo držala vrata v »zgornja hiša«, ki je imela iste izmere ko »spodnja hiša«, nad katero je bila zidana. Le okna so bila večja in zato je bilo v njej več svetlobe ko spodaj. Tudi poleg nje je bila, kakor spodaj, ena kamra.

Iz veže so držala ob ognjišču obokana vrata na dvorišče. Ta plat hiše je bila že pri desnem oknu od vrat (gledano iz veže) odmaknjena za 80 cm nazaj od glavne hišne črte, tako da je bil pod streho dosti širok kap do zapadnega konca hiše.

Omeniti je še Krekov kozolec, ki je stal kakih 30 metrov južno od sedanjega Hlipčevega kozolca (nasproti Žikovčevemu vrtu) na koncu Potočnikove njive ob stezi, ki drži proti Kršivniku. Bil je vezan kozolec z mogočnimi zidanimi stebri, na vsako plat s 4 okni, zelo podoben omenjenemu Hlipčevemu kozolcu.

II. Najstarejši predniki dr. J. Ev. Kreka

1. Prihod Krekov v Dolenjo vas

Ime Krek (Krögkh, Krekh, tudi Kreg) je v Selški dolini do začetka 17. stoletja povsem tuje in nenavadno; pojavi se pa in to samo v Dolenji vasi, v drugi tretjini 17. stoletja. Prej ga ni v Selški dolini niti v krstnih knjigah niti v urbarjih in sodnih zapiskih škofjeloškega gospodstva.

Prvič zasledimo ime Krek (Krekh) v prvi krstni knjigi selške župnije, dne 2. novembra 1636. Tam se omenja kot botra pri krstu dvojčkov Katarine in Elizabete Gašperšič, hčerk Štefana in Alenka Gašperšič v Dolenji vasi, Jera Krek, žena Marka Kreka.¹

Odslej je najti Jero Krek še večkrat kot botro odnosno za pričo pri krstih, n. pr.:

dne 29. novembra 1642 pri krstu Maruše Mihelač, hčerke Jakoba in Marjete Mihelač,²

dne 26. aprila 1644 pri krstu Jakoba Gašperšiča, sina Štefana in Alenke Gašperšič,³

dne 6. aprila 1647 pri krstu Helene Gašperšič, hčerke Jerneja in Marije Gašperšič,⁴

---

¹ S. K. I, str. 285. Patrini sunt: Catharinae: Thomas Grosi et Margaritha Georgi Casperzizh uxor; Elisabethae: Phlippus Kallan et Gertrudis, Marci Krekh uxor ibidem. (Botri so bili: Filip Kalan in Jera, žena Marka Kreka).

² S. K. I, str. 369. Patrini sunt: Matheus Grossil et Gertrudis Marci Kregk uxor.

³ S. K. I, str. 391. P.: Thomas Grossil et Gertrudis Marci Kregk uxor Testis Philippus Kalan ibidem.

⁴ S. K. I, str. 431. P.: Thomas Casperzhizh, Agnes Barthol. Dembscher et Gertrudis Marci Krekh uxor.

dne 14. maja 1654 pri krstu Urbana Grošlja, sina Jerneja in Marine Grošelj,⁵

dne 23. oktobra 1654 pri krstu Uršule Gašperšič, hčerke Jakoba in Marjete Grošelj,⁶

dne 4. decembra 1654 pri krstu Gašperja Mihelača, sina Tomaža in Jere Mihelač,⁷

dne 15. avgusta 1656 pri krstu Maruše Grošelj, hčerke Jerneja in Marine Grošelj,⁸

dne 20. junija 1659 pri krstu Maruše Mihelač, hčerke Tomaža in Jere Mihelač,⁹

dne 28. julija 1661 pri krstu Lovrenca Grošelj, sina Jerneja in Marine Grošelj.¹⁰

Poleg Jere »Krekovce« se pojavi v krstni knjigi selške župnije od l. 1658 naprej tudi Marko Krek, ki je bil nedvomno Jerin mož,¹¹ in sicer:

dne 16. januarja 1638 pri krstu Agate Gašperšič, hčerke Matevža in Neže Gašperšič,¹²

dne 15. novembra 1641 pri krstu Andreja Gašperšič, sina Matevža in Neže Gašperšič¹³ iz Srednje vasi (Mitterdorf),

dne 30. maja 1643 pri krstu Petra Gašperšič, sina Matevža in Neže Gašperšič¹⁴ iz Dolenje vasi.

---

⁵ S. K. II, str. 17. Botra: Tomaž Gašperšič in Jera Krekovca. Priča: Jernej Demšar.

⁶ S. K. II, s. 25. Botri: Matevž Grohar in Jera Krekovca. Priča Neža Marenik.

⁷ S. K. II, str. 29. Botra: Jernej Grošelj in Jera Krekovca; priča Jurij Eržen (Reshen).

⁸ S. K. II, str. 82. Botra: Tomaž Gašperšič in Jera Krekovca; priča Neža Demšarca.

⁹ S. K. II, s. 154. Botri: Jernej Grošelj in Helena Gašperšič. Priča Jera Krekovca.

¹⁰ S. K. II, s. 196. Botri: Tomaž Gašperšič in Jernej Demšar; priča Jera Krekovka (Kregoukha).

¹¹ Glej pripombo ¹) na str. 9. Tam se omenja Jera Krek izrečno kot žena Marka Kreka.

¹² S. K. I, s. 299. P. fuere: Marcus Krekh et Marush uxor Philippi Kalan. Testis fuit Ursula uxor Georgii Gasperziz.

¹³ S. K. I, s. 355. P. sunt: Marcus Krekh et Marush Philippi Kalan uxor ibidem.

¹⁴ S. K. I, s. 378. P. sunt: Marcus Krekh et Marush Philippi Kalan uxor ibidem.

Od tega leta naprej pa Marka Kreka ni več v krstni knjigi. Na njegovo mesto stopa od leta 1647 Jurij Eržen (Ershen, tudi Reshen).¹⁵

Marko Krek je vsekakor umrl pred l. 1659, ker je omenjeno v tem letu pri krstnem vpisu Gregorja Eržena, sina Luke in Marjete Eržen, da je umrl.¹⁶

O Marku in Jeri Krek vemo še, da sta bila starša Janezu Kreku, poznejšemu gospodarju iz Krekovega rodu na kmetiji, ki je bila prej last Matevža Gašperšiča v Dolenji vasi.¹⁷

Gruntarja nista bila, sicer bi bil Marko Krek v času od 1656—1647 vpisan v urbarjih loškega gospodstva, a tudi med manjšimi posestniki in kajžarji ju v urbarjih v selški županiji ni.

Da oba Kreka takrat, ko se pojavita prvič v krstnih knjigah kot botra, torej v l. 1636—1638, še nista bila udomačena, nam kaže dejstvo, da v prvi krstni knjigi selške župnije, ki sega do l. 1622, ni najti do l. 1638 nobenega rojstva kakega Kreka, ko je vendar verjetno, da sta imela več otrok ko edinega Janeza, roj. l. 1638. Domneva je torej upravičena, da so se jim starejši otroci rodili drugod.

To potrjujeta tudi osebi Jurija Kreka in Katarine Krekovce, ki se pojavita kot botra v krstnih knjigah in sicer Jurij Krek od l. 1658,¹⁸ Katarina Krekovca pa od l. 1657 naprej. O njih ni podatkov v rojstni knjigi, pač pa izvira iz smrtne knjige, da je Jurij umrl dne 23. januarja 1707, star okoli 76 let.¹⁹

---

¹⁵ S. K. I, s. 455: Krst Janeza Mihelača, sina Tomaža in Jere Mihelač, dne 14. junija 1647. Botri: Jurij Eržen in Neža, žena Jerneja Demšarja.

¹⁶ S. K. II, s. 147: botra med drugimi: Katarina, blagopokojnega Marka Kreka.

¹⁷ S. K. I, s. 312: Janez Krek roj. 27. 12. 1638. Oče Marko, mati Jera Krek. Botri Jurij Gašperšič in Alenka, žena Štefana Gašperšiča. (Bapt. e filius legit. noe. Joannes Patris Marci Kregk uxoris eius Gertrudis. Patrini Georgius Casperziz et Helena Stephani Casperziz uxor. Testis Matheus Casperziz ex Dol. vas.)

¹⁸ S. K. II, s. 154: Krst Mihaela Balantiča, sina Jurija in Eve Balantič dne 10. septembra 1658. Botri Jurij Krek, Gašper Kos in Maruša Rantovka.

S. K. II, s. 208. Krst Matije Balantiča, sina Jurija in Eve Balantič. dne 18. febr. 1662. Botri Jurij Krek, Urša Kos in Andrej Ranta.

¹⁹ S. M. I, s. 82: Cum viatico provis. sepultus ē Juri Krek an. circiter 76. vic. S. Nicolai.

Ta Jurij ni mogel biti Markov brat, saj je bil rojen okoli l. 1631. Čas njegovega rojstva je oddaljen od rojstva Janeza Kreka (1638), ki je bil Markov sin, le 7 let. To in pa dejstvo, da je Janez prevzel po Jurijevi smrti njegovo kmetijo, govori za to, da je obstojalo med Janezom in Jurijem ožje sorodstvo. Ker jim je bila v starosti razlika le 7 let, je verjetno, da sta si bila brata, a da je bil Jurij rojen drugod, najbrž v kraju, odkoder so se Kreki (Marko in žena Jera, Jurij, morda tudi Katarina) preselili v Dolenjo vas.

O Katarini Krek ni ne rojstnih niti smrtnih podatkov v župnih knjigah selške župnije.

Iz krstne knjige je le razvidno, da je bila od l. 1657 do l. 1677 botra celi vrsti otrok Andreja Trojarja, kajžarja na Hudem²⁰ in njegove žene Marjete.²¹ Ker kaže sosedstvo, ki je razvidno iz krstov, pri katerih so bili Marko, Jera in Jurij Krek za botre, na imena gruntarskih rodbin v »vasi«, torej na desnem bregu Sore, se zdi, da Katarina Krek v letih, ko je bila botra, ni stanovala skupaj z ostalimi Kreki. Mogoče je bila hčerka Markota in Jere Krek, da je ostala samica ter gostovala na Hudem.

To se da sklepati iz matičnega vpisa v krstni knjigi z dne 7. 5. 1659, v katerem se omenja kot botra pri krstu Gregorja, sina Luke in Marjete Eržen v Dolenji vasi, s pristavkom: »blajpokojnega Marka Kreka.«²²

Luke Erženovim otrokom je bila tudi še v l. 1661 do 1666 za botro, in sicer: Lovrencu Erženu, sinu Luke in Marjete Eržen, roj. 9. 8. 1661 v Dol. vasi²³ in Katarini Eržen, hčerki Luke in Marjete Eržen, roj. 14. 11. 1666.²⁴

---

²⁰ Hudo je del Dolenje vasi na levem bregu Sore. Tu so bili od nekdaj le polzemljaki, mlinar (Ranta) in kajžarji.

²¹ Botra je bila: Valentinu (13. febr. 1657); Jakobu (8. julija 1660); Luciji (10. decembra 1663); Marini (22. januarja 1672) in Tomažu Trojarju (12. novembra 1677). Pri teh krstih so bili razen nje za botre Andrej Dolenc in različni zastopniki Gašperšičev na Hudem (Matija, špela in Maruša Gašperšič).

²² S. K. II, s. 147: Patr. fuere: Andreas Rantha et Katharina p i e d e f. Marci K r e k. Testis Mathias Marenik ex Doleina was.

²³ S. K. II, s. 196: Botri Andrej Ranta in Katarina Krekovca. Priča: Matija Marenik.

²⁴ S. K. II, s. 278: Botri Andrej Ranta in Katarina Krekovca. Priča: Jera Marenik.

a) Odkod so prišli Kreki?

Po dosedanjih izvajanjih so Kreki prišli v Dolenjo vas pred l. 1636, a po letu l. 1631, ker bi bilo Jurijevo rojstvo sicer že zapisano v krstni knjigi selške župnije, Kreki in njih potomci so torej nad 300 let udomačeni v Dolenji vasi.

Če pa drži, da so se ti Kreki pred 300 leti preselili v Dolenjo vas, se pojavlja vprašanje: odkod so prišli? Odgovora na to nam ne morejo dati več župne matice, ker so jih začeli po župnijah loškega gospodstva šele o tem času zapisovati, ko se je preselitev izvršila, nazaj pa ne segajo.²⁵ Preostaja torej samo še preiskovanje urbarijalnega gradiva, ki sega z navedbami imen podložnih kmetov in kajzarjev do l. 1500. V teh urbarjih se pojavljajo Kreki že od začetka 16. stoletja precej pogosto na Poljanskem, zlasti v Javorjah, Muravi, Lomeh, Dolenji ravni pod Blegašem in Stodorih. Vse kaže na to, da je bila pradomovina Krekov v hribih ob levem bregu poljanske Sore proti Blegašu in Malenskemu vrhu. Mejna črta na vzhod pa je bil potok Jelovca, ki priteka izpod Božičevega hriba in se izteka v Poljanah v poljansko Soro.

Oglejmo si razprostranost Krekov na Poljanskem v začetku 17. stoletja.

V kritičnem času domnevne preselitve Marka Kreka in njegove rodbine (1630—1636) najdemo vpisanega nekega Marka Kreka med kajzarji javorske župnije do l. 1643. Sledi mu sin Gašper Krek,²⁶ za njim pa Martin in Matevž Krek (1714).

V letih 1625—1630 je vpisan v urbarju javorske župnije med kajzarje na 5. mestu tudi neki Jurij Krek, čegar vpis pa preneha l. 1637. Tisto leto je njegovo ime prečrtano in na njega mesto pripisan Andrej Rantha. Pripominja se, da sta svoji kajži zamenjala. Domneva, da bi bil ta Jurij Krek oni, ki se pojavi l. 1664 v Dolenji vasi, pa je brez podlage, ker izvemo

---

²⁵ V Selški dolini se pričenjajo krstne knjige selške župnije l. 1622, poročne l. 1654, mrliške knjige pa l. 1669. Za Poljansko dolino hrani najstarejše zapiske župnija v Poljanah, ki je tedaj obsegala vso dolino do Žirov. Nje krstna knjiga se začinja l. 1656, poročna in mrliška pa šele l. 1689.

²⁶ M. U. 1636, M. U. 1642—43, K. U. 1656/57.

iz M. U. iz l. 1625, da je Jurij Krek kupil kajžo v javorski županiji že l. 1625, torej v času, ko Jurija Kreka iz Dolenje vasi še ni bilo na svetu.

V Dolenjih Ravnih poljanske županije je kot gruntar vpisan med leti 1656—1665 Marko Krek, potomec rodu, ki je tod gospodaril že od l. 1568. V obeh primerih pa se rod na Poljanskem nadaljuje do konca 17. stoletja, v Javorjah še v 18. stoletje.²⁸ Prav tako se pojavi v Suši (županija Hotavlje) že l. 1604 gruntar Urban Krek (Krökh), a tudi tu gre rod neprekinjeno naprej celo do konca 19. stoletja. (Urban do l. 1627, Tomaž od 1630—1650, Andrej 1660—1694, Janez 1696—1714, Tomaž okolu 1740, Martin okolu 1660, Valentin okolu 1796, Lovrenc 1802 in Jakob 1850).

Večjo pozornost vzbujajo urbarski vpisi v Lomeh in v Stodorih. V Lomeh so sploh ugotovljeni najstarejši Kreki (že od l. 1560).²⁹ Rod gre od Luke Nemca - Kreka preko Blaža Nemca Kreka, njegovega sina (1577—1604) in Mihe (1604—1625) do Matije Kreka (1625—1642). Leta 1642 pa je namesto Matije vpisan Juri Dollenitz. Krekov rod je torej tu med l. 1630—1642, neznano zakaj prenehal na tej kmetiji. To je prav v času, ko se Kreki pojavijo v Dolenji vasi.

Podoben primer je v Stodorih, ki leže malo južno od Leskovice nad dolino potoka Blegašnika. Tam je v urbarjih leta 1629—1642 vpisan za gruntarja na 3. mestu Jurij Krek, ki ga pa v naslednjem urbarju z l. 1656 ni več. Njegov naslednik je Gregor Mravle. Tu se vsiljuje vprašanje, ali ni ta Jurij Krek tisti, ki se pojavlja l. 1647 v Dolenji vasi kot krstni boter, da je torej svoj grunt v Stodorih prodal in se preselil z vsemi svojimi v Dolenjo vas.

²⁷ M. U. 1642, K. U. 1656/57, M. U. 1660, M. U. 1664/65, M. U. 1679/82.

²⁸ K. U. 1688/90, 1691/94, 1709/14.

²⁹ K. U. 1560 na 4. mestu gruntar Luka Nematz Kregkh; njegov prednik v Urb. 1500 je Peter Nematz. Prvotni naziv je torej Nemat, kar kaže na nemško poreklo. Odkod so ti »Nemci« prišli v Poljansko dolino, se ne da dognati, ker prenehajo leta 1500 urbarji. Dvojni priimek Nematz-Krek se vleče v urbarjih do l. 1604 do Mihe Kregkha, ki se piše odslej brez prvega imena. Morda so bili Kreki vojščaki, ki so jih iz kateregakoli vzroka naselili v te odstranske hribe. Primeri se vsiljujejo prav v Poljanski dolini (Šubici, Divjaki, Bezjaki, Jenčiči itd., ki očitno niso bili domačini).

Poskus razrešiti vsa ta vprašanja, bi segal daleč čez okvir tega dela, ki se bavi s selškimi Kreki. Pridržati se mora razpravi, ki se bo bavila s poljanskimi Kreki. Na vsak način potrjujejo podani primeri podmeno, ki jo je nekoč izrekel dr. Janez Ev. krek, da so njegovi pradedje prišli s Poljanskega. Vendar je imel v mislih najbrže krajšo dobo priselitve, kakršna je v resnici, morda zadnjih 80 let.³⁰

b) Kje so prebivali prvi Kreki v Dolenji vasi?

Tu nas zapuste viri, ker se je označevanje z hišnimi številkami uvedlo šele l. 1770.³¹ Migljaj nam pa daje botrinstvo Marka in Jere Krek in tudi Jurija Kreka. Botrinstvo je bila tedaj ena izmed važnejših socialnih funkcij običajnega sosednega prava, ki se je do konca 19. stoletja ohranilo in se šele v našem stoletju polagoma izgublja. V prejšnjih stoletjih pa se je ta funkcija kot nekaj samo po sebi umevnega točno izvrševala po sosedih.³² Botre smemo torej smatrati po navadi v 17. in 18. stoletju za sosede.

³⁰ Dr. Janez Krek je n. pr. imel Kreke iz Četeneravni, ki so se sredi 19. stoletja priselili v Selca, za sorodnike in profesorja slavistike v Gradcu, dr. Gregorja Kreka za svojega strica. Ta rod pa izhaja od Jerneja Kreka, r. 18. 8. 1810, sina dvozemljaka Urbana Kreka v Lomih v poljanski župniji. Prvi sin Jernejev je bil dr. Gregor Krek, r. 8. 3. 1840 iz 1. zakona z Marjano Debelak iz Četeneravni. Sin Anton (iz drugega zakona z Elizabeto Tavčar iz Zg. Žetine 12) se je z očetom Jernejem vred v l. 1864 preselil iz Četeneravni v Selca. Potomstvo teh Krekov v Selcih je zelo številno, vendar niso v nobenem sorodstvu z dolenjevaškimi Kreki. Tudi za Kreke v Leskovici, ki izvirajo iz Suše, se je zanimal dr. Krek, češ, da mora biti tu neko sorodstvo, kar pa ne drži. Ta rod se je po Janezu Kreku l. 1859 ustanovil v Leskovici 9. Janez Krek pa je bil iz Suše št. 3. Potomci tega rodu žive sedaj v Bitnjah pri Boh. Bistrici in v Ljubljani. Iz tega rodu je tudi dr. Miha Krek, odvetnik v Ljubljani.

³¹ Glej dr. Janko Polec, Kraljestvo Ilirija, str. 135.

³² V Dolenji vasi je imela vsaka hiša 6 točno določenih sosedov, neglede na njih lego in oddaljenost, v Selcih 5.

Sosedi Krekovi hiši št. 17, so bili n. pr.: Žikovec (št. 18); Mahné (št. 16); Balanč (št. 15); Hlipec (št. 13); Kisel (št. 12) in Paljk (št. 11), torej vsi tostran občinske poti, čeprav ji je bil Jelenc onstran občinske poti neposredno bližji. Prav iste sosede ima Mahné (št. 16).

Socialne pravice in dolžnosti sosedov so se uveljavljale ob porodih in ob smrti.

A) Pri porodih je gospodar sam ali po babici povabil po navadi najbližje izmed sosedov za botre. Vrstili so se tako, da je bil

Botri najstarejšemu članu Krekovega rodu, čigar rojstvo v Dolenji vasi je izpričano l. 1658, namreč Janezu Kreku, sinu Marka in Jere Krek, so bili: Jurij Gašperšič, Alenka, žena Štefana Gašperšiča in Matevž Gašperšič. O Štefanu Gašperšiču vemo, da ni bil gruntar in da je, čez 100 let star, l. 1689 umrl v Kršivniku, to je delu Dolenje vasi, kjer priteče potok Kršivnik izpod Kržin v vas. Tam pa so bile in so samo kajže. Jurij Gašperšič je bil oni čas (1629—1660) po stanju loških urbarjev gruntar na posestvu pri Kislu (sedanja h. št. 12), Matevž Gašperšič pa gruntar na poznejšem Krekovem posestvu (št. 17). Če prištejemo k temu še botrinstvo Neže Krekovce pri krstu otrok Jerneja Grošlja (št. 16) in Tomaža Mihelača (št. 18) in nje skupno botrinstvo s Filipom Kalanom (št. 13 Hlipč) pri krstu Helene Gašperšič, hčerke Jerneja Gašperšiča (št. 17), pridemo do sklepa, da je morala Jera Krek bivati v eni izmed gruntarskih hiš »na vasi«, ki so bile najbližje kajžam v Kršivniku (št. 12, 16, 17). To podmeno potrjuje tudi pripomba pri krstu Elizabete Gašperšič leta 1656, da sta Filip Kalan in Jera Krekovca prav odtod (ex ibidem). Tudi Marko Krek nastopa v l. 1641—1645 kot boter skupaj z Uršo, ženo Filipa Kalana. Krst Janeza Kreka pa kaže

---

enkrat mož, drugič pa njega žena za botro. Povabilo se ni smelo odkloniti. Botra sta nato poslala v hišo novorojenca za porodnico vsak po 20 jajc, 1 funt masla in 3 hlebe belega kruha. Od enega teh hlebov je gospodar odrezal po 1 polovico in ju poslal botroma nazaj.

Soseda-botra sta ponesla novorojenca h krstu. Oče jima je dal, preden sta odšla, nekaj denarja za krstne pristojbine in za gostilno. Iz gostilne sta botra prinesla po navadi štruco belega kruha na dom novorojenca (novejše). V prejšnjih časih sta se botra naravnost vrnila na dom novorojenca, kjer so jih pogostili domači s kuhanim vinom in z ocvrtimi rezinami.

B) Na ženitovanja so vabili vseh 6 (5) sosedov. Za priče pri porokah pa so šli po navadi sorodniki, ne sosedje.

C) Ob smrti so sosedje umrlega umili in opravili ter ga položili v krsto, ki so jo sami napravili. Sosedje so tudi nosili mrtveca brez razlike spola in starosti in sicer v Dolenji vasi vedno le po 2, menjaje; to je veljalo za vse oddaljenejše vasi, ker se je na daljavo bolje nosilo. V Selcih, kjer je bilo pokopališče, pa so nosili 4 sosedje krsto do groba, 1 sosed pa je šel pred duhovnikom z gorečo svečo. Jamo so sosedje vedno sami izkopali. Zato se jim je dajalo po 1 fl. kar na pokopališču. Sedmine po pogrebu ni bilo, nikar da bi hodili po pogrebu v gostilno. Če je umrl otrok pod 1 letom, ga je ponesel po navadi boter sam do groba.

zlasti na možnost, da sta stanovala na št. 16, ker je ta ravno vmes med hišami botrov iz št. 12 in 17.

Marko in Jera Krek sta umrla najbrž pred l. 1669. V smrtni knjigi selške župnije ju ni. Ker prenehajo vpisi pri botrinstvu za Marka z l. 1643, a ga l. 1658 nadomestuje pri sosedih že Jurij Krek, je domnevati, da je Marko Krek že okoli l. 1658 umrl. Umrl je pa vsekakor pred l. 1659.³³ Jera Krek se od l. 1662 ne omenja več kot botra; zato je verjetno, da je med l. 1662—1668 umrla. Oba sta se rodila najpozneje v začetku 17. stoletja, Marko Krek najbrže konec 16. stoletja.

2. Jurij Krek I.

prvi gruntar Krekovega rodu v Dolenji vasi
(1631 — 3. 1. 1707)

Leta 1664 je vpisana v urbarju loškega gospodstva pri seznamu kmetij v Dolenji vasi, županije selške, izpremembra. Matevž Gašperšič, navajan doslej v urbarjih na 9. mestu izmed 13 kmetov v Dolenji vasi, je prečrtan; nad njim je napisan: Jury Krögh.¹ Ta Jurij je odslej vpisan v urbarjih do l. 1694, torej skozi 34 let, za gospodarja.²

Grunt, ki ga je Jurij Krek prevzel od Matevža Gašperšiča, je bil eden največjih v Dolenji vasi. Matevža Gašperšiča oče, Jernej Gašperšič,³ je bil kupil to kmetijo med l. 1594 do 1604 za 500 ogrskih cekinov⁴ od Neže Luznar, sestre Lenarta Luznarja; o tem je imel kupno pismo, izdano od gospoda Eggenberga.⁵

³³ Glej pripombo ¹⁷⁾ na strani 11.

¹ M. U. 1664—1667 Officium Sellzach, Dolleina was.

² M. U. 1679/82, K. U. 1681/90, 1691/94.

³ Ta Jernej Gašperšič je morda istoveten z Jernejem, sinom Štefana Gašperšiča s Kršivnika, ki je v loškem urbarju z l. 1588 vpisan na 3. mestu malih posestnikov. Prevzel je tisto leto kajžo Matevža Ambrožiča. L. 1604 je ondi vpisan še Jernej, sin Štefana Gašperšiča, l. 1630 pa že Andrej Gašperšič, l. 1642—1667 Tomaž Gašperšič itd.

⁴ Ogrski cekin je veljal 80 krajcarjev deželne veljave. Ker je bilo 60 krajcarjev 1 goldinar d. v., je bila cena Gašperšičevi kmetiji 666 fl. d. v.

⁵ K. U. 1630. Rupert pl. Eggenberg, baron z Ernoža (Ehrenhausen), je bil zakupnik loškega gospodstva od l. 1594—1603. (Kos, Doneski k zgodovini škofjeloškega okraja, 1894, reg. št. 74 in 75, str. 60.)

Kot najstarejše posestnike na tej kmetiji najdemo zapisane Lenarta (1560—1572), Andreja (1550—1560) in Uršo Luznar (1500 do 1530).⁶ Kmetija, ki jo je Jurij Krek prevzel med l. 1660 in 1664, je bila planinska kmetija (Schwaighuben). Obsegala je mnogo gozda in pašnikov v hribih nad Dolenjo vasjo, toda manj njiv in travnikov v dolini. Bila je ena največjih v vasi. Plačevala je po urbarju iz l. 1630⁷ vsega vkup 7 fl. in 48 krajcarjev, druge kmetije le 6 fl. in 29 kr.

Iz podatkov o posevkih na kmetijah, ki jih ima edino urbar iz l. 1630,⁷ se razvidi značaj kmetije. Sejalo se je:

3½ mernikov pšenice, malo do 1 stara,⁸ »ko bi imel gospodar toliko za seme«. 5 stare rži, 5 stare ajde, 2 mernika ječmena, 1 mernik ovsa, 5 mernike lanu (Harsamen), 1 mernik boba in graha (Pan und Arbeis).

Na kmetiji se je redilo po navadi 7 glav živine (urbarski popis pristavlja »ko bi bilo dovolj sena«) in 1 konj.

Iz tega popisa se vidi, da je gospodarju l. 1630 primanjkovalo semena, da celo ni imel dovolj sena. Labavo stanje kmetije pod gospodarstvom Gašperšičev nam potrjuje še končna pripomba v urbarju: »je vse zadolženo.«⁹

Gašperšičevi kmetiji je bil tedaj sosed na vzhodu Jernej Grošelj, od l. 1672 pa Andrej Ranta (p. d. Mahné); na zapadu, kot skrajni kmet »na vasi« Jurij Mihelač, pozneje Tomaž in Andrej Gašperšič (Žikovec). Na sever, čez vaško pot so bili sosedji Jurij Eržen, pozneje Primož Grohar (Cvirn) in Jernej Demšar, pozneje Matija Luznar (Jelenc) in že malo na desno Andrej Balantič, pozneje Jakob Blaznik (Balanč).¹⁰

Kmetija je imela razen sadnega vrta za hišo še ozek in dolg pas, ki je segal na jug kakih 200 m do potoka Kršivnika, kjer je zadel ob Gašperšičevo, pozneje Krekovo bajto »v Kršivniku«. Onstran Sore so bili travniki in njive »v Ledini« in travnik »v Žabljah«, na desnem bregu pa nekaj večjih njiv ob sedanji cesti v Bukovico, travniki »v logu« ob Sori in obširni gozdovi, paš-

⁶ Urb. 1500, K. U. 1560, M. U. 1568/72, K. U. 1577/79.

⁷ Vsebino urbarja z leta 1630 je za Selško dolino v glavnih potezih priobčil M. K. (Milko Kos), pod naslovom: Zemljiške razmere v Selški dolini l. 1630, Carniola 1911, str. 46—51.

⁸ 1 star = 4 merniki.

⁹ K. U. 1630: »ist alls verschuldt«.

¹⁰ M. U. 1664/67, 1679/82, K. U. 1681/83 1688/90, 1691/94 in 1709/14.

niki, kokave in senožeti v Ravnikih, Zgornjem kraju, Kržinah in Golovi rebri, to je v hribovju, ki gre od Dolenje vasi proti Stirpniškemu hribu, Čavnu in Golici.

Kdo je bil Jurij Krek, ali je bil morda starejši sin Marka in Jere Krek, ni moči dognati. V krstni knjigi selške župnije, ki sega do l. 1662 nazaj, ga ni, čeprav je bil rojen okolu l. 1631.¹¹ Domneva je torej upravičena, da se ni rodil v selški župniji, ampak drugod.

Ko je prevzel Gašperšičevo kmetijo l. 1664, mu je bilo 33 let. Kako jo je prevzel, ali jo je kupil, ali se priženil nanjo, se ne da dognati, vendar je bolj verjetno, da jo je kupil, saj vemo, da je bila kmetija že l. 1630 prezadolžena. Da bi se bil priženil h Gašperšičevim, bi ga poročna knjiga selške župnije, ki se prične že l. 1654, imela vpisanega. Najbrž je torej ostal samec ali pa je bil, če se je oženil l. 1654, brez otrok, ker ne najdemo nobenega vpisa kakih njegovih otrok v rojstnih knjigah. Oboje nam pojasnjuje, zakaj je ob njegovi smrti (1707) prevzel kmetijo Janez Krek.¹²

Majhna razlika v rojstnih letih Jurija Kreka (1631) in Janeza (1638) Kreka, še bolj pa nasledstvo Janeza po Juriju Kreku kažeta na to, da je moralo biti med Jurijem in Janezom ožje sorodstvo. Najbrž sta bila brata. Dočim pa je dokazano, da je bil Janez sin Marka in Jere Krek, se da to za Jurija samo domnevati. Isto velja za Katarino Krekovco, ki je bila najbrž hčerka Marka in Jere Krek (glej str. 12).

3. Janez Krek.

(27. XII. 1638—1715.)

Drugi gospodar na Krekovi kmetiji se je rodil že v Dolnji vasi in sicer dne 27. decembra 1638, toda ne kot gruntarjev sin, ker njegov oče Marko ni nikoder kot tak vpisan, a tudi v pavšalnem seznamku kajzarjev (Untersassen) v urbarjih ga ni.

Pri krstu so mu bili botri gruntar Jurij Gašperšič, ki je gospodaril na domačiji pri Kislu (sedaj št. 12) in Alenka, žena

¹¹ To se sklepa iz vpisa v smrtni knjigi selške župnije z dne 5. januarja 1707, po katerem je umrl, previden s sv. tolažili, star okolu 76 let. Glej opombo ¹⁸ na str. 12.

¹² K. U. 1709/14.

Štefana Gašperšiča, za pričo pa Matevž Gašperšič, takratni gospodar poznejšega Krekovega grunta št. 17.¹

Dolgo gospodarstvo Janezovega prednika Jurija je najbrž zakrivilo, da se je Janez razmeroma pozno — 45 let star — oženil dne 24. februarja 1683 z Nežo Knefic, hčerko gruntarja Jurija Knefica iz Selc.²

Priči tej poroki so bili: Matija Pogačnik, gruntar na bližnjem Cvirnovem posestvu (sedaj št. 20 v Dolenji vasi), Jernej Feman, gospodar tedanjega grunta »pri Blažiču« (danes št. 50 Dolenja vas), Gregor Luznar, gruntar na posestvu »Korošec« (št. 22 v Dolenji vasi)³ in Maruša Kožuška, najbrž žena gruntarja Matevža Kožuha iz Selc (sedaj št. 62).⁴

Ta poroka, kakor tudi priče — sami zastopniki celih gruntov, nam povedo, da so bili Kreki l. 1683 že priznan in ugleden kmetski rod.

Janezu Kreku so se rodili, kolikor je iz krstne knjige razvidno, iz poznega zakona samo sin Tomaž (dne 19. decembra 1687) in hčerki Urša in Elizabeta, roj. obe dne 7. okt. 1692.⁵

Tudi Janeza Kreka najdemo večkrat za botra, tako pri krstu Jurija Ranta (25. 4. 1706), sina soseda Matevža Ranta skupaj z Valentinom Dolencem, nadalje pri krstu otrok Janeza in Urše Gašperšič: Marjete (30. 6. 1674), Maruše (25. 5. 1679) in Tomaža (15. 12. 1687), dočim je bila njegova žena botra Jeri Gašperšičevi (5. 11. 1682). Janez Krek je bil tudi boter Valentinu Gašperšiču, (30. 2. 1678), sinu Andreja in Neže Gašperšič.

O njegovih gospodarskih razmerah ne vemo nič natančnejšega. Kdaj je umrl, iz smrtne knjige ni razvidno, verjetno pa, da še le po l. 1714, ker je to leto še vpisan v urbarju z l. 1714.⁶ Bil je torej star najmanj 74 let.

¹ S. K. I, str. 321, M. U. 1660, M. U. 1664—67, M. U. 1679—82, K. U. 1688—90.

² K. U. 1691/94, 1709—14 — offic. Selzach na 2. mestu: Jurij Knefiz oder Mühitsch.

³ M. U. 1681—85, K. U. 1688—90. S. P. I. str. 84.

⁴ K. U. 1709—14, naslednik Marjete Grošljeve, vpisan za gruntarja v Selcih na 6. mestu.

⁵ Botri so jima bili: Janez Arhar, Jernej Feman, Urša Lubsnarca in Jera Rantovka.

⁶ K. U. 1709—14.

4. Tomaž Krek I.

(19. 12. 1687 — 11. 12. 1736.)

Bil je, kakor vemo iz prejšnjega poglavja, edini sin Janeza Kreka. Krstni botri so mu bili: gruntarja Janez Hajnrihar iz Selc¹, sosed Matevž Ranta (Rontha) iz Dolenje vasi in Neža Femanca, žena gruntarja Jerneja Femana, tudi iz Dolenje vasi.² Zakaj je bil Hajnrihar za botra, ni povsem jasno, najbrž je bil v kakem sorodstvu s Tomaževo materjo, ki je bila Knefičeva iz Selc.

Dan in leto Tomaževe poroke se ne da dognati, verjetno je po rojstnih podatkih prvorojenega sina Jurija, da se je izvršila v času od 20. novembra 1712 do 5. februarja 1713, za kateri čas je med prvo in drugo poročno knjigo selške župnije praznina. Vemo le, da je bilo njegovi ženi ime Maruša; iz katere rodbine je bila, pa zaradi pomanjkanja poročnih podatkov ni moči ugotoviti. Mogoče je bila Luznarjevega rodu, ker bi to pojasnjevalo tesne stike, ki so vzdrževali pozneje med seboj mlajši Kreki in Luznarji.

Tomažev zakon je bil oblagodarjen le s sinom edincem Jurijem, a s peterimi hčerkami.

Jurij, prvorojenec, se je rodil 12. aprila 1713,³ njemu so sledile: Alenka 23. aprila 1718,⁴ Jera 15. marca 1722,⁵ Neža 19. januarja 1724,⁶ Maruša 12. aprila 1726⁷ in Marjeta 22. aprila 1727.⁸ Njih botri Matevž Ranta, Luka Luznar in Matija Jelenc so bili sami gruntarji v Dolenji vasi, prva dva tudi stirpniška

---

¹ Janeza Hajnriharja imajo v Selcih vpisanega za gruntarja (na 10. mestu) M. U. 1664/67 in 1679/82 ter K. U. 1688/90, 1691/94 in 1709/14.

² S. K. IV, s. 259.

³ S. K. VI, s. 63. Botra: Luka Luznar in Jera Rantovka.

⁴ S. K. VI, s. 162. Botri: Matevž Ranta, Marjeta Jelenc in Maruša Luznar.

⁵ S. K. VI, 232. Botri: Jurij, sin Matevža Rante, Marjeta Jelenc, Jurij Bertoncelj in Luka Luznar.

⁶ S. K. VI, s. 281. Botri: Jurij Ranta, Marjeta Jelenc, Jurij Bertoncelj in Jera, hčerka Luke Luznarja.

⁷ S. K. VI, s. 327. Botri: Matija Jelenc, Jera Luznar, Jurij Bertoncelj in Jera, žena Jurija Rante.

⁸ S. K. VI, s. 359. Botri: Luka Luznar, Jurij Bertoncelj, Marjeta Rant in Matija Jelenc.

župana.⁹ Vidi se, kako se Krekov rod vedno bolj utrjuje in uveljavlja.

Tomaž Krek je bil nasprotno zopet za pričo pri krstu Pavla Luznarja (18. 1. 1725), sina tedanjega stirpniskega župana Luke Luznarja in njegove žene Marine. Ta rodbina je morala biti zelo premožna in ugledna, saj je bil pri krstu sam župni upravitelj v Selcih za botra.¹⁰ Videli bomo pozneje, da je Pavel Luznar zapustil po svoji smrti za tedanje čase zelo veliko premoženje svoji vdovi Elizabeti.

Tudi otrokom soseda Jurija Ranta je bil Tomaž Krek za pričo pri krstu, tako Neži roj. 25. 12. 1724,¹¹ Lovrencu, roj. 1. 8. 1728¹² in Luki Rantu, poznejšemu gospodarju, roj. 4. 10. 1731.¹³

Tomaža Kreka najdemo tudi vpisanega v poročni knjigi kot pričo pri poroki malozemljaka Blaža Dolenca, sina Valentina Dolenca z nevesto Uršo dne 4. 2. 1720.¹⁴ Rodbinsko ime neveste v poročni knjigi ni navedeno; ker pa so bile priče pri porokah po navadi sorodniki zakoncev, se da domnevati, da je bila Urša iz Krekovega rodu. Prejkone je bila starejša Tomaževa sestra Urša, roj. 7. 10. 1792, ki ji je bilo tedaj 28 let. To domnevo potrjuje tudi tesne prijateljske zveze in botrinstva, ki so pozneje vezale potomce Tomaža Kreka zlasti Jurija, z Lovrencom Dolencem, sinom Blaža in Urše Dolenc.

Od Tomaževih hčerk se je poročila, kolikor je razvidno iz loških pogodb, samo Alenka in sicer pred l. 1744 z Jernejem Lavtarjem. V odpovedni priznanici z dne 26. maja 1744¹⁵ namreč potrjuje Alenka Krek bratu Juriju Kreku, da je prejela od njega 100 cekinov, tovor žita in posteljno opravo. Kot priči sta podpisana Lovro Dolenc, pisarniški zapisnikar (Kanzleyschreiber) loškega gospodstva in Tomaž Štefančič.

⁹ Glej Pogl. I. Dolenja vas, Zgodovinski oris, str. 5.

¹⁰ S. K. VI, s. 152. Botra sta bila župni upravitelj v Selcih, gospod Luka Pušar in Elizabeta Demšar. Luka Pušar je bil od l. 1716—1760 župnik v Selcih, zelo premožen in ugleden mož. L. 1755 je iz svojega založil 5000 renskih goldinarjev, da je omogočil s tem nameščenje beneficijata na tedaj sloveči božjepotni cerkvi Sv. Lucije v Dražgošah. Spisal je o njej l. 1750 tudi knjižico »Sv. Lucie Andoht u Drashgoshach«.

¹¹ S. K. VI, s. 506; ¹²) S. K. VII, s. 27; ¹³) S. K. VII, s. 128. Botri so bili pri vseh treh krstih: Jakob Kalan, župni vikar in Jera, hčerka Luke Luznarja, priči pa Tomaž Krek in Agata, žena Antona Rante.

¹⁴ S. P. II, s. 11a.

¹⁵ L. P. III. »Verzicht« ddo. 26. May 1744.

O poroki Alenke Krekove z Jernejem Lavtarjem v poročnih knjigah selške župnije ni sledu. Ker je II. poročna knjiga (1716—1784) dokaj popolna, moramo sklepati, da se je poroka vršila drugod, ker je bil ženin iz druge župnije.

Nekateri znaki kažejo na to, da je stanoval Jernej Lavtar v Zalem logu ali njega okolici. Iz poznejše dobe izvemo, da je Primož Trojer, polzemljak v selški župniji, l. 1769 izdal Alenki Lavtarjevi, takrat že vdovi, dolžno pismo, v katerem potrjuje dolg 95 cekinov, ki mu jih je bil posodil rajni Jernej Lavtar. Za pričo pri tej listini je naveden Jurij Krek, Alenkin brat.¹⁶

Alenka Lavtar je leta 1771 izročila svojo domačijo, ki se označuje kot mala kmetija v selški županiji, najstarejšemu sinu Primožu Lavtarju ob pričevanju (Beystandleistung) brata Jurija Kreka, toda tako, da si je pridržala gospodarstvo za 1 leto in vse prejšnje svoje premoženje, zato pa se zavezala, da sama izplača ostale otroke Elizabeto, Mino in Tomaža. Primož mora edinole izročiti mlajšemu bratu Tomažu obleko iz žlahtnega blaga. Ko bi mati brez oporoke umrla in bi bili ostali 5 otroci že izplačani, dedujejo po nji vsi enako.¹⁷ Mogoče je Primož Lavtar, ki je označen kot prevzemnik posestva v tej pogodbi, istoveten s Primožem Lavtarjem, soriškim županom, ki se omenja l. 1774 in 1775.¹⁸

5. Jurij Krek II.

(12. IV. 1713 — 20. XI. 1776.)

Jurij je bil Tomažev sin edinec. Rojen je bil kot njegov prvi otrok dne 12. aprila 1713. Krstna botra sta mu bila Luka Luznar, tedanji stirpniški župan ter Jera Rant, žena soseda Luke Ranta. Za pričo je bil Matija Dolenc, sin Valentina Dolenca, $\frac{1}{3}$ zemljaka v Dolenji vasi.

Juriju je bilo ob očetovi smrti 23 let. Gospodar tako velike kmetije ni mogel ostati dolgo brez gospodinje. Čez tri leta se je Jurij oženil dne 1. februarja 1739 z Elizabeto Fröllich, roj. 1. no-

¹⁶ L. P. VI. Dolžno pismo (Schuldbrief) z dne 31. 5. 1769, s. 123. Ime Trojer je v Zalem logu staro rodbinsko ime.

¹⁷ L. P. VII. Izročilo (Cession) z dne 13. 5. 1771.

¹⁸ Kos, Zgodovinski pobirki iz loškega okraja. Izvestja Muzej. društva 1892, II.

Kos, Doneski k zgodovini škofjeloškega okraja. Ljubljana 1894, reg. št. 672, str. 314.

vembra 1721 v Zalem logu, hčerko celozemljaka in soriškega župana Hannsa Frölichha in njegove žene Maruše Benedičič.¹ Priči sta bili stirpniški župan in Jurjev krstni boter, Luka Luznar in sosed Jurij Rant.

a) Frölichov rod v Zalem logu 20

Mogoče je, da je Jurij Krek spoznal svojo bodočo ženo ob obiskih pri sestri Alenki, por. Lavtar, ki je stanovala tudi na Zalem logu.

Frölichhi v Zalem logu so bili tu najmanj tako star kmeiski rod ko Kreki v Dolenji vasi. Izvirajo iz Sorice.² Okoli 1660 se dokupi ali priženi Štefan Frölich na kmetijo v Zalem logu, ki je bila v l. 1630 do 1645 v posesti Matije Čenčiča.³ Pri posestvu je bil tudi mlin ob Sori. Štefan, obenem soriški župan, gospodari tu do l. 1680. Tedaj prevzame kmetijo njegov sin Anton Frölich,⁴ ki se je bil oženil že mnogo prej (25. 9. 1662) z ženo Marjeto. Imel je ž njo 10 otrok, 7 sinov in 3 hčerke. Tudi on je bil soriški župan. Umril je med l. 1703—1707.

Njegov sin Janez (Hanns), ki je okolu l. 1703 prevzel kmetijo⁵, je bil dvakrat poročen ter oče 13 otrokom. Iz zakona s prvo ženo Marino (poroka okolu l. 1702) se je rodilo 7 otrok (4 sinovi in 3 hčerke); iz zakona z drugo ženo Marušo (poroka okolu l. 1720) pa 6 (3 sinovi in 3 hčerke). Prvorojenka iz tega drugega zakona je Elizabeta, bodoča žena Jurja Kreka. Nje najmlajši brat Štefan (r. 27. 12. 1730) se omenja kot nje zastopnik v izročilni pogodbi Jurija Kreka z l. 1764.⁶

Tudi Janeza (Hannsa) Frölichha označujejo urbarji za soriškega župana. Tako je bilo to dostojanstvo skozi 3 rodove zvezano s Frölichovo rodbino. Vzrok je bil morda pripravna lega Zalega loga ob cesti v Škofjo Loko in na Tolminsko (Zali log je bila edina vas v soriški

¹ Prva krstna knjiga soriške župnije (1656—1733) ima 1. nov. 1721 tale vpis: Elisabetha fil. leg. Joannis Froelich et Maruschae cjigs baptizata é a Georg. Khos patrinis existentibus Martino Pechain et Gertrude Beberin praesente Elisabetha Schmidin. Stuben (= Zalilog).

² Najstarejši loški urbarji izkazujejo v Sorici Frölichovo kmetijo na 15. (zadnjem) mestu. Prvi Frölich je omenjen 1500: Klemen Frölich. Rod Frölichov se je do danes ohranil na kmetiji pri Kejžarju v Zg. Sorici 24.

³ K U. 1630, M. U. 1642/45. Kmetija je v Zalem logu zapisana prva izmed 6 kmetij.

⁴ M. Urb. 1679/80. Nad prečrtanim Štefanom Froellichom zapisan Anton Froellich.

⁵ K Urb. 1709/14. Tu je vpisan l. 1709 že Hanns Froelich za gospodarja. Izpremembra se je izvršila pred l. 1709, najbrž ob Hannsovi poroki (1703).

⁶ Glej str. 37, točko 1 v nemškem izvorniku pogodbe.

županiji, ki je bila v dolini, torej lažje pristopna), morda tudi osebna sposobnost Frölichovih, ki so imeli tudi gostilno in prenočišče.⁷

Po Janezovi smrti (16. 2. 1741) prevzame njegov sin Valentin Froelich l. 1747 očetovo kmetijo. Iz zakona z Nežo Dolinarjevo, hčerko celozemljaka Janeza Dolinarja iz godeške županije, se mu je rodilo 5 otrok. Od teh je Urban, roj. 28. 4. 1759 prevzel l. 1786 očetovo posestvo.⁸ Pet let poprej (1781) je bil oče Valentin izplačal sinova Andreja in Matevža, l. 1783 pa hčerko Jero, ko se je poročila z Jakobom Ranto, novakom v Martinjvrhu l.⁹

Urban Froelich se je poročil dne 31. 1. 1786 z Jero, hčerko vdove Mine Štefančič, roj. Kankelj iz Studenega 17, ki se je bila l. 1761 v drugič poročila z Jernejem Šrajem iz Studenega. Nevesta Jera je prinesla ženinu na dom 1000 fl. dote. (Ženit. pismo z dne 31. 1. 1786.⁸) Po tem Urbanu Froelichu se je začela Froelichova hiša imenovati »pri Urbanu«, naziv, ki se je še danes drži. Bila je trdna, mogočno zidana enonadstropna hiša, ki stoji, na cestno stran modernizirana, še danes ob banovinski cesti nasproti nekdanj Veberjeve, sedaj Demšarjeve gostilne v Zalem logu. Ker je hiša zidana v breg, je vhod vanjo skozi široka obokana vrata z dvorišča pod cesto. Prostranost veže, stopnišč in sob kaže na nekdanjo njeno moč in veljavo. Poleg hiše so obširni zidani hlevi, kojih oboki počivajo na kamenitih stebrih. V tej hiši je bila tudi stara gostilna in prenočišče, saj je bil Zalilog zadnja postaja na Kranjskem vsem potnikom in tovornikom, ki so odhajali iz Škofje Loke, Kroke, Selc ali železnikov na Tolminsko in Laško.

Urbanu Froelichu je sledil l. 1832 sin Jožef, poročen l. 1837 z Jero roj. Sturm. Sezidal je l. 1861 ob svojih stroških lepo kapelico vrh klanca v Zalem logu pod Žbontarjevo gostilno, kakor priča slovenski napis na notranjem oboku kapelice. Od Jožefa Froelicha je prešlo l. 1863 posestvo na vdovo Jero Froelich, od nje pa na maloletno Katarino (izročilna pogodba z dne 29. 1. 1873), ki se je l. 1878 omožila

---

⁷ Štefana Froelicha omenja kot župana zapisek v krstni knjigi soriške kuracije ob krstu njegovega sina Jakoba (14. 1. 1678), Antona Froelicha omenjajo K. U. 1683/84, 1688/90, 1691/94 in Loške pogodbe II (Odpoved z dne 11. 2. 1702), Janeza Froelicha K. U. 1709/14; zadnjega navaja kot župana l. 1709—1714 in 1723 tudi Kos, Zgodovinski pobirki, str. 20.

⁸ Loške pog. X., Izročilna pogodba Valentina Urbanu Froelichu z dne 31. januarja 1786. Ženitno pismo z istega dne, napravljeno med Urbanom Froelichom in Jero, hčerko gruntarice Mine Štefančič iz Studenega 17.

⁹ Loške pog. IX., Odpovedne priznanice: Andreja Froelich v Zalem logu 19 z dne 12. 10. 1781, Matevža Froelich v Zalem logu 2 z dne 19. 11. 1781 in Jere Froelich, por. Ranta, soseska Sv. Nikolaja št. 17, z dne 4. 12. 1783. Brata sta prejela 100 fl. d. v., Jera pa 100 ogrskih cekinov, 1 kravo in 1 telico, 2 para ovac, 60 funtov surovega prediva, 1 star žita in posteljno orpavo.

z nekim Fojkarjem. Kmetija pa se ni držala dolgo, dne 3. 8. 1881 je prešla na soseda Urbana Vebra¹⁰ ter je tudi še danes v posesti potomcev te rodbine.

b) Rodbina Jurija Kreka

Iz številnejših virov, ki so ohranjeni za to dobo, vzraste osebnost 4. gospodarja na Krekovi kmetiji, ki o njem sicer že nihče ne ve kaj povedati niti po ustnem izročilu, plastično pred nami. Bil je najjačja osebnost med Kreki, podjeten, domiseln in varčen gospodar in preudaren mož, ki si je znal pridobiti veljavo tudi v zunanjem občevanju. Gospodaril je na kmetiji čez 30 let ter jo spravil s svojo žilavostjo in umnim gospodarstvom do viška, ki ga pozneje ni več dosegla.

Elizabeta Frölich je prinesla svojemu možu Jurju poleg čedne dote¹¹ tudi sveže krvi in večje plodovitosti v rod. Med tem ko izkazuje rod Jurijevega deda Janeza le dvoje otrok, rod njegovega očeta Tomaža pa le enega sina (Jurija) in pet hčerk, se je rodilo Juriju iz zakona z Elizabeto 9 otrok, med njimi 7 sinov in 2 hčerki.

Tem otrokom so bili za botri člani sosedovih rodbin Rantov, Jelencev in Luznarjev in sicer:

Martinu roj. 23. oktobra 1739: Jurij Rant in Helena Jelenc, priča Matevž Jelenc;

---

¹⁰ Zastavna knjiga (Satzbuch) loškega gospodstva VIII št. 1460/1704 (str. 118—119). Zaporedni vpisi: Urban Frölich (Übergab 31. 1. 1786) Elisabeth Frölich (Urtheil 1. 10. 1825), Josef Frölich (Übergab 19. 1. 1832), Gertraud (Jera) Frölich (Einantwortung 1. 4. 1863), minderj. (maloletna) Katharina Frölich (Bescheid und notar. Übergabsvertrag 29. 1. 1873). Zadnja postavka je: Urban Weber im Veräußerungswege erstanden (po kupu prevzel) 31. 8. 1881. Eigentumsrecht einverleibt (lastninska pravica vknjižena) 17. 7. 1882.

¹¹ Loške pog. III. Odpovedna priznanica špele Froelichove z dne 18. oktobra 1748, podana bratu Valentinu. V njej potrjuje Spella, hčerka čestitega Hannsa Froellicha, bivšega celozemljaka in soriškega župana, sedaj žena in gospodinja Jurija Kreka, tudi celozemljaka v selški županiji, da ji je brat Valentin kot univerzalni dedič po očetu Hannsu Froelichu izplačal 100 kron, vsako računamo po 10 liber, nadalje 2 cekina in specie ter ji izročil 2 kravi, 1 telico, 2 para ovac, namesto para koz pa 1 tolar in specie, 1 lajto prediva, 1 tovor vina in še 40 cekinov, kot nanjo pripadajočo dediščino po umrlem bratu Jurju Froellichu.

Tu omenjane krone so beneške srebrne krone, ki so veljale okolu 2 fl. dež. velj. Cekini in specie so veljali ta čas nekaj čez 4 fl. d. v., tolar in specie pa okolu 2 gld. d. z. (Kos, Zgodov. pobirki s. 25—26). Da je bil v dobi tudi tovor vina, kaže na to, da je bila pri Urbanu gostilna.

Tomažu roj. 25. decembra 1741: Jurij Rant in Urša Jelenc, priča Pavel Luznar;

Štefanu roj. 10. decembra 1745: Jurij Rant in Pavel Luznar, priča Matevž Jelenc;

Juriju roj. 12. aprila 1748: Marjeta Rant in Pavel Luznar, priča Matevž Jelenc;

Alenki roj. 23. aprila 1752: Urša Jelenc in Pavel Luznar, priča Marjeta Rant;

Antonu roj. 10. januarja 1757: Matevž Jelenc, Elizabeta Luznar, priča Luka Rant;

Gregorju roj. 3. marca 1760: Matevž Jelenc, Elizabeta Dolenc, priča Luka Rant.

Izmed Jurijevih sinov so Martin, Jurij, Andrej, Anton in Gregor ali zgodaj odšli z doma ali pa v mladih letih pomrli, prav tako tudi hčerka Elizabeta, ker se l. 1764, ko je oče Jurij Krek izročal posestvo sinu Tomažu, ne omenjajo. Tedaj so bili na domu le Jurijevi otroci Tomaž, Štefan in Alenka.¹²

Jurij je bil boter otrokom Matije in Marjete Jelenc na št. 19¹³; potem skozi dolgo vrsto let otrokom iz sosedovih rodbin Rant in Dolenc; tako n. pr. Urši (13. 9. 1734) in Juriju Rantu (24. 3. 1738), otrokom Jurija in Marjete Rant¹⁴ ter Janezu Dolencu (6. 12. 1761), sinu Lovra in Elizabete Dolenc.¹⁵ Tudi z rodbino Pavla in Elizabete Luznarja, celozemljakov v Dolenji vasi,¹⁶ in z rododom Pavla in Jere Luznarja, polzemljaka in stirpniškega župana na Hudem,¹⁷ je vezalo njega in ženo Špelo Krek prijateljstvo in botrinstvo. Bil je tudi za pričo pri poroki soseda Luke Ranta in Urše Tušek iz Rovta pri Sv. Lenartu, skupaj z Antonom Kallanom dne 4. 9. 1757.¹⁸

---

¹² V izročilni pogodbi z dne 16. 12. 1764 (Loške pog. V.), ki se bo govorilo o njej obširneje še pozneje, se omenjajo le Tomaž, Štefan in Alenka, prav tako tudi v knjigi mladinske cerkvene bratovščine za selško župnijo z dne 10. novembra 1761.

¹³ Še kot fant je bil boter Maruši Jelenčevi (28. 1. 1733) in Urbanu Jelencu (17. 5. 1736), potem kot poročen gruntar (izmenoma s svojo ženo Elizabeto), Andreju (22. 11. 1740), Tomažu (4. 12. 1746), Pavlu (17. 7. 1749) in Jakobu Jelencu (17. 7. 1751).

¹⁴ S. K. VII. s. 223 in 346.

¹⁵ S. K. IX. s. 201.

¹⁶ Jurij Krek je bil boter njih otrokom: Janezu (23. 11. 1745), Francetu (13. 7. 1749), Mini (13. 7. 1749), Andreju (23. 11. 1750), Jožefu (5. 2. 1752), Ignaciju (26. 7. 1755) in Janezu Luznar (25. 6. 1757).

¹⁷ Boter tretji hčerki Mici (30. 6. 1753).

¹⁸ S. P. s. 218.

c) Dolenčev rod v Dolenji vasi 18

Izmed teh rodov je zlasti zanimiv Dolenčev rod, deloma zaradi nekaterih pomembnih in izobraženih predstavnikov njegovih, ki so bili vrstniki Jurija in njegovih otrok, deloma pa tudi zato, ker je bila ena izmed Dolenčevih babica Franceta Kreka, deda dr. Janeza Ev. Kreka, torej neposredna Krekova prednica.

Dolenci niso bili gruntarji, šele zadnji njihov potomec Janez Dolenc je prišel v last sosedne Žikovčeve kmetije (1781). Prej jih najdemo vpisane, to pa že od l. 1571, kot poddružnike (Untersassen).¹⁹

Dolenčev rod je prišel prvič v ožje stike s Kreki, ko se je Blaž Dolenc, sin $\frac{1}{2}$ zemljaka Valentina Dolenca, dne 4. 2. 1720 poročil z nevesto Uršo, ki je bila najbrž istovetna z Uršo Krekovo, dne 7. 10. 1692 rojeno hčerko Janeza Kreka in Neže Knefic. To potrjuje skladnost poročnega datuma z njenimi leti (28 let), zlasti pa dejstvo, da je bil pri poroki za pričo Tomaž Krek, sin Janeza in Neže Krek. Zato govori tudi poznejše prijateljstvo, ki je vezalo Jurja Kreka z Blaževim sinom Lovrencem Dolencem. Dokaza za to domnevo pa ni, ker poročna knjiga ne navaja imena neveste; tudi listinsko gradivo ne izkazuje kakega poročnega pisma ali potrdila o prejeti doti.

Prvotna hiša Dolenčevih je morala biti za časa Valentina in njegovih prednikov na Hudem, ker so Valentinovim otrokom botri Andrej Rant in Luznarji iz Hudega. Blaž Dolenc pa se je moral že preseliti čez Soro na vas, ker so botri njegovih otrok iz gruntarskih hiš Blaznikov in Balantičev. Po legi te hiše je morala stati v bližini Grogarčkove hiše št. 30 v Dolenji vasi ali pa je bila z njo celo identična.²⁰

Iz zakona z Uršo (4. II. 1720) se je rodil Blažu Dolencu dne 26. maja 1726 drugi sin Lovrenc, ki ga najdemo od l. 1741 naprej tja do l. 1758 v sodnih zapisnikih loškega gospodstva podpisanega kot pisarja.²¹ V tem letu se poroči (dne 16. X. 1758) z »gospo« Elizabeto,

¹⁹ Urbarji omenjajo v seznamu dolenjevaških $\frac{1}{2}$ in $\frac{1}{3}$ zemljakov (Untersassen) na 25. mestu v l. 1571—1610 Valpota ali Valkota Dolenca, l. 1629—1670 Jurija Dolenca, l. 1679—1714 pa Valentina Dolenca, ki je bil oče Blaža Dolenca.

²⁰ To hišo je dne 17. 3. 1800 prepustila Neža Kalan, roj. Dolenc, žena Andreja Kalana, v last Jurija Kreka, vnuka pričujočega Jurija Kreka, ki se je bil 19. 11. 1792 poročil z Marušo Vidmarjevo.

²¹ Sodni protipisarji loškega gospodstva (po zapisnikih loških pogodb): Franc Lovrenc Blasnik (1695—1699), Boštjan Dolenc (1699 do 1700), Ivan Jakob Kos (1700—1731), od l. 1710 poplemeniten »pl. Khossen« in povišan v knezofreisinškega svetovalca, Josip Ignacij Zorc (1760 do 1767), Valentin Kherber (1769—1776), Ignacij Anton Prenner (1776—1790), obenem tudi oskrbnik loškega gospodstva. Lovrenc Dolenc pa se omenja v letih 1741—1757 in se podpisuje povsod le kot »Canzley Schreiber; ni bil torej sodni in protipisar, ki so zavzemali mnogo višji čin. Bil je po vsej priliki zapisnikar pri loškem gospodstvu, ali kakor imenuje prof. Kos te uslužbenca (Kos, Zgodovinski pobirki

vdovo po »gospodu« Pavlu Luznarju. Pri njegovi poroki sta bila za priči »gospod« (dominus) Franc Anton Pogačnik in gospod Gregor Groselj,²² od katerih je bil prvi žitničar loškega gospodstva.²³

Od Blaževih otrok je treba tu omeniti hčerko Elizabeto Dolenc, roj. dne 7. 11. 1733, ki se je dne 12. 9. 1763 poročila z Andrejem Kalanom, kajzarjem v Dolenji vasi 5 (pri Buhu). Priči sta bili Jožef Groselj in nje brat Lovro Dolenc. Neža Kalan, najstarejša hčerka iz tega zakona, roj. 25. 12. 1768, se je dne 7. 3. 1791 poročila z Jož. Krekom. Ona je prababica dr. Janeza Ev. Kreka.

Lovrenc je moral biti nadarjen dečko, sicer bi ne bil že s 16 leti pisar loškega gospodstva. Užival je posebno naklonjenost tedanjega sodnika in protipisarja loškega gospodstva, doktorja utriusque iuris Leopolda Engelberta Feichtingerja²⁴ tudi še potem, ko je opustil službo v Loki in se priženil v Dolenjo vas. To razvidimo iz tega, da je bil ta imenitni gospod boter njegovemu prvemu sinu, ki je dobil pri krstu dne 9. julija 1760 vsekakor nenavadno dvojno krstno ime Ignacija Leopolda.²⁵ Vendar je ta sin najbrž že v mladih letih umrl, ker ga ne najdemo pozneje nikoder več omenjenega ali zaznamovanega. Leto pozneje (6. 12. 1761) se je Lovrencu Dolencu porodil drugi sin Janez, dve leti pozneje pa edina hčerka Terezija (28. 8. 1763), kateri je bila Elizabeta Krek, Jurija Kreka žena, za botro.

Lovro Dolenc je bil z Jurijem Krekom v tesnem prijateljstvu. Vsem njegovim otrokom so Krekovi kumovali, nasprotno so bili Dolenci botri vsem Jurjevim vnukom, otrokom Jurjevega sina Tomaža, (Jakobu in Marjeti, Juriju in Jožefu Kreku: Lovrenc Dolenc, Janezu

---

z loškega okraja), neke vrste solicator. Vendar je bila tudi ta služba, zlasti na deželi, še dosti ugledna, tako, da so ga v župnih maticah zapisovali za gospoda (»dominus«).

²² S. P. II, str. 222: *Dominus Laurentius defuncti Blasii Dollenz legitimus filius ex Locopolitani parochia S. Jacobi ex civitate cum sua sponsa Domina Elisabetha defuncti Domini Pauli Lussnar derelicta vidua vic. S. Nicolai matrimonio junctus est p. D. Lucam Randt coopt. Testes erant Dominus Franciscus, Antonius Pogatschnik et Dominus Gregorius Großel. Ta Pavel in Elizabeta Luznar pa nista istovetna s Pavlom in Elizabeto Luznar (Koroščevega rodu) na št. 22. v Dolenji vasi, ker sta slednja še živela okolu 1783 oba in imela do l. 1760 vrsto otrok.*

²³ Kos: Doneski, reg. št. 636, str. 305. Iz kupnega pisma z dne 29. 12. 1758 (L. P. IV) je nadalje razvidno, da je bil ta Pogačnik tudi blagajnik bratovščine Sv. Rešnjega Telesa v škofji Loki, bogataš, ki je izposojeval denar in prodajal kmetska posestva.

²⁴ Ta sodni in protipisar loškega gospodstva se omenja večkrat med besedilom loških pogodb, n. pr. L. P. III, v dolžnem pismu Jurija Vidmarja in žene Neže duhovniku Mihi Coretu z dne 1. 7. 1753 z nazivom »strogi in visokoučeni gospod« (gestrenger und hochgelehrter Herr).

²⁵ S. K. IX, str. 153. *Patrini fuere: clarissimus et consuetissimus Dominus Leopold Faichtinger, iuris utriusque doctor et Ursula Rantin, praes.: Georgio Krek.*

in Tomažu pa Elizabeta Dolenc). Tudi pri porokah Jurjevih sinov Tomaža (26. 11. 1764) in Štefana Kreka (11. 11. 1771) je bil Lovro Dolenc za pričó.²⁶

Lovro Dolenc je užival v svoji rojstni vasi odlično mesto. Bil je »gospod«. Za tekega ga označujejo tudi vsi vpisi v župnih maticah selških, prav tako njegovo ženo Elizabeto. Tudi v loških pogodbah se nazivlja Elizabeta, koder se omenja, za »gospo«, kar kaže na veljavnost te rodbine tudi pred posvetno gosposko. Bil je tudi nekaj časa (okolu 1776 in 1777) župan strmiške županije, od l. 1777—1780 pa selški župan.²⁷

Dolenceva rodbina je bila, najbrž po Elizabeti Dolenc zelo premožna. Tako Lovrenc kakor Elizabeta Dolenc sta izposojevala kmetom denar²⁸ in marsikatera kmetija je bila v njih odvisnosti. Elizabeta Dolenc je imela med l. 1772—1784 tudi fužinarske deleže v železnikih (Müllner: Geschichte des Eisens in Krain, str. 241 in 242).

²⁶ S. P. II, str. 248, (poroka Tomaža Kreka).

²⁷ Kos, Doneski reg. št. 677, str. 315.

Kos, Zgodov. pobirki, str. 21.

Njegove podatke o selških županih izpopolnjujem po listinskem gradivu, preiskanim za to razpravo, takole:

Jakob Grošelj 1578—80, Jakob, sin Tomažev 1581, 1582, Jurij Semen 1582—84, 1601—03, Lovro Semen 1600, Jurij Varl 1618, 1623, Tomaž Blaznik 1630, 1631, Blaž Podreka 1636, 1637, Anton Grošelj 1642, 1647—49, 1665—67, Valentin Kalan 1679, 1694, Jakob Blaznik 1699, Valentin Mareník 1703, 1709, Luka Luznar 1723, 1724, 1737, 1741, 1745, Pavel Luznar 1756, Gašper Jelenc 1757, 1767, 1769, 1770—72, 1774—76, Lovro Dolenc 1777—1780, Janez Dolenc 1783.

²⁸ L. P. VIII, s. 112. Kupno pismo Antona Osebka, kmeta v selški županiji z dne 28. 5. 1777, po katerem proda senožet pod Stahovco Tomažu Blazniku s privoljenjem glavnega upnika Lovrenca Dolenca, selškega župana, za 25 fl. d. z.

Loški sodni protokol z l. 1783, str. 14:

Elizabeta Dolenc iz Dolenje vasi h. št. 18 prosi dne 17. 5. 1783, da se naloži gruntarju Gregorju Bogataju na Češnjici, naj ji poplača dolg 90 fl.

Loške pogodbe VI, s. 138. Dolžno pismo Mihe Potočnika, kmeta v selški županiji z dne 21. 10. 1769, gospe Elizabeti Dolenc za 125 cekinov v novcih (in Münz), ki sta mu jih posodila deloma njen prvi mož Pavel Luznar, deloma pa gospa Dolenceva sama.

Loške pogodbe VI, s. 310. Dolžno pismo Antona Osebka (Osewekh), kmeta v selški županiji in njegove žene Maruše z dne 1. 6. 1773 gospej Elizabeti Dolenc, prejšnji Luznarci kot lastnici Pavel Luznarjevega premoženja (ki jo pa zastopa nje zakonski drug »Eheconsort«) Lovro Dolenc) za vsoto 175 fl., ki sta jo posodila Osebku deloma Pavel Luznar, deloma pa sedanja lastnica premoženja.

Loške pogodbe IX, s. 32. Dolžno pismo Jožefa Notarja, kmeta v Studenem 7 z dne 28. 8. 1784, v katerem potrjuje posojilo 150 fl., katero mu je dala gospa Elizabeta Dolenc v Dolenji vasi 18. Pet let pozneje proda isti posestnik s privolitvijo glavne upnice Elizabete Dolenc gruntarice v Dolenji vasi 18, ki je imela na tej kmetiji 1000 fl. vknjiženega dolga, nji vo Dolgo njivo Jakobu Nastran v Studenem za 550 fl. (Kupno pismo z dne 5. 2. 1789).

Žikovčevo posestvo št. 18 pa ni bilo last Lovra Dolenca, ampak najbrž njegove žene Elizabete in po njej njenega sina iz prvega zakonca Franceta Luznarja, ki pa je bil duhovnik. Pet let po smrti Lovra Dolenca (6. XII. 1781) ga je predal svojemu polbratu Janezu Dolencu pod pogojem, da daje materi Elizabeti hrano in kurjeno sobo.²⁹

Janez Dolenc, edini sin Lovrenca in Elizabete Dolenc, se je v. l. 1777—1778 šolal na gimnaziji v Ljubljani.³⁰ Leta. 1786 je po smrti očetovi prevzel kmetijo od strica Franceta Luznarja. Gruntar z vzgojo višje gimnazije, je bil za tiste čase med svojo okolico nekaj še bolj izrednega ko njegov oče. Spomin o njem je ostal v ustnem izročilu, da je bil na tej hiši mož, ki je znal brati v črnih bukvah in imel tako moč nad stvarmi, da je celo ograjo, ki jo je bil sezidal okoli posestva, tako začaral, da je ni mogel nihče preskočiti. Izročilo vé tudi povedati, da je bil nekaj časa tudi župan ter da so imeli na sadnem vrtu pred drvarnico županijske zборе in posvete.

V resnici je Janez Dolenc, zelo izobražen in tudi podjeten mož, po svoji doumnosti visoko prekašal svojo okolico, ki ga pogostoma ni razumela. Kupčeval je s pšenico ter hodil celo v daljni Videm po njo. Prezidal in povečal je staro kmetsko hišo na obseg in prostranost, ki ju še danes nima nobena druga starejša hiša v Dolenji vasi. Zlasti veža, hodniki in stopnice so tako široko odmerjeni, da vzbuja hiša po notranjosti vtis župnišča ali male grajščine. Vrtno obzidje, ne višje ko 1 m, obdaja vso vzhodno in južno stran obširnega sadnega vrta pred hišo še danes. Loške pogodbe nam potrjujejo izročilo, da je bil Janez Dolenc župan, vendar ne stirpniški, kakor so bili po navadi dolenjski gruntarji, ampak selški, kar kaže na njegovo posebno veljavnost.³¹

²⁹ Loške pogodbe X. Übergab 15. V. 1786: »Ich Franz Lusner, Welt-priester, bekenne, dass ich die im Dorf Dollena vass sub Haus Nr. 18 unter der Herrschaft Lak sub urbars Nr. 1507 besitzende Huben samt der völligen Fahrnuß und aller An- und Zugehör meinem lieben Stiefbruder Johann Dollenz gegen nachfolgenden Conditionen ins eigen cediert und übergeben habe: Erstlichen ist er als Übernehmer der Frau Mutter Elisabeth lebenslänglich die kost mit und neben ihm dann ein geheitztes Zimmer zu geben und zweyten mit der Herrschaft die Cessionsgebühr samt anhang abzukommen schuldig.«

Ta F r a n c L u z n a r, roj. dne 15. 7. 1749 kot sin gruntarja Pavla Luznarja in Elizabete, je bil za mašnika posvečen l. 1775. Dovršil je bogoslovje deloma v Ljubljani, deloma v Gorici. Bil je sprva do leta 1776 župnikov vikar v Selcih, nato od l. 1776—1788 v Železnikih. Tam je postal l. 1792 župnik; od l. 1799—1816 je bil župnik na Jesenicah. Ko je opešal, je prevzel župnijo v Zalem logu, kjer je umrl dne 1. 6. 1819. Bil je skromen in dober in za to priljubljen in čislán duhovnik (Franc Pokorn, Šematizem ljublj. nadšk. l. 1788, str. 62.)

³⁰ Letno poročilo ljubljanske gimnazije ga navaja l. 1777 v najvišjem slovničnem razredu (in suprema gramaticae classe), l. 1778 pa v prvem razredu »humanitatis« kot: »Dollenz Joannes, Carn. Selzach.« Leta 1779 ni več naveden.

³¹ L. P. X. Kupno pismo z dne 12. 11. 1783: Katarina Kožuhova, kmetica v Selcih 66, zastopana po Janezu Dolencu, selškem županu,

V Dolenčevi hiši je bila tačas tudi gostilna vse do l. 1884.³² V njej je bilo, najbrž še iz časov Lovra Dolenca in Elizabete Luznarjeve, vse polno gosposkega pohištva, baročnih in renesančnih miz, stolov in omar. Na številnih policah sta imela oba Dolenca bogato knjižnico in zbirke starih aktov in dokumentov. To se je večinoma preneslo po smrti Janeza Dolenca na podstrešje, ki ga pa je uničil sredi 19. stoletja požar. Knjige so se raznesle, kar jih ni zgorelo, po vasi in se tam poizgubile, akte pa so požgali. O bogati in okusni opravi priča edino še stari stol z lepo izdelanim naslanjalom, ki ga hranijo še v spodnji hiši.

Janez Dolenc je umrl dne 29. sept. 1816 brez otrok, star komaj 56 let. Ker je ostal samec, je ž njim izumrl tudi Dolenčev rod. Tik pred smrtjo je (25. 9. 1816) izročil posestvo polbratu, župniku Francetu Luznarju, ta pa 17. 9. 1817 Ani Debeljak. Od nje je kupil Žikovčevo posestvo dne 8. julija 1819 Matevž Veber iz Zatrekev 6.

Njegova edina hčerka Mina Veber se je dne 17. 9. 1824 poročila z Martinom Lavtarjem iz Golice. Od tedaj je Žikovčeva kmetija v lasti Lavtarjevega rodu (Janez Lavtar 1865—1901, Ignacij Lavtar od leta 1901 naprej do danes).

č) Gospodarstvo Jurija Kreka

Kakšna je bila kmetija Jurija Kreka in koliko davščin je plačevala v dobi njegovega gospodarstva, se ne da dognati, ker so se loški urbarji od l. 1714 naprej, ki bi bili iz njih ti podatki razvidni, ob sekularizaciji l. 1802—1803 izgubili. Pač pa nam je po zaslugi zgodovinarja Selške doline, prof. dr. Franca Kosa ohranjenih 15 debelih zvezkov pogodb in drugih nespornih pravnih opravil, izvršenih pred loškim gospodstvom v dobi od l. 1695—1799, torej prav za dobo, v kateri je živel Jurij Krek.³³

Iz njih je razvidno gospodarstvo in premoženjsko stanje Krekove kmetije, a tudi rodbinske, socialne in celo etnografske razmere v ožjem krogu Krekove rodbine kakor tudi v širšem okolišu Selške doline.

I. Dne 27. V. 1760 sklene Jurij Krek z Matijo Debeljakom, gruntarjem v Dolenji vasi (danes št. 14), menjalno pogodbo, po

---

proda od svojega posestva kos vrta cerkvi sv. Petra. Loški sodni protokol z l. 1783: Janez Dolenc, selški župan prosi dne 14. 5. 1785. naj Gregor Bogataj, kmet na Češnjici, njemu, županu, poplača grajščinske terjatve, ki jih dolguje že 3 leta, z izrednimi stroški vred v 14 dneh.

³² Opustil jo je Janez Lavtar, oče sedanjega posestnika, ker je bila preveč vstran.

³³ O načinu, kako je zaslužni domači zgodovinar rešil to prevažno gradivo iz rok goriških trgovcev slaninarjev, prim. Kos: Doneski k zgodovini Škofje Loke in njenega okraja, predgovor stran IV in V.

kateri mu prepusti svoj travnik »v Žabljah na Bleku«, zato pa proda Debeljak Juriju Kreku travnik v »doleh za pečjo«, ki ga je tedaj voda zasula. To je napravil Jurij Krek najbrž za to, da si posestvo zaokroži, odnosno da ima zemljišča bližje domačiji, ker so bile Žablje onkraj mostu na levem bregu Sore pod potjo v Ševlje. Nedelaven gospodar bi ne bil sklenil take pogodbe, ki mu je prinašala mesto dobrega, čeprav malce oddaljenega travnika svet, ki ga je voda zasula, ki ga je bilo treba v večletnem trudapolnem delu očistiti nanesenega grušča in proda ter mu zavarovati bregove zoper nadaljnje izpodmlevanje, izravnati tla, navoziti plodne zemlje in obilo gnoja itd., delo, čigar težavnost danes vsakdo lahko proučuje ob razrvanih bregovih Bukovškega in Selškega polja.³⁴

II. Tej pridobitvi sledi tri leta pozneje še ena. L. 1763 kupi Jurij Krek od sosedu Marka Pogačnika (p. d. Cvirna, danes št. 20) obširen travnik od »Krekovega loga do selške meje«, (poznejšo parcelo 674) ter poveča s tem že itak velik »Krekov log« na 5 oralov. Tudi ta travnik, ki ga še danes nazivljajo »na produ«, je bila Sora s kamenjem in prodom zasula, tako da dosedanji lastnik Marko Pogačnik ni imel več veselja do njega.³⁵ A Jurij Krek se je lotil težavnega dela in s časom izpremenil

³⁴ L. P. V. (1759—1767) 27. May 1760. Tausch und Verkauf, welcher zwischen Juryen Krekh, Hubsassen in Selzacher amt u Dollenen vaßi und den Mathien Debellakh auch Hubsassen daselbst umb beyder Partheien bessern nuz und fromben willen mit Consens und Einwilligung der gn. Herrschaft nachstehendermaßen geschlossen: erstlichen hat er Jury Krekh, die zu besagt seiner Huben gehörig aldaig hochfürstl. freysing. Herrschaft zinsbah u Schablach na Wleke genannt ligende wißen wie selbe abconfiniert worden, ihm Math. Debellakh und zu seinen Huben ins Eigenthum yberlassen, andertens cediert er Mathia Debellakh die zu seiner Hueben gehörig ebenmäßig allhierig hochfürstl. freysing. Herrschaft dienstbare wisen na Dollech Sa Pezchio genanndt /so dermahlen von dem wasser verschüttet worden/ ihm Juryen Krekh und zu seiner Hueben gleichfalls in aigen. 2 Brieff. Testis Herr Lorenz Dollenz.

³⁵ L. P. V. Kaufbrief 8. December 1763: Marco Pogatschnikh, Huebsaß in Selzacher amt u Dollenen vaßi verkaufft von besagt seiner Hueben das dazu gehörig — ober des Müllner währ gelegene dermahlen von dem Fluss Zayer mit Sandt und Stainer überschüttete Stükh grundts ad Krekouga loga da Scheuschke meie genanndt, seinem Nachbarn und anrainern Juryen Krekh und seinen Erben. Pr. 150 fl. C. M. Testis Herr Lorenz Dollenz und Stephan Föhmann.

nasuto groblje v ploden travnik. Tudi tu je težko in dolgotrajno delo njegovo blagonosno vplivalo na imetje potomcev.

Jurij Krek je postal premožen, mogočen in ugleden gruntar, eden izmed najuglednejših v vasi in fari. Imel je dosti denarja, a ga je izposojeval drugam, tako n. pr. kajzarju Janezu Lavtarju v stirniški županiji. Ker pa je postala kajža, ki mu je bila prepuščena v zastavo, prezadolžena, jo je z vsemi premožninami vred prodal Martinu Lavtarju in njegovemu dediču za 130 fl.³⁶

Tudi Valentinu Debeljaku ali Groharju, gruntarju v Dolenji vasi, ki je že tedaj bil v denarnih stiskah, je posodil že l. 1743 za poplačilo dolgov Gregorju Jerebu in za druge potrebe znesek 232 fl.³⁷

d) Izročitev kmetije

Medtem je doraščal Juriju prvorojeni Tomaž, ki je moral, 25 let star, misliti na poroko z Mino Luznarjevo, hčerko stirniškega župana Pavla Luznarja na Hudem (Dolenja vas 37), Očetu Juriju je bilo tedaj 51 let; bil je torej v najlepši moški dobi, v kateri gospodarji zlepa ne mislijo na to, da bi grunt izročili. Saj se je bil Jurjev ded, Janez, ko se je oženil in posestvo prevzel, star že 45 let. In vendar izvemo iz loških pogodb, da je Jurij Krek, deset dni pred poroko, izročil z izročilno pogodbo z dne 16. nov. 1764 sinu Tomažu svoje lepo posestvo, v katero je položil toliko skrbi in truda. Vzrok za to je iskati morda v ljubezni Tomaža do svoje neveste Mine, hčerke uglednega župana, ki pa pred zakonom ni ostala brez posledic.³⁸

³⁶ L. P. V. Kaufbrief 13. Sept. 1760.

»Jury Kreh als Concreditor des vorincantiert gewest Hanß Lauterisch in Stierpnikher ambt befündlichen Untersaß / an dess stat aber ist der ehr- und achtbare Paull Lussner, Stierpnikher Suppan anheit hiehör zur Herrschaft Bewalteter erschienen/ verkaufft sothan Incantiert ihm als gehörten Concreditoren schuldthalben am Incanto in Handen verbliebens Untersass sambt der dabey befündlich völligen Fahrnuß, insaeth, Obst und Untersaßrüstung, auch allen an- und zugehör dem ehrbaren Martin Lautter und seinen Erben. Pr. 130 Lw. Testis Joseph Valentin Kherber Kanzleyschreiber.

³⁷ L. P. III. Dolžno pismo Valentina Groharja, kmeta v selški županiji z dne 1. 5. 1745.

³⁸ S. K. IX, s. 210. Mini Luznarjevi se je rodil nezakonski sin Janez dne 22. 10. 1765. Kot oče je označen Tomaž Krek. (Joannes fils. Thomae

V tej pogodbi se omenjata poleg živečih staršev Jurija in Špele le še najstarejša sinova Tomaž in Štefan in hčerka Alenka. Iz tega se dá sklepati, da so ostali Jurjevi sinovi Martin (rojen 23. 10. 1739), Jurij (r. 12. 4. 1738), Anton (r. 10. 1. 1757), in Gregor (r. 3. 3. 1760) ali že pomrli ali pa (Martin) na drug način prišli zdoma. V smrtnih knjigah sicer niso vpisani, toda to spričo že večkrat omenjene pomanjkljivosti smrtnih knjig ne more ovreči podmene, da so bili tedaj že pomrli.³⁹

Ker osvetljuje ta izročilna pogodba gospodarske, socijalne, rodbinske in celo narodopisne razmere, jo priobčujemo v poglavitnih potezah, izvornik pa v celoti.⁴⁰

Gruntar Jurij Krek izroči svojemu starejšemu sinu vse posestvo z vsemi premožninami, izvzemši denarne terjatve, z nastopnimi pogoji:

1. Prvič si pridrži Jurij Krek za se in za ženo Špelo pravico do hišnega kota in do prevžitka, pa tudi do vodstva v hišnem gospodarstvu. Mati Špela pusti svoje ženitne zahtevke vse v gruntu razen 500 fl. d. v., ki si jih pridrži za prosto razpolago. Ko bi se glede prevžitka in hišnega gospodarstva ne mogli zediniti, naj se oceni staršem vsakdanja hrana

---

Krök et Minae Lusnerin, natus hodie hora 6ta vespertina. Patrini erant: Casparus Pogatschnik et Ursula Pogatschnikin ex hudu vic. S. Nicolai.

³⁹ To podmeno potrjuje vsaj glede Martina in Jurija tudi dejstvo, da nista vpisana v knjigi cerkvene nadbratovščine vseh svetnikov, ki jo je ustanovil dne 10. novembra 1761 tedanji selški župnik Lovrenc Rovtar. To knjigo (*Liber archiconfraternitatis doctrina christiana canonice erectae sub titulo omnium sanctorum*) z l. 1761 hrani še danes župni arhiv v Selcih. Bratovščina je bila razdeljena v posebne čete za dečke in deklice, za mladeniče in mladenke in to zopet za vsako večjo vas. Za sosesko Sv. Nikolaja, kamor je spadala tudi Dolenja vas, je bila za dečke četa sv. Angela varha. Načelnik (ductor) je bil Tomaž Jelenc, med ostalimi člani je na prvem mestu Jurjev mlajši sin Štefan. Pravtako je bil v četi sv. Alojzija, ki je združevala mladeniče, Jurijev starejši sin Tomaž, in sicer že na drugem mestu. (Načelnik je bil Pavel Jesenko).

V dekliški četi sv. Neže je bila načelnica Urša Luznar, med člani-cami najdemo Elizabeto Luznar na prvem, Heleno (Alenko) Krek pa na drugem mestu, Mina Luznar, poznejša žena Tomaža Kreka, je bolj v sredi.

⁴⁰ Loške pog. V., Izročilo (Übergab) z dne 16. novembra 1764.

in kòt po premoženju kmetije ter naj se potem vsako leto brez obojavljanja oddaja.

2. Drugič mora dati prevzemnik svojemu mlajšemu bratu Štefanu, kadar se ta poroči ali kadar doraste, iz očetove in materine dediščine 100 fl. d. v., konja, par krav, okovan voz, 1 star mešane pšenice⁴¹, 3 obleke iz žlahtnega sukna, 1 lajto⁴² kodelje (surovega prediva), praznji namizni prt, pernico iz dvošrta (cvilha), par takih blazin in vzglavnic s praznjo prevleko, 2 para rjuh iz praznjega, 2 para iz hodničnega platna, 1 pisan kovter, 1 koc in eno z železom okovano skrinjo iz trdega lesa; če se oženi, mu mora prirediti ženitovanje; če ga brez posebnega vzroka vtaknejo med rekrute, ga mora odkupiti; če pa gre iz proste volje mednje, mu tega ni treba.

Sestri Alenki mora dati 100 fl. d. v., par krav in dveletno telico, eno (tovorno) mero žita, eno lajto kodelje, srebrn sklepanec⁴³ za 7 fl., eno jopo, eno takozvano zgubo⁴⁴, vse iz prvovrstnega sukna, 1 praznično krilo z židanim nedrecem⁴⁵, 4 mezlanasta krila tudi z židanim nedrecem; ostalo obleko, kakršna gre taki dediščini; pernico iz dvošrta (cvilha) in ostalo kakor pri bratu Štefanu; če se omoži, ji mora prirediti ženitovanje.

3. Tretjič se je moral Tomaž zavezati, da si omisli potrdilo loškega gospodstva za izročilo posestva in prepisa v urbarju ter

---

⁴¹ 1 star = 4 mernike. 1 star pšenice je veljal v tem času 4 fl. dež. veljave.

⁴² Lajta iz nem. Leite, sodček za suhe predmete, držeč štiri do devet veder, (Wolf-Pleteršnik, Slov.-nemški slovar 1894, str. 497) ima zgoraj namesto vehe, veliko luknjo (Wolf, Deutsch-slovenisches Wörterbuch, 1860, str. 957).

⁴³ V Selški dolini mu pravijo še sedaj srebrnjak. Stal je po navadi 5 fl. dež. veljave. Višja cena 7 fl. kaže na posebno žlahtno izdelavo in s tem na veljavnost rodu.

⁴⁴ Ta »zguba« ne more biti krilo, ker se krila pozneje omenjajo. Po mnenju g. prof. dr. Mantuanija je bila nekak spenser, srajčnik za jesen in zimo, najbrž nabran v gostih gubah. Prim. tudi Anton Linhart »Versuch einer Geschichte von Krain, Ljubljana 1791«, 2. zv. str. 310 ss.: »Vse Kranjice ljubijo gube. Nagubijo si krilo — mezlanko, vrh avbe, s r a j č n i k na prsih in na rokavih ter nogavice.«

⁴⁵ Nederc je bil kratek, pisan, iz kambrika, pa tudi iz svile. Prišit je bil h krilu. (Albert Sič, Slovenske narodne noše 1919, str. 72 in 1927, str. 11.) Ženski nedrci v Selški dolini so bili zelo kratki in so puščali srajco nad nedrijo prosto. Pokrivala jo je pisana svilena ruta.

da poskrbi staršem ob smrti primeren pogreb in da za nje za sv. maše, vsakemu za 50 fl.

Nemški izvirnik izročilne pogodbe se glasi:

Jury Krek, Huebsaß in Selzacher amt thuet besagt seine Hueben seines bessern nuz- und frombens wegen seinen ältern Sohn Thomasen Krek nebst der völlig fahrnuß (außer allen einzubringen habenden verbrieft und unverbrieften Capitalien, welche er ihm ganz vorbehalten) mit hienach stehenden Conditionen übergeben:

Erstlichen behalt ihm er Vatter in dieser Hueben sambt seiner Eherwüthin Schpella (welche Vermitels ihres an ihrer stat begewaltigten Bruderen Stephan Fröllich ihre heyratliche Ansprüch ausser 300 fl. Lw. welche sie ihro von ihre freye disposition vorbehaltet, gänzlich und freywillig in der hueben lasset), auf ihrer beyden lebenslang mit und neben dem übernehmer und seiner künftigen ehewüthin sowohl den Hauswüinkl und die Lebensmittl bey einem Tisch zu haben als auch die haufwürtschfts-administration unvertuenlich zu führen, allerdings befor; könnten sie sich aber wider alles vermuthen neben anander in der Lebensnahrung und haufwürtschfts-administration nicht vereinigen, in solchen Begebenheit, solle denen Eltern das Stuekbrod. (mit vorbehalt des reservierten Wüinkls) durch unparthl. Männer den grundt Vermögen nach ausgesprochen und hinnach dermassen von dem übernehmer iedes Jahr Unwaigerlich verreichet werden.

Andertens ist der übernehmer seinen jüngern Bruedern Stephan von obiger Hueben zu seinen Vatterl. und Muetterl. erbschaft bey Standts Veränderung od. erreichender Vogtbahrkeit gegen obrigkeith. Verzicht 100 fl. Lw., ain Pferd, ain paar rdo. Kühe, ain mit Eysen beschlagenen Wagen, 1 Staar gemischten getraydts, 3 Klaiden von Edlen Tuech von Fuess auf bis auf das haubt, ain Leiten rauchen Spinnhaars, ain reistenes Tischtuch, ain Feder Beth aus zwühlich, ain paar dtto. Polster, ain paar dtto Haubt Küss mit reistenen⁴⁶ überzug, zwei paar reisten, zwey paar rupfen⁴⁶ Laylacher,⁴⁷ gedrukten Kolter, ein Kozen und eine aus harten Holz mit Eysen beschlagene Truchen zu entrichten, ihm bey dessen Verehlichung die Hochzeit auszuhalten und fahls er Brueder ohne erhöblicher Ursach zu denen recrauten genommen wurde, er selben abzukauffen, möchte aber von sich selbst dazu gehen, solchen nicht abzukauffen, schuldig.

Der Schwester Alenkha 100 fl. Lw., dann ain paar rdo. Kühe, ain 2 jährige Kälbin, ain Samb getraydts, ain Lenten rauchen Spinnhaars (ain silbernen Gürtel Pr. 7 fl. Lw.); ain Joppen, aine sogenannte Schguba, alles auß Edlen Tuech, ain Rogk von Cronrasch,⁴⁸ mit seidenem Mieder, 4 Mäsolänner Räsche⁴⁸ auch mit seidenen Mieder, die übrig reistene Klaidung aber wie zu ainer solchen Erbportion gebührt, ain feder Beth auß zwühlich, ain paar dtto Polster, ain paar dtto Hauptküss mit reistenen Überzug, 2 paar reisten, 2 paar rupfene Laylacher, ain reistenes Tischtuch, ain gedrukten Kolter, ain Kozen und eine aus

⁴⁶ Reiste »Büschel gehechelten Flachses, wie es auf den Spinnrocken gesteckt wird; reisten adj., aus solcher Leinwand. Rupfach = Werg, rupfen = aus Werg« (Dr. Mathias Lexer, Kärntnerisches Wörterbuch, Leipzig 1826; reisten = iz prajnjega platna; rupfen = iz hodničnega platna.

⁴⁷ Laylacher = Leintücher = rjuhe.

⁴⁸ Rasch »ein aus Wolle und Garn gewebtes Zeug; mhd. arraz; leichtes Gewebe aus Wolle, so genannt von der Stadt Arras in Frankreich. Die Form rass ist vielleicht zunächst aus dem Italienischen entstanden« (Schmeller, die Mundarten Bayerns, München 1821).

harten Holz mit Eisen beschlagene Truchen und hochzeitaushaltung ebenfahls Pr. vatterl, und muetterl. Erbschaft.

Drittens wurde auch mehrgedeuter grundtsüberhaber Thomas mit der gdig. Herrschafft Pr. die übergabstellung sambt deren einverleibung eherstens abzukommen und sich im urbario ordtl. umschreiben, Endlich aber denen Eltern nach ihren zeitl. Hinschaiden gebührend zur Erden bestatten und nach iedem umb 50 fl. Lw. Heyl. Messen lesen zu lassen verbunden.

Jurij Krek je doživel še poroko svojega mlajšega sina Štefana, ki se je l. 1771 priženil k Švajstrekovim v Stari dvor št. 8 pri Škofji Loki na grunt, ki mu je bil gospodar Matija Švajstrek pred leti umrl. Ustanovil je tu daleč od Selške doline posebno vejo Krekovega rodu, ki še danes cvete in prospeva.⁴⁹

Tudi hčerko edinko, Alenko Krek, je Jurij videl še poročeno. Omožila se je 17 let stara s Pavlom Jelencem, na sosedovo kmetijo (sedaj Dolenjavo št. 19), ki ji je še danes domače ime Jelenc, čeprav je Jelenčev rod v začetku 19. stoletja izginil odondot. Pri poroki dne 2. oktobra 1769 so bili za priče Lovro Jelenc, Urban Veber in Štefan Krek, Alenkin brat. Alenka je prinesla Juriju Jelencu mnogo več dote, kot je bilo v izročilni pogodbi z l. 1764 določeno. To posnamemo iz ženitnega pisma Pavla Jelenca z dne 8. januarja 1772. Dota je namreč znašala razen določenih 2 krav, 1 telice, 1 lajte kodelje in 10 mernikov (= 1 tovarna mera) žita še 750 fl.⁵⁰

Jurij Krek je doživel še rojstvo vseh sinov in hčerk sina Tomaža, rojstvo Štefanovega sina Pavla Kreka in Alenkinih 7 otrok. Žena Elizabeta mu je bila umrla že l. 1769, stara 48 let. Dne 20. novembra 1776 je sklenil, star 63 let, svoje delavno življenje.

⁴⁹ Glej str. 48—50.

⁵⁰ L. P. VII. Ženitno pismo z dne 8. januarja 1772: Paul Jelenz, Huebsaß, welchen aber sein l. Vetter Andreas Jelenz anheit alda bey d. Herrschaft Begewalteter vertreten, gibt einen Heyr. brf. für sich und seine Erben seiner l. Ehewürthin Alenka der ehrb. Jurien Krekh eines gew. Huebsassen und dessen Ehwürthin Spela ehel. erzeugte Tochter (so aber ihr l. Vatter Jury Krek anheit alda bey d. Herrschaft Begewalteter vertreten) und ihren Erben, welche ihm und zu seiner Hueben 750 fl. Lw. 2 rdo. Kueh, 1 Kalbizin, 1 Leuten Spinnhaer und 10 Merl. gethrayd hayrätzl. zugebracht. er widerlegt ihro zu gebrauchligen Morgengab die Hälfte mit 375 fl Lw. und anstatt halben Theils der Fahrnuß 12 zechini in specie bringt darnach Hayratsgutt und Morgengab eine Summe zusammen 1125 fl. Lw. und anstatt halbentheile der Fahrnuß 12 zechini in spee. Versicherung der Hueben samt allen an- und zugehör.

6. Tomaž Krek II.

(25. XII. 1741 — 20. IX. 1791.)

Tomaž, starejši sin Jurija Kreka, se je poročil dne 26. novembra 1764, torej deset dni potem, ko mu je bil oče izročil kmetijo,¹ z Mino Luznarjevo, roj. dne 5. aprila 1743 na Hudem 37, hčerko $\frac{1}{2}$ zemljaka in stirpniškega župana Pavla Luznarja in njegove žene Jere. Nevesta mu je prinesla na dom ogromno doto 1040 fl.,² čeprav ta rod ni bil med gruntarskimi.³ Pri poroki sta bili za priči Tomaža Kreka sosed, gruntar Luka Rant in »gospod« (dominus) Lovrenc Dolenc, bivši pisar loškega gospodstva in mož Elizabete, vdovele Luznar.

a) Luznarjev rod na Hudem

Tam, kjer zavije sedanja banovinska cesta, držeča od dolenjskega mostu čez Soro, vrh klanca v ostrem ovinku proti Selcam, stoji stara gostilna »pri Jurju« št. 37. Enonadstropna, mogočna stavba kaže, da je bila zidana že pred stoletji. Luznarjev rod, ki se da zasledovati preko Urbana, očeta Pavla Luznarja nazaj do Janeza Luznarja, roj. okolu l. 1650, je tu oddavna imel gostilno in prenočišče. Rod se je posebno uveljavil v 18. stoletju. Tako Pavel Luznar r. 23. 10. 1710, oče Mine Krek, kakor njegov sin Anton Luznar sta bila dolgo let stirpniška župana.⁴ Starejša sinova Pavla Luznarja, Franc (r. 31. oktobra 1741) in Ignacij (r. 12. decembra 1744) sta postala duhovnika, najmlajši, Anton, pa je l. 1785 prevzel očetovo domačijo.

France Luznar je bil za mašnika posvečen l. 1766. Bogoslovne nauke je dovršil kot kapucin v samostanih v Varaždinu, v

¹ Glej str. 34—37. Prim. S. P. II, str. 248.

² Ako je imela kmetiska hči okoli l. 1700 300 fl. dote, prištevali so jo že med bogatejše (Dr. Kos: Zgodovinski pobirki, str. 29 na koncu).

³ L. P. VI. Odpovedno priznanje (Verzicht) z dne 9. decembra 1771: »Mina, des Thomasen Kreck, eines Hubsassens in Selzacher Amt Ehe- und Hauswürrthin gibt ein Verzicht für sich und ihre Erben ihrem lieben Vater Paul Lussnern, Stirpnikher suppan und seinen Erben pr. 1000 fl. Lw., dann anstatt des getrayd und rd. Vieh 40 fl. Lw. und mit vollständig entrichter väterl. und mütterl. Erbschaft und völliger Untersaßgerechtigkeit.

L. P. IX. Izročilo z dne 7. marca 1785. Pavel Luznar, stirpniški župan v Dolenji vasi 37, preda posestvo najmlajšemu sinu Antonu. Pri tej priliki izgovori hčerki Mini, poročeni Krekovi, razen dote, ki jo je že prejela (odpovedno priznanje z dne 9. dec. 1771), še 50 fl. za priboljšek (Aufbesserung).

⁴ Hiši št. 37 v Dolenji vasi je bilo zaraditega še do zadnjih let 19. stoletja domače ime »pri španu« (županu).

Gorici in v Gradcu. Služboval je 4 leta v ljubljanski in 13 let v goriški nadškofiji, kot redovniški pridigar 8 let. V Šmartno pri Litiji je prišel k bratu l. 1788. France Luznar je bil krepkih telesnih moči, dober govornik, goreč in skromen duhovnik, čislan pri prebivalstvu, kamor je prišel. Umril je kot lokalist v Javorju v litijskih hribih.⁵

Ignacij Luznar je dovršil humaniora v Ljubljani in modroslovje v Gorici, kjer je napravil tudi izpit iz polemike, moralke, cerkvenega prava in govorništva. Služboval je kot vikar v Trebnjem, v Št. Vidu pri Stični, kaplanoval je na Vačah v Zagorju ob Savi in v Šmartnem pri Litiji. Tu je postal l. 1787 župnik in dekan; umrl je v Šmartnem dne 21. febr. 1799.⁵

Najmlajši sin Pavla Luznarja, Anton Luznar (r. 19. 4. 1747) poročen 26. 4. 1775 z bogato Lucijo Nastran iz Češnjice 17, je še trdno držal posestvo skupaj, zlasti ker mu je nevesta prinesla na dom 2000 fl. dote. Še izposojal je denar, tako n. pr. Luki Kopčavarju v Selcih 65 in Urbanu Notarju v Selcih 66.⁶

Pod Antonovim mlajšim sinom Francetom, r. 21. XI. 1788, poročenim okolu l. 1815 z Jero Šmid, pa je začelo posestvo hirati. Prešlo je dne 22. 10. 1834 na javni dražbi na Antona Ravniharja iz Dolenje vasi 41, od tega pa na njegovega sina in naslednika Valentina Ravniharja.⁷ Njegov edini sin Karl, ki je po zgodnji očetovi smrti odšel z doma po svetu, si je pozneje ustanovil v Karlovcu trgovino z železnino in si kupil hišo. Prodal je očetovo hišo v Dolenji vasi št. 57, lesn. trgovcu Caleariju. Od tedaj je ta hiša hitro menjala lastnike (Jurij Krek [Duševac] iz Prapretna, Karl Luznar iz Besnice, doma iz Dolenje vasi 22 — odtod domače ime gostilne št. 57 »pri Korlnu« — in Jožef Globočnik, železniki, do sedanjega lastnika Jurija Breganta).

Ugodnejšo življensko pot je prehodil Antona Luznarja starejši sin, Andrej Luznar, r. 25. 11. 1783 na Hudem št. 41. Starši so ga dali šolat, ker so določili mlajšega sina Franceta za naslednika na posestvu in gostilni. Poleg svoje šolske izobrazbe je imel Andrej tudi precej podjetnega duha. Kupčeval je z žitom in lanom in prišel do blagostanja. Ko se je po Napoleonovih vojnah reorganizirala uprava tedanje avstrijske Ilirije, kamor je spadala tudi Kranjska, so se ustanovile namesto prejšnjih francoskih komun glavne občine tudi kot samoupravne edinice. Tako je nastala l. 1817 velika ali glavna občina Selca, v katero so se združile podobčine Dolenja vas

---

⁵ Prim. Frančišek Pokorn, Šematizem ljubljanske nadškofije leta 1788. Ljubljana 1908, str. 22 in 23.

⁶ Sodni prot. z. l. 1783. Tožba Antona Luznarja z dne 14. 5. 1783.

⁷ Starejši sin Franceta Luznarja, Jožef Luznar, r. 12. 3. 1816. je odšel v mladih letih v Sisek ter si tam ustanovil lepo trgovino, mlajši sin Valentin pa je umrl v Dolenji vasi kot gostač pri Lupinšarju na št. 45. Tudi hčerka Mica je gostovala pri Kovaču (Dol. vas 8). Franc in Jera Luznar sta si rešila od poloma še Luznarjevo kajžo v Dolenji vasi 49 (Pod kozlom), kjer sta v revščini umrla.

(vasi Dolenja vas in Golica), Bukovica (vasi Bukovica, Ševlje in Knapi), Bukovščica (vasi Bukovščica, Sv. Mohor in Zabrekve), Nemilje (Nemilje, Podblica, Jamnik in Rovte), Kališče (Kališče in Lajše) Sv. Lenart (Sv. Lenart) in Zgornja Ljuša (Zg. Ljuša, Sp. Ljuša in Sv. Tomaž). Zanimivo je, da so spadale podobčine Sv. Miklavž z Ostrim Vrhom, Studeno s Češnjico in Rudnem, Sv. Križ s Podlonkom in Dražgoše pod glavno občino Železniki in so se šele l. 1849 združile z občino Selca. (Prim. Janko Polec, Kraljestvo Ilirija, str. 313).

Občinski načelnik (Oberrichter) glavni občini Selca je bil, kolikor dozdej dognano, od l. 1828—1846 Andrej Luznar. Tu se je torej uresničila namera avstrijske dvorne organizacijske komisije, da naj ti občinski načelniki kot strokovno izobraženi poverjeniki države v občini razbremenene okrajne gosposke, na drugi strani pa dvignejo poslovanje občin. Andrej Luznar se omenja kot »Oberrichter« že v poročni knjigi selške župnije dne 6. julija 1828, ko se je poročil z Heleno Luznarjevo, hčerko Mihe Luznarja iz Knefičevega rodu v Selcih 61, nadalje v najstarejšim župnem pregledu rodbin (status animarum) z l. 1840. Razen tega vemo, da je napravil še dne 15. 11. 1846 zapisnik o ustnem testamentu Helene Jelenčeve iz Selc št. 54. Podpisan je na zapisniku, ki je kratek, a izčrpen, z lepo razločno pisavo, ki kaže na izurjenega pisarniškega uradnika. Po l. 1848, ko je prevzel županstvo svobodno izvoljeni župan Pavel Šmid in l. 1857 Anton Debeljak, je bil Andrej Luznar 1. občinski svetovalec in krajevni šolski nadzornik. Andrej Luznar je vodil tudi staro gostilno »pri Tomazinu« v Selcih 56, ki je bila tedaj last Demšarjevih (p. d. Dagarinovih) iz Železnikov (sedaj pri »Kosu«).

Njegov edini sin Janez z Luznar, r. 18. 8. 1851, je prenesel gostilno iz »vasi« v Kalanovo hišo št. 64 ob okrajni cesti, vendar ni bil nje lastnik (bila je last gruntarja Pavla Semena). Ko je ob velikem požaru na dan Sv. Rešnjega telesa (5. junija 1863) pogorel večji del Selc in tudi hiša njegove žene Marije Jelenc, hčerke gruntarja Jerneja in Helene Jelenc na št. 54, je Janez Luznar pogorelo hišo in del grunta odprodal, na to pa sezidal na zapadnem koncu vasi hišo in gostilno »na Frtici« št. 78. Imel je le dve hčerki: Micko, r. 6. 10. 1861 in Jožefo, r. 21. 2. 1864. Hčerka Micka, ki še živi, se je poročila dne 18. 6. 1882 z Ivanom Vrhuncem iz Rudna (p. d. Žagarjem). Bil je zelo izobražen (6 gimn. razr.), mnogo let župan občine Selca in prijatelj dr. Janeza Ev. Kreka. Umrl je 27. 9. 1926. Posestvo in gostilno vodi sedaj njegov edini sin Janko. Izmed hčerk se je poročila Micka s posestnikom in gostilničarjem Francetom Lotričem na Češnjici 4 (pri Turku).

Tomaž Krek je prevzel po očetu Juriju skrbno urejeno posestvo; ojačeno po bogati doti žene Mine. Izplačal je l. 1771 mlajšega brata Štefana, ko se je ta priženil v Stari dvor, l. 1772 pa sestro Alenko, ki se je poročila z gruntarjem Pavlom Jelencem. Čeprav so bile te dajatve precejšnje (zlasti glede

Alenke,⁸ je še dokaj dobro gospodaril ter utegnil še denar izposojevati.⁹

Od l. 1790 sem pa so se razmere na gruntu slabšale. Tomaž je moral sam iskati posojila. Dobil ga je pri bratu Štefanu v Starem dvoru, ki mu je posodil 600 fl. To je razvidno iz dolžnega pisma z dne 29. marca 1793, s katerim potrjuje Tomažev sin Janez svojemu stricu Štefanu ta dolg.¹⁰ Vzrok za to so bile morda podpore, ki jih je Tomaž dajal majajočemu se Jelenčevemu gruntu, kamor se je bila primožila njegova sestra Alenka, morda pa tudi njegovo rahlo zdravje, saj je umrl že dne 20. 9. 1791, star še ne 50 let.

Vendar je Tomaž še dosti krepko držal posestvo skupaj, ki pod njegovim gospodarstvom ni izgubilo bistvenih delov.

Tomažev zakon z Mino Luznarjevo je bil bogato oblagodarjen z otroki. Rodilo se mu je v njem 10 otrok: 6 sinov in 4 hčere. Od sinov je Tomaž, r. 14. XII. 1776, umrl v mladih letih, ostali: Jakob (r. 17. VII. 1765), Jožef (r. 20. II. 1769), Jurij (r. 3. IV. 1772), Janez (27. IV. 1774) in Blaž (27. I. 1782), pa so se v l. 1787—1795 po vrsti poročili ter ustanovili rodove, ki so se razplodili v Dolenji vasi, Ševljah, Selcih in Stari Loki. Od 4 hčera so umrle Neža (r. l. 1766) in Helena (r. l. 1784), samske (Neža l. 1804, Helena l. 1849), najstarejša hči Marjeta (r. 17. VII. 1765)¹¹ se je poročila (l. 1789) z Jakobom Osebkom v Dolenji vasi 2 in v drugič (l. 1790) z Jakobom Okornom iz Ljuše, najmlajša pa (l. 1798) z gruntarjem Jurijem Notarjem v Selcih 66.

---

⁸ L. P. IX. str. 230. Odpovedno priznanje (Verzicht) z dne 24. 6. 1783, s katerim potrjuje Helena Jelenc, roj. Krek, da ji je brat Tomaž Krek iz Dolenje vasi 17 izplačal očetovo in materino dediščino 235 fl., 4 starov žita, 2 kravi, 1 telico, 1 lajto prediva, posteljnino in ostala oblačila v gotovini.

⁹ L. P. IX. Kupna pogodba z dne 24. 8. 1784, s katero proda Matevž Jelenc, kmet v ševljah 20, del svoje njive »v poljanah« Urbanu Tavčarju v ševljah 15 z dovolitvijo »svojega glavnega upnika Tomaža Kreaka« za 250 fl.

¹⁰ L. P. VIII, str. 99. Dolžno pismo (Schuldbrief) z dne 29. III. l. 1793: »Ich Johann Kreck, Hubsass in Amte Selzach, Dorf Dollena was Haus Nr. 17 bekenne, daß ich schuldig worden bin meinem Vettern (pravilno: Oheim) Stephan Kreck von Starivor an denen meinen lieben Vatern Thomas Kreck geliehenem Geld 600 fl. Lw. Versicherung der Huben cum facultate intabulandi.«

¹¹ Bila sta z najstarejšim sinom Jakobom dvojčka.

b) Jelenčev rod v Dolenji vasi 19

Mnogo skrbi in opravka je imel Tomaž s sestro Alenko, v Dolenji vasi 19, kamor se je bila primožila. Njen mož Pavel Jelenc je že l. 1779, torej komaj 10 let po poroki z Alenko, prepisal kmetijo »zaradi dolgov« na sina Matevža in pristal na to, da vodi gospodarstvo namesto tedaj še-le 6-letnega sina njegova mati Alenka. Matevževa strica Tomaž Krek in Jožef Jelenc pa sta se zavezala, da poravnata dotedanje dolgove na Jelenčevem posestvu. Alenki je ostala njena dota, ki jo je prinesla h kmetiji, prosta, njeni hčerki Mici pa se je priznala dota le po razmerju bodočega stanja kmetije.¹²

Najbrž po Tomaževem posredovanju, ko se dolgovi kar niso dali ustaviti, je Jelenčevim priskočil na pomoč Tomažev brat Štefan Krek v Starem dvoru l. 1780 s posojilom 500 fl., ki ga mu pa niso vrnili. Ker jih je pa Štefan Krek odločno terjal, se je Alenka Jelenčeva l. 1783 odločila, da najame pri kmetu Juriju Kalanu v Dolenji vasi 12 novo posojilo 500 fl., s katerim bi poplačala Štefanov dolg in druge potrebe na kmetiji. Alenka nastopa v dotičnem dolžnem pismu, v katerem zastavlja za zavarovanje tega dolga posestvo in svoje terjatve do tega posestva v svojem imenu in kot prisilna varuhinja (Notgerhaberin) svojega tedaj 10-letnega sina Matevža, »bodočega prevzemnika kmetije po očetu Pavlu«. Zakaj baš ona in zakaj ne nastopa oče, Pavel, ki mu je bilo tedaj komaj 34 let, iz tega in drugih loških sodnih spisov ni razvidno.¹³

---

¹² L. P. VIII. str. 306. Izročilo z dne 16. 10. 1779. Priči Štefan Krek in Andrej Jelenc.

¹³ L. P. IX. Dolžno pismo z dne 24. VI. 1783: Helene Jelenz, in proprio und als Notgerhaberin meines Sohnes Mathäus als väterl. Paul Jellenzischen Grundübernehmer in Amt Selzach Dorf Dollena vaß Nr. 19 bekenne, daß ich mit Beistandleistung meines Schwagers Josef Jellenz schuldig geworden bin, dem ehrbaren Jurij Kallan, Hubsassen in Dollena vaß Haus Nr. 12 und seinen Erben 500 fl. L. W., welche er zur Bezahlung der dem Stephan Krek laut Schuldbrief ddo. 24. Junij 1780 schuldigen 500 fl. und zu andern grunds Noth dürften bar dargeliehen hat. Versicherung der Huben samt allen An- und Zugehör, dan meiner Hellenen Jellenz gebohrnen Kreckin bey dieser Huben zu ersuchen habenden Anspruch. Cum facultate intabulandi. Testes: Stephan Krek, Thomas Krek.

Tudi 3 leta pozneje nastopa Alenka Krekova kot varuhinja svojega tedaj¹⁴ najstarejšega sina Matevža in hčerke Mice (roj. 27. 3. 1778), ko potrjuje prejem 300 fl., ki jih je zapustil nje svak Jožef Jelenc njunima otrokoma Matevžu in Mici. In zopet in z vsem poudarkom se odreče Alenka, kakor že v prejšnjem dolžnem pismu, tudi pri tej priliki vsem zahtevam, ki jih ima od svoje poroke na gruntu.¹⁵ Zdi se kakor da bi se Jelenčevi bali, da bi njih kmetija ne prešla vsled Krekovih posojil in Alenkinih zahtevkov v last Krekovega rodu ali pa da se je Alenka žrtvovala za bodočnost svojih otrok.

Alenka je imela s Pavlom Jelencem 7 otrok, 4 sinove in 3 hčere, od katerih pa sta najstarejši sin Anton in mlajši Valentin umrla l. 1781 odn. 1783 par dni po porodu, tako da sta ostala le sin Matevž in hčerka Mica.¹⁶ Alenka je umrla dne 5. 1. 1787 na legarju (an dem hitzigen Fieber).

Vdovec Pavel se je že leto pozneje oženil (4. februarja 1788) z Mino Prevčevo (p. d. Lotričevo) iz Kališ št. 14. Prinesla mu je majhno otrodo k hiši¹⁷ (100 fl., posteljnino in skrinjo, 1 kravo, 1

¹⁴ Najstarejši sin Anton se je rodil dne 10. 6. 1771, a umrl 10 dni po porodu. Tudi tretji sin Valentin je dne 10. 2. 1784 umrl ob porodu.

¹⁵ L. P. XI. Zavarovalno pismo (Versicherungsbrief) z dne 13. 5. 1786: Ich Allenka Jellenzin in Dorf Dollena waß Haus Nr. 19 in proprio und als Notgerhaberin meines jüngsten Sohnes Mathäus Jellenz Hubsassen in Amt Selzach Dorf Dollena waß Haus Nr. 19 bekenne etc., daß ich über die von Johann Dollenz als Joseph Jellenzschen Testaments Executor meinen 2 Kindern Mathäus und Miza durch ihn Joseph Jellenz laut Testament ddo. 3. May 1785 § 4ten legierte und durch mich empfangene 300 fl. auf die ihm Sohn Mathäus Jellenz gehörige Huben und auf meine bei dieser Huben zu ersuchen habende Hayrath sprüch, deren ich mich durch Herrn Ignaz Ant. Prenner, geschwornnen Gericht- und Gegenschreiber der Herrschaft und Stadt Lack freywillig und vorbedächtlich begeben, in optima iuris forma versichere.

¹⁶ Examinatorium (zapisnik o velikonočnem izpraševanju selške župnije) z l. 1783 navaja nastopno stanje rodbine: Pavel Jelenc, žena Lenka; sin Matevž, hčerka Mica.

¹⁷ L. P. XI. str. 200. Odpovedno priznanje z dne 24. 4. 1788: Ich Minna, des Paul Jellenz, Hubsassen in Selzacher amt Dorf Dollena waß Haus Nr. 19 Eheweib, gebohrene Lotritschin, bekenne, daß mir mein lieber Bruder Anton Lotritsch, Hubsatz in Rudner amt, Dorf Kalische Haus Nr. 14 das Väterl. und Mütterl. Erbteil mit 100 fl L. w. samt Bethgewand und 1 Samt Gethraid, ½ Leuten Spinnhaar, 1 Kuh nebst 1 Trugen bar entrichtet hat.

tovor žita, $\frac{1}{2}$ lajte prediva), ki se ne da primerjati z doto Alenke Krekove. Ko je dala Mina Prevčeva dne 10. 3. 1790 življenje edini hčerki Jeri, ki pa je živela le 2 meseca, je umrla 13. 4. 1790.

Mesec na to se je Pavel Jelenc v tretjič poročil z Marijo Bric iz Podlonka (17. 5. 1790), s katero je imel tri sinove: Jožefa (roj. 22. 3. 1791), Luko (roj. 17. 10. 1792) in Antona (roj. 16. 1. 1795).

Leto po Alenkini smrti izgubi (1788) tedaj 15 letni Matevž, Alenkin sin, nasledstvo v kmetiji, ki si jo njegov oče Pavel, mesec po poroki z Mino Prevčevo nazaj cedira.¹⁸ To cesijo (odstop) je moral izvršiti Alenkin brat Tomaž kot skrbnik Matevžev. V tej pogodbi je bil pogoj, da mora Pavel Jelenc s i n u M a t e v ž u prepustiti hišico Jožefa Jelenca za dosmrtno stanovanje; ko bi se ne priženil drugam, bi se morala hišica vrniti gruntu. Nadalje je bilo Pavlu naloženo, da mora Matevžu, ko doraste ali se oženi, odrajtati 375 fl. na materni in Jožefa Jelenca dedščini, izročiti novo, žlahtno obleko, po 2 mernika ajde in rži, po 1 mernik pšenice in prosa, 70 funtov kodelje (surovega prediva), po 1 par rjuh iz pražnjega in hodničnega platna, 1 pernico (tuhent), 1 pernično blazino, 1 odejo, 2 zglavnici s pražnjo prevleko, 1 novo skrinjo iz mehkega lesa in če bi Matevž stanoval v Jožefa Jelenca hiši, še 6 peljajev drv na leto.

---

¹⁸ L. P. X. 259. Cesija (Cession) z dne 1. marca 1788: Ich Thomas Kreck Hubsatz in Amt Selzach Dorf Dollena vaß Haus Nr. 17 als Curator des minderjährigen Mathäus Jellenz (vermög Übergab von dessen Vatter Paul Jellenz gewordener) Hubsatz in Selzacher amt Dorf Dollena vaß Haus Nr. 19. Bekenne etc. daß ich mit Einwilligung des Stephan Kreck als nächsten Befreinden die dem Mathäus Jellenz vermög Übergab gehörige Huben im Amte Selzach seinem Vattern Paul Jellenz gegen deme anwiederum zurück cediert und abgetreten habe allß

Erstl.: Ist der Übernehmer Paul Jelenz verbunden dem Pupillen Mathäus Jelenz (fahls derselbe bey erfolgender Standesänderung nicht hinaushäurathete) das kleine Joseph Jelenzisch gewestte Haus zur lebenslänglichen Wohnung zu belassen. Wo dagegen aber (Wo derselbe anderwärts unterkäme) diese Wohnung wieder zurückfahlen solle.

Dann hat der übernehmende Paul Jelenz ihm Mathäus Jelenz bey Erreichung der Vogtbarkeit oder Standesänderung 375 fl L. w. pr. die Mütterl. und Joseph Jelenzische Erbschaft in barem — dann ein neues edles Kleid, 2 Merl. Haiden, 2 d° Roggen, 1 d° Weizen, 1° Hirß 70 Pfund rauches Spinnhaar, 1 parr reistene Leintücher, 1 parr rupfene d°, 1 d° Fleiwensack, 1 d° Polster, 1 Decken, 2 Hauptkissen mit reistenem Überzug, 1 neue Trugen von weichen Holz und (im Fahl der

Hčerki Mici pa mora prevzemnik plačati 300 fl. na materini in Jožefa Jelenca dedščini (doti), po 2 mernika rži in ajde, 1 rašo (raševinasto krilo) s svilenim nedrcem, 1 praznično srajco, 1 sklepanec (srebrnjak), 1 par nogavic in 1 par čevljev za praznik, 50 funtov kodelje (surovega prediva), 1 hodnično pernico, 1 tako blazino, 2 rjuhi iz hodničnega platna, 2 vzglavji z enako prevleko, 1 odejo in 1 skrinjo iz mehkega lesa.

Mlajši hčerki Maruši mora izplačati 200 fl. dote, v ostalem pa ji dati iste premičnine ko starejši hčerki Mici.

Ko bi kdo izmed teh otrok pred polnoletnostjo ali pred poroko umrl, naj se izda 50 fl. za pogreb in sv. maše, ostala gotovina pa naj se na preživeče razdeli po enakih delih, premičnine pa naj ostanejo na kmetiji.

Pupil Matheus Jelenz auf das Joseph Jelenzische Haus heurathen oder lediger in selben wohnen sollte) jährlich 6 Fuhr Holz abzufolgen.

2tens. Ist der Übernehmer seiner Tochter Miza zu den Mütterl. und Joseph Jelenzischen Erbschaft 300 fl. L. w., dann 2 Merl. Haiden, 2 d^o Roggen, 1 Rasch mit seidenen Mieder, 1 Feyertags Haupttuch, 1 reistenes Hals-Hemmet, 1 Feyertags-Gürtl, 1 parr d^o Strümpf und 1 parr d^o Schuch, 50 Pf. rauches Spinnharr, 1 rupfenen Fleibensack, 1 d^o Polster, 2 Hachelwerchene Leintücher, 2 Hauptküssen mit derley Überzug, 1 Decken und 1 Trugen von weichen Holz — dann der jüngsten Tochter Maruscha pr. die Mütterl. Erbschaft 200 fl. L. w. nebst der bey ältern Tochter Miza beschriebenen Fahrnuß aus der Huben bey erreichender Vogtbarkeit oder Standes-Veränderung zu verabfolgen schuldig, jedoch soll der Uebernehmer bis zur erreichenden Vogtbarkeit oder Standes-Veränderung von obiger Erbschaft der Fruchtgenusser seyn. Würde sichs aber fügen, daß ein oder anderer Geschwistrigte vor Erreichung der Vogtbarkeit das zeitl. segnete, in solchen Fahl wähen 50 fl. L. w. für den Begräbnis Unkosten und Heil. Messen zu verwenden, das übrige der Barschaft aber wäre unter die überlebenden in gleiche Theile zu theillen. Wo dagegen aber die Fahrnuß bey der Huben verbleiben soll.

Nicht minder ist der Übernehmer schuldig, die Kinder bis Erreichung der Vogtbarkeit oder Standesänderung mit der nötigen Kleidung zu versehen, wogegen sie Kinder aber bey der Huben zu arbeiten verbunden seyn sollen.

Sollte sich aber fügen, daß der Übernehmer die Kinder ohne Ursach von der Huben thuen würde, in solchen Fahl wähe er denen selben das Inter. auch vor erreichung der Vogtbarkeit abzufolgen schuldig.

Auch hat der Übernehmer der löbl. Hrschft. den 10. et 20. Pfennig zu bezahlen.

Zeugen Mathias Demscher, Urban Notar.

Prav tako je prevzemnik dolžan, da preskrbi te otroke do polnoletnosti ali poroke s potrebno obleko, ti pa so dolžni, da opravljajo delo na kmetiji.

Ko bi se pa primerilo, da bi prevzemnik brez vzroka spravil otroke z grunta, bi jim moral užitek (interese) izplačati že pred polnoletnostjo.

Izredna skrb za otroke iz Jurij Jelenčevega 1. zakona z Alenko Krek, zlasti do podrobnosti določene dajatve in njih zavarovanje za primer, da jih oče odpravi z grunta, kažejo na to, da Jurij Jelenc ni bil ne dober oče niti dober gospodar in da mu Krekovi niso dosti zaupali. In res se je že l. 1792 zopet zadolžil za 200 fl. pri Jakobu Ravniharju v Dolenji vasi 41.¹⁹

Posestvo se ni dalo držati. L. 1795 je najel Matevž Jelenc, ki se v dolžnem pismu zopet navaja za lastnika kmetije Dolenja vas 19 (Hubsak), dolg 400 fl. pri Štefanu Kreku, svojem stricu v Starem dvoru 8, da poplača s tem dolg 100 fl. pri Petru Tavčarju in druge gospodarske potrebe.²⁰

Leta 1806 pa je prišlo Jelenčevo posestvo na dražbo. Zagrnili so se nanj ogromni dolgovi, ki so daleč presejali vrednost grunta. Najprvo je vložil Jurij Prevc tožbo za 400 fl. dne 19. 5. 1806, sledili so mu dne 28. 5. 1806 Valentin Križaj s tožbo za 265 fl., dne 30. 5. 1806 Valentin Jesenko za 470 fl., Matija Logar za 400 fl., Egidij Perkonik za 400 fl. dne 3. 6. 1806 in dne 1. 7. 1806 selški župnik Jakob Lapajne za 400 fl. in 385 fl., dne 7. 6. 1806 Jera Prevc pa 598 fl. in Matevž Pokorn za 467 fl. Kmetijo je izdražil dne 15. 7. 1806 Gašper Trojer, polzmljak v Dolenji vasi 9 (Tišlar), a polovico kmetije prodal naprej Jakobu Ravniharju iz Dolenje vasi 41. Toda tudi polovica nekdanje kmetije, koje vrednost je označena s 1061 fl. dež. v., se ni mogla držati. Dne 7. 8. 1830 jo je na ponovni dražbi kupil Jernej Benedik, ki pa tudi ni dobro gospodaril, tako da so vkupni dolgovi l. 1846 narasli čez 1500 fl. Prodal je ostanke kmetije dne 8. 5. 1857 Luki Demšarju v Dolenji vasi 12 (Kislu).

---

¹⁹ L. P. XII. Dolžno pismo Pavla Jelenca z dne 27. 1. 1792 Jakobu Ravniharju v Dolenji vasi 41 za 200 fl.

²⁰ L. P. XII. Dolžno pismo Matevža Jelenca (zastopanega radi maloletnosti po stricu Andreju Jelencu) z dne 5. 3. 1795 Stefanu Kreku v Starem dvoru za prejetih 400 fl.

razita poljska kmetija v nasprotju z rodno »planinsko kmetijo« v Dolenji vasi).⁴

Štefanov sin Jurij Krek se je dne 23. febr. 1829 poročil z Heleno Jenko, hčerko gruntarja Franceta Jenko in žene Helene iz Lipice št. 5. Iz tega zakona sta njegov sin in naslednik Peter, roj. dne 22. 2. 1831 in hčerka Helena, ki se je dne 6. 2. 1860 poročila z Janezom Hartmanom (pri Matiji) pri Sv. Duhu.

Peter je imel 10 otrok, 7 sinov in 3 hčere. Sinova Janez, roj. l. 1867 in France, roj. l. 1875, sta umrla kot žrtvi svetovne vojne, prvi v vojni bolnišnici v Kiseku na Ogrskem, drugi na bojnih poljanah galiških; sinova Janez in Jakob sta ostala samca in živita v Starem dvoru.

Sin Luka, roj. dne 11. 10. 1884, je prevzel domačijo ter se poročil, star 38 let, z Ano Proj iz Virmaž dne 29. 5. 1922.

Sin Andrej, roj. l. 1873, se je oženil z Franico Berčič (Lačnikovo) v Šutni pri Žabnici, s katero je imel 4 otroke. V evropski vojni od l. 1914 pogrešan, je bil dne 5. 5. 1920 proglašen za mrtvega. Vdova se je nato vnovič poročila s posestnikom Janezom Vindišarjem (Ferčkom) v Sp. Bitinjah 27; tje so se preselili tudi Andrejevi otroci.

Sin Gašper, roj. l. 1881, se je izselil v Ameriko, kjer si je z ženo Ano, roj. Kožuh, v Roth Spring ustanovil novo domačijo.

Od hčerk Petra Kreka se je poročila Mina l. 1906 z glavni-karjem Francetom Hafnerjem v Starem dvoru 10, a je umrla že leta 1910.

---

⁴ Kmetija »pri švajstreku« v Starem Dvoru 17 je poleg Blažonove kmetije v Selcih 53 edina kmetija, na kateri gospodarijo še danes Kreki, potomci prednikov dr. Janeza Kreka iz Dolenje vasi 17.

III. Razcepitev Krekovega rodu

Izmed Tomaževih sinov (razen Tomaža, ki je umrl 3 leta star, l. 1779) se je vseh 5 poročilo: štirje (Jakob, Jožef, Jurij in Janez) so postali ustanovitelji 4 različnih Krekovih rodov v Selški dolini, Blaž se je oženil in odšel v Staro Loko.

1. Jakob Krek (Gusija)

Prvorojeni sin Tomažev, se je rodil dne 17. 7. 1765. Bila sta s sestro Marjeto dvojčka. Botra sta mu bila Lovro Dolenc in Urša Rant, žena Luke Ranta. Poročil se je, 22 let star, dne 12. 2. 1787 z Nežo Pogačnik,¹ hčerko $\frac{1}{2}$ zemljaka Jurija Pogačnika in Helene v Dolenji vasi št. 29 (p. d. G u s i j a), ki je bil hčerki dne 3. febr. 1787 izročil posestvo. To posestvo ni bilo posebno veliko; tudi mu je primanjkovalo njiv in travnikov, bilo pa je precej (nad 8 oralov) gozda poleg. Po zgodnji smrti svoje žene (umrla je 26. 11. 1804 stara 40 let), je podedoval Jakob posestvo ter na njem umno gospodaril. Izposojeval je celo denar, n. pr. Gašperju Debeljaku, kmetu v Dolenji vasi 14² in Jožetu Jensenkotu, kmetu v Dolenji vasi 23.³ Hiša v Dolenji vasi 29 je bila že v njegovem času z i d a n a, čeprav pritlična in z majhnimi okni.⁴ Poleg nje na južno stran je stala lesena hiša soseda in

¹ S. P. III, str. 19. Pri poroki sta bila za priči stirpniški župan Anton Luznar, njegov stric in Jožef Krek, njegov brat.

² Loške pog. XIII, str. 138. Dolžno pismo z dne 29. 9. 1798, v katerem potrjuje Gašper Debeljak, kmet v Dolenji vasi 14, da mu je Jakob Krek, $\frac{1}{2}$ zemljak v Dolenji vasi 29, posodil 260 fl. ter dovoljuje za to vknjižbo zastavne pravice na gruntu. Ta dolg je Jakob Krek dne 24. 4. 1816 cediral Simonu Luznarju iz Dolenje vasi (Urk.-Prot. 1815—1816, str. 44/2, N. 107).

³ Dolžno pismo z dne 8. 3. 1800, vpisano v »Salzbuch« pri kmetiji Dolenja vas 23, za znesek 230 fl.

⁴ Katastr. mapa Dolenja vas z l. 1824 v katastr. mapnem arhivu v Ljubljani izkazuje hišo na stavbni parc. 17, kot zidano.

½ zemljaka Luke Šraja (p. d. Jurmana), ki jo je okolu 1896 kupil Jakobov vnuk Janez Krek, jo podrl in razširil sadni vrt za svojo hišo.

Jakob Krek je umrl dne 11. 3. 1832. Od njegovih sinov je najstarejši Lovrenc, roj. 29. 7. 1788, prevzel očetovo domačijo ter se poročil dne 17. 6. 1811 z Heleno Debelak, najmlajši, Valentin, roj. 11. 2. 1803, pa je kupil, ko se je poročil z Marjeto Demšar (Kislovo) iz Dolenje vasi (20. 8. 1826), napol razpadlo Blažičevo hišo št. 23 od tedanjega lastnika Jožeta Jesenkota, jo podrl in si sezidal novo, enonadstropno hišo, ki še danes stoji.⁵ Srednji brat Luka, r. 8. 10. 1798 je ostal pri bratu Lovrencu na domu ter tam umrl dne 24. 12. 1875.

A. Lovrenca Kreka edini sin Janez roj. 6. 5. 1828, se je dne 4. 2. 1861 poročil z Jero Bebar z Dolenje vasi 6. Bavil se je pridno s tkalstvom, poleg pa po malem zidaril. Njegovi sestri Meta, r. 21. 6. 1792 in Marija, r. 3. 2. 1796, sta obe odšli z doma služiti v Ljubljano. Od Lovrenčevih hčerk se je Mina, roj. 25. 2. 1824, poročila dne 8. 2. 1869 v Ljubljani (pri Sv. Jakobu) s skoraj 60 letnim lecionarjem Alojzijem Schoberlom (roj. 19. 6. 1810 v Krakovskem predmestju), ki mu je bila prva žena Urša Fajdiga (roj. 1812 v Horjulu), umrla l. 1867. Otrok nista imela, pač pa je bil iz prvega zakona sin France Schoberl, roj. l. 1857 v Zalogu pri Ljubljani. Ta je postal pozneje fin. straže respicient v Istri (1905) in služboval tudi v Tržiču (Monfalcone) na Gradiščanskem.⁶ Alojzij Schoberl je umrl že dne 1. 10. 1879 na Žabjeku 4 v Ljubljani, Mina pa šele 1. 2. 1909 v Hrenovi ulici 8.

Janez Krek, sin Lovrenčev, je imel 7 otrok, 4 sinove in 3 hčerke. Od teh se je najstarejši Janez, izučen zidarski mojster, v poznih letih (50 let star) oženil z Micko Prezelj iz Češnjice

---

⁵ Jože Jesenko, zadnji gruntar na Blažičevi, nekdanj Femanovi kmetiji v Dolenji vasi 23, je na drobno razprodajal vse to posestvo, le njive »v koncu« si je pridržal, jih zaokrožil z novo dokupljenimi od ceste skoro prav do Sore in ustvaril novo, čeprav manjšo »Zalagarjevo« ½ kmetijo, na kateri si je sezidal novo hišo in gospodarska poslopja. Staro hišno št. 23 je pa vzel s seboj, med tem ko je Valentina Kreka hiša dobila novo št. 50.

⁶ Za Franca Schoberla se je dr. Krek zavzel, ko so ga hotele spletke spraviti ob službo v Tržiču in tudi uspel. Zato ga posebej omenjam.

ter si kupil hišo in posestvice pri Bezjaku v Dolenji vasi 35. Umril je l. 1923 brez otrok. Kupil je v istem letu, ko se je oženil (1911) od razprodane Krekove kmetije št. 17 hišo, hlev in sadni vrt. Najbrž mu pa ondi ni ugajalo, zato je to hišo in hlev prodal, da se podro. Iz stavbnega materijala, ki se je tam dobil, je potem popravil v l. 1917 škarpo starega pokopališča v Selcih ob okrajni cesti; Krekovo zemljišče pa je po svoji smrti zapustil sestri Micki, omož. Bernik v Ševljah 20. Njegov pogreb je izvršil ob številni asistenci sam dr. Krek.

Drugi Janezov sin Jakob, roj. 25. 4. 1870, ki se je 25. 4. 1894 poročil s Terezijo Čenčič iz Selc 4, še živi ter je posestnik lične hišice »pri Skalarju« v Dolenji vasi 47 na Hudem, ki stoji nad levim bregom Sore tik za Dolenjskim mostom ob banovinski cesti. Jakob Krek je izučen čevljar in podeželski zidar. Sin Jakob mu je v mladih letih umrl, ostale so mu hčerke Franca, Micka in Jerica. Hiša je bila prej last Andreja Benedika odnosno Neže Benedik. Njen sin Jakob Benedik, cerkovnik pri sv. Petru v Ljubljani, jo je l. 1894 prodal Jakobu Kreku.

Najmlajši Janezov sin, Jožef, roj. 13. 3. 1878 je prevzel Guzijevo domačijo. Poročil se je dne 24. 11. 1907 z Jero Sedejevo iz Selc 69 (Lovričkovo) ter imel z njo sinova Jožefa in Bogomila, ki sta edina moška potomca Krekovega rodu pri Guziju. Padel je l. 1916 v svetovni vojni. Guzijeve hiša se je pod njegovim gospodarstvom precej popravila in razširila. Po vojni so razširili tudi okna, napravili nadzidek na sred strehe za staro teto Nežo, v pritličju pa prostore za malo trgovno z mešanim blagom. Hiša ima danes moderno lice in ne spominja več na to, da je le prenovljena, dokaj stara hiša.

Od Janezovih hčerk se je Katra, najstarejša, poročila z Francetom Bertoncljem, posestnikom in krojačem v Selcih št. 15, mlajša, Micka pa 19. 2. 1900 s celozemljakom Martinom Bernikom v Ševljah 20 (pri Jelencu). Iz tega zakona so 4 otroci: sinova France in Janez in hčerki Marija in Amalija. Podedovala je po bratu Janezu zemljišče, kjer je stala nekoč Krekova domačija št. 17.

B. Rod Jakobovega sina Valentina je v moški vrsti že v njegovi rodbini izumrl, ker je edini sin Janez roj. 2. 5. 1840 umrl kmalu po porodu. Starejša hčerka Elizabeta se je poročila l. 1851 z Janezom Kosom, sinom loškega meščana Matije Kosa in

Marije Luznar. Janez Kos se je bil tedaj preselil iz Loke na Dagarinovo kmetijo v Selcih, ki jo je bil podedoval in deloma prikupil po svojih sorodnikih z materine strani. Iz tega zakona se je rodil zgodovinar Selške doline, prof. dr. Fran Kos (roj. 24. 12. 1853 v Selcih, umrl 14. 5. 1924 v Ljubljani) in hčerka Ivana Kos, poročena s posestnikom in bivšim županom Antonom Hajnriharjem, ki še oba živita na Kosovem domu. Sinova prof. dr. Kosa sta dr. Milko Kos, univ. profesor na filozofski fakulteti univerze v Ljubljani in akad. slikar prof. Gojmir Anton Kos.

Mlajša Valentinova hčerka Marija se je l. 1872 poročila z Jernejem Šmidom iz starega gruntarskega rodu Šmidov v Draboslovcu 19, ki se je priženil na domačijo v Dolenjo vas 50. Iz tega zakona je sedanja gospodinja Marija, ki se je poročila l. 1904 z Janezom Jelencem iz Dražgoš pri cerkvi št. 2. Njiju otroci so Stanko, France, Marica, Vinko in Gizela Jelenc.

2. Jožef Krek (Jurman),

praded dr. Janeza Ev. Kreka

(20. 2. 1769 — 27. 6. 1835)

Rodil se je dne 20. febr. 1769 v Dolenjivasi št. 17 kot drugi sin gruntarja Tomaža Kreka in njegove žene Mine, roj Luznar. Pri krstu sta mu bila botra »gospod« Lovro Dolenc in Urša Rant, roj. Tušek, žena gruntarja Luke Ranta v Dolenji vasi št. 16.

Iz loških pogodb je razvidno, da je dobil Jožef razmeroma največ dote: 240 fl. 1 kravo, 8 mernikov žita, 80 lajt prediva in posteljnino. Brata Jakob in Jurij sta prejela le po 200 fl.; sestra Marjeta, omožena Okorn pa le 150 fl.⁷

Jožef Krek se je poročil pol leta pred očetovo smrtjo, dne 7. marca 1791, 23 let star, z Nežo Kalan, hčerko $\frac{1}{2}$ zemljaka Andreja Kalana v Dolenji vasi št. 5 in Elizabete roj. Dolenc.

Priči pri poroki sta bila Jožefov stric Štefan Krek, gruntar v Starem dvoru št. 8 pri Škofji Loki in Peter Tavčar, sosed Kalanovih na št. 3 v Dolenji vasi (Bregar).

Andrej Kalan je prišel na kajžo št. 5 pri Buhu, ko se je poročil 12. 9. 1763 z Elizabeto Dolenc, sestro že znanega bivšega pisarja loškega gospodstva Lovrenca Dolenca v Dolenji vasi št. 18 (Žikovca).

---

⁷ Loške pog. VIII. Odpovedna pobotnica z dne 16. 6. 1798 Jakoba, Marjete, Jožefa in Jurija Kreka (št. 104—106) bratu Janezu Kreku.

Najbrž z nevestino doto si je kupil pritlično kajžo, ki je bila prej v lasti Jerneja Potočnika. Rod teh Kalanov je v sorodu s Kalami v Bukovici 4. Andrejev oče Gregor se je preselil, ko se je poročil l. 1724 s svojo ženo Nežo, v Selca. Ko se je starejši sin Andrej oženil l. 1763 v Dolenjo vas, je drugi sin Jakob, poročen 15. 2. 1773 z Mino Blaznik, isto leto kupil samotno kočo na Taboru (Selca št. 5), gričku, ki se vzdiguje nad župno cerkvijo v Selcih in zapira prehod na hrib Goverovno. Kupil jo je od Antona Kopferja, poznejšega prvega župnika pri Sv. Lenartu.⁸ Jakobov rod je tu gori po njegovem sinu Martinu, rojenem 6. 2. in vnuku Tomažu, rojenem 18. 12. 1797, bival do sredi 19. stoletja. Tomažev sin Gregor, poročen z Mico Kermelj, se je pa izselil v Bukovico. Izumrli so na Tabru konec 19. stoletja.

Rod Andreja Kalana v Dolenji vasi 5 se je nadaljeval po Andrejevem sinu Lovrencu, ki se je dne 3. 9. 1790 poročil s Katarino Bogatajevo, s katero pa je imel le hčerko Mino. Posestvo, ki je bilo $\frac{1}{4}$ kmetije, je prodal l. 1799 Jerneju Potočniku nazaj za 600 fl.⁹ Od tega je prešlo na Blaža Kalana, rojenega 31. 1. 1776 v Bukovici št. 4. Njega sinova Janez in Jurij sta šla po svetu; od ostalih 3 hčerk se je Jera Kalan poročila dne 12. 2. 1849 s Pavlom Podreko iz Selc. Pavla Podreke sin Miha je kajžo povečal in dvignil na eno nadstropje, tako da je videti danes kakor gruntarska hiša. Sedaj gospodari tam Mihov sin Janez Podreka, roj. dne 22. 12. 1860.

Z doto, ki jo je prejel z doma, pomnoženo s skromno nevestino doto 40 fl., ki mu jo je leto po poroki izplačal svak Lovro Kalan,¹⁰ si je Jožef Krek kupil kajžo v Ševljah št. 7, »pri Jurmanu« od prejšnjega posestnika Tomaža Kalana.¹¹ Ta kajža je stala v Ševljah levo v bregu ob klancu, ki drži v zgornjem delu vasi v ozkem kolovozu na pot v Knape in Bukovščico, nasproti sedanji Benedičičevi hiši št. 8 (p. d. Bitenc). Pri kajži je bilo raz-

⁸ Loške pog. VII. Kupno pismo Antona Kopferja, z dne 17. 5. 1771. P. Antoni Kopfer, Priester und derzeit Einsiedler verkauft sein in Amt und Dorf Selzach sub Nr. 5 gelegenes Häusl oder Einsiedlerey dem ehrbarn Jacobus Kallan und seinem Erben Pr. 110 fl. Lw. worunter die Fahrnuß mit 30 fl. Lw. verstanden seyn soll. Testis Paul Lussner Stirpnicke Supan und Caspar Kallan.

⁹ Loške pog. XIII. Kupna pogodba (Kaufcontract) z dne 20. 4. 1799. Lovrenc Kalan (urbarijalni Dolenc), $\frac{1}{4}$ zemljak v Dolenji vasi št. 5, proda posestvo Jerneju Potočniku za 600 fl., vendar mora prodajalec plačati vse dolgove, tako da proda kupcu posestvo brez dolga na njem.

¹⁰ Loške pog. VII, str. 63. Odpoved (Verzicht) z dne 24. aprila 1792:

Ich Joseph Krek als Vertreter meiner Ehwirthin Agnes geborenen Kallanin bekenne, daß mir mein lieber Schwager Lorenz Kallan, Untersaß in Dorf Dollenawas Nr. 5 im Amt Selzach die meiner Ehwirthin Agnes gebührende Erbschaft mit 40 fl. L. w. baar entrichtet hat.

¹¹ Kupna pogodba z dne 14. februarja 1791. Satzbuch v arhivu zemljiške knjige v škofji Loki z l. 1790—1840, zvezek XI.

meroma dosti njiv (5) in travnikov (4), tudi gozda je bilo čez 6 oralov.¹² V primeri z bratoma Jakobom in Jurijem, ki je bil gospodar pri Grogarčku št. 30 v Dolenji vasi, je bilo na kajži v Ševljah 7 več sveta. In vendar se Jožef Krek na tej domačiji ni mogel držati.

Od l. 1791 naprej do l. 1810 se mu je tu rodilo zapovrstjo 12 otrok, 8 fantov in 4 deklet, od katerih pa je polovica pomrla še v otroški dobi. Kam so prešli sinovi Matevž (roj. 31. 12. 1793), Andrej (roj. 21. 11. 1796) in Miha (roj. 18. 9. 1804), se ne da dognati. V mrliških knjigah selške župnije jih ni. Natančneje podatke imamo le o sinu Francetu, roj. dne 6. 3. 1806. O njem govorimo pozneje.¹³ Težavne razmere v časih Napoleonovih vojn in veliko število otrok so Krekovo kajžo v Ševljah 7 spravile v obupen položaj. Jožef Krek je l. 1820 ni mogel več držati. Bila je na licitaciji prodana¹⁴ Gašperju Rechbergerju, ki se je bil že l. 1819 vanjo vselil.

Gašper Rechberger je bil rojen dne 1. 1. 1796 v Dolenji vasi 33 (na Bleku) kot sin gostača Jakoba in Špele roj. Notar. Predniki so bili iz Knapov, kamor so se najbrž bili priselili za časa, ko se je ondi kopalo železo. Rechbergerje najdemo tudi v Preddvoru nad Kranjem.

Gašper Rechberger je imel 3 sinove, Franceta, Jožefa in Gregorja. Poslednji je l. 1855 prevzel očetovo kajžo ter umrl na nji dne 29. 9. 1901. Izmed Gregorjevih sinov je šel najstarejši Urban (roj. 10. 5. 1852) v Ljubljano, kjer je skozi 31 let vodil znano Figovčevo gostilno na vogalu Dunajske in Gosposvetske ceste. Podedoval je po očetovi smrti Jurmanovo kajžo, a ni bival v njej. Kupil je okolu l. 1895 od Janeza Luznarja, vdovca po Jeri Krekovi iz Dolenje vasi 17, kajžo »pri Tratniku« št. 5 v Ševljah, ki stoji malo nižje ob poti v Dolenjo vas, jo prezidal in popravil ter dal svoji sestri Micki, ki se je poročila tisto leto z Francetom Bernikom iz Ševelj št. 1., za stanovanje. Tje je prišel okolu l. 1925 na stara leta, ko so mu opešale oči, tudi sam stanovat in je tudi tam umrl dne 9. novembra 1927. Po njegovi smrti so Bernikovi podedovali kajžo pri Tratniku. Sedaj gospodari na njej Franc Bernik ml.

Jurmanovo kajžo št. 7 v Ševljah so že l. 1916 po Urbanovem naročilu podrli in le kup groblja in kamenja spominja na rojstno hišo deda dr. Kreka.

Kam so šli Jožef Krek in njegova rodbina, ko jim je bila domačija v Ševljah 7 prodana, se natančneje ne da dognati,

¹² Zapiski v katastr. mapnem arhivu v Ljubljani z l. 1824.

¹³ Glej poglavje V., str. 75—79.

¹⁴ Licitacijski zapisnik z dne 31. januarja 1821. Pritrdilni sklep sodišča v škofji Loki z dne 3. marca 1827.

verjetno pa je, da so šli gostovat v Dolenjo vas 33 na Blek, ki so ga bili izpraznili Rechbergerji. To podmeno potrjuje poročna knjiga iz l. 1833, v kateri je za stanovanje Franceta Kreka označena prav ta hiša. Tam je tudi Jožef Krek dne 27. junija 1835 umrl, star 66 let; njegova žena se je preselila po njegovi smrti k sinu Francetu v Selca št. 66 in tam umrla dne 28. aprila 1836.

Kajža na Bleku, ena najstarejših kajž v Dolenji vasi, je bila že od starine v posesti Trojerjev (Gašper, Primož, Blaž, Primož Trojer). K Primoževi hčerki Mici se je okolu l. 1815 priženil Lovrenc Triler, ki je bil gospodar na Bleku, ko so ondi gostovali Rechbergerji in pozneje Kreki iz Ševalj. Lovrenčev sin Matevž je kajžo dne 5. novembra 1852 prodal Mariji Rihteršič, ki se je bila malo prej poročila z Antonom Jesenkotom iz Dolenje vasi 23 (Zalogarjem). Tam so Jesenkoti tudi stanovali. Antona Jesenkota sin Anton je v zadnjih letih 19. stoletja kupil gostilno št. 51 v Dolenji vasi in se tje preselil.

Kajža na Bleku je stala ob kolovozu, ki drži za mostom v Dolenji vasi na levem bregu Sore v Ševlje mimo »Kovača« št. 8 čez Ledine v smeri proti Žabljam. Nje lego označuje sedanja Jorhčeva kajža št. 46, za katero je stala, obrnjena proti jugu. Bila je enonadstropna, a v precej slabem stanju. Podrl jo je Anton Jesenko ml. še pred l. 1900. Prostor, kjer je stala, se pa da še spoznati po kletnem zidovju, ki ga je sicer trava prerasla, ki pa se še vidno odraža, ker je malo zvišeno, od ostale okolice.

3. Jurij Krek (Grogarček),

tretji sin Tomažev, rojen dne 3. 4. 1772¹⁵ se je trikrat poročil, prvič dne 19. 11. 1792 z Elizabeto Vidmar, hčerko Nikolaja in Maruše Vidmar, stanujočih v Dolenji vasi 30 (pri Grogarčku). Kajža, na katero se je priženil, ni imela ne ene njive, pa le 3 majhne travnike in le okolu 8 oralov gozda, odnosno pašnikov. Bila je lesena in prav neznatna. Seveda rodbina od kajže same živeti ni mogla. Izročilo ve povedati, da so že pri Grogarčku od nekdanj izvrševali kolarsko obrt. Ali jo je Jurij izvrševal, ni znano, prav gotovo pa njegov sin Luka. Kajža v Dolenji vasi 30 pa tedaj ni bila last Vidmarjevih, marveč Andreja in Špele Kalan, ki sta jo verjetno okolu l. 1799 kupila, ko je nje sin Lovrenc domačijo v Dolenji vasi 5 prodal. Špela Kalan je s testamentom z dne 17. 3. 1800 postavila svojega pranečaka Jurija za univerzalnega dediča. (Schuldvormerkbuch X. P. Nr. 1738/1575).

¹⁵ Botra sta mu bila gospod Lovro Dolenc in Urša Rant, za pričo je bil Pavel Jelenc.

Iz prvega zakona so se Juriju Kreku rodile le 3 hčerke, od katerih pa je le srednja Mina, doživela 30 let. Njih mati Elizabeta je po 7 letnem zakonu umrla dne 11. 1. 1800.

Mesec pozneje se je zopet oženil (17. 2. 1800) z Heleno Pogačnik iz Češnjice, toda ta mu umre že poldrugo leto pozneje (11. 8. 1801); sledila je edinemu sinu Petru, ki je 4 mesece po porodu umrl dne 7. 7. 1801.

Jurij se je še isto leto (dne 9. 11. 1801) v tretjič poročil z Marijo Šmid iz Podlonka 15.

Iz tega zakona sta mu ostala pri življenju sin Luka, roj. 30. 9. 1809 in hčerki Helena in Minca.

Luka Krek, izučen kolar, se je dne 31. 1. 1842 poročil z Nežo Pfajfar 3 (Božkovo), hčerko gruntarja Gregorja Pfeiferja iz Češnjice 3 in Maruše Gortnar iz Novakov pod Ratitovcem. Lukova sinova Andrej in Jurij sta umrla kmalu po porodu; ostale so le 3 hčerke, Terezija, Katarina in Marija. Terezija je umrla l. 1871, stara 25 let, Katarina (r. dne 21. 11. 1842), se je l. 1865 poročila z Janezom Sedejem (p. d. Blažetom) iz Selc 55.¹⁶, Iz tega zakona so Anton, r. l. 1866, vpok. žel. uradnik v Ljubljani, ki se je l. 1874 poročil s Terezijo Anžičevo s Škofljice. Od njegovih otrok je Vladislav žel. uradnik v Ljubljani, poročen z Josipino Jurjec. Drugi sin Janeza Sedeja in Katarine, Valentin Sedej, se je dne 3. 6. 1902 poročil z Ivano Jelenc, vdovelo Grošelj. Dne 24. 4. 1907 se je preselil k Sv Joštu. Bil je kot ondotni cerkovnik in gostilničar dobro poznan tudi dr. Janezu Kreku.

Janeza Sedeja hčerki Jera in Ljudmila sta se pomožili v Ljubljano. Jera z železn. poduradnikom Francetom Jernejčičem, Ljudmila pa z železn. poduradnikom Ivanom Lotričem. Hčerka Frančiška se je omožila z Jakobom Mirtom, železn. poduradnikom v Mariboru, hčerka Marija Sedej, roj. 11. 7. 1872, pa dne 27. 6. 1901 s Francetom Šmidom (p. d. Bercetom) iz Selc 49, celozemljakom in dolgoletnim selškim županom, roj. 22. 9. 1874.

---

¹⁶ Janeza Sedeja oče Janez se je bil na Blažetovo domačijo (ondi je bila tudi gostilna) priženil, dne 20. 2. 1865. Bil je doma v Cerknem. Po njem je Sedejev rod v Selcih v daljnem sorodstvu z umrlim nadškofom goriškim dr. Francetom B. Sedejem. Prej so bili na Blažetovem posetvu Ranti. Izmed teh je šel Matevž Rant, brat Janezove žene Jere, v mladih letih v Ljubljano in tam pozneje postal premožen trgovec. Umrl je v Ljubljani l. 1892. Sezidal je na Marijinem trgu 3 trinadstropno hišo (poleg gostilne pri Belem volku), ki še danes stoji.

Selški šmidi izvirajo iz Podlonka št. 13 (»pri Kovaču«) najvišje kmetije, ki stoji pod pobočjem Tolo. Odtod se je priženil l. 1820 Franceta Šmida ded Pavel, sin Gregorja Šmida in Katarine Pfajfar k Mini Kopčavarjevi v Selca 49. Gregorjev rod se da zasledovati preko Jurija Šmida do Ožbolta Šmida. Pavlov mlajši brat je bil med drugim tudi Matija Šmid, roj. 24. 2. 1801 v Podlonku 13, ki je bil kaplan v Horjulu, Senožcah in na Vrhniku, l. 1843 vikar v Planini pri Rakeku, tam postal l. 1849 župnik, l. 1859 mestni župnik v Idriji in je tam umrl kot dekan dne 28. 3. 1863. Pavel Šmid je bil prvi, po ljudski volji izvoljeni župan občine Selca.

Mlajša hčerka Luke Kreka, Marija, r. 9. 5. 1848, ki je po očetovi smrti podedovala posestvice, se je 25. 2. 1878 poročila z Luko Pfajfarjem iz Lajš 5 (p. d. Lukežem). Iz tega zakona je bila samo hčerka Micka, ki pa je umrla še kot otrok l. 1882 ter sin Andrej, r. 18. 11. 1880, ki je šel v Ameriko in tam še živi. Luka Pfajfar se je po smrti prve žene Marije Krekove (19. 9. 1881) v drugič poročil 20. 11. 1882 z Nežo Rihtaršič iz Bukovščice, ki mu pa je tudi že umrla l. 1899. Iz tega zakona sta bila 2 sina in 2 hčerki.

Luka Pfeifer je staro leseno Grogarčkovo hišo temeljito popravil, prezidal, okna razširil ter streho prekril z opeko. Vendar je hišica, v kateri še danes biva, ohranila do mala svoj starinski značaj.

Kreki pri Grogarčku št. 50 v Dolenjivasi so v moški vrsti izumrli že l. 1875 s smrtjo Luke Kreka, Jurijevega sina.

4. Janez Krek

(27. 4. 1774 — 20. 11. 1846.)

Bil je četrti sin Tomaža Kreka. Pri krstu sta mu kumovala soseda Luka Rant in gospa Elizabeta Dolenc, žena Lovra Dolenca. Njemu je oče tik pred smrtjo izročil kmetijo dne 29. 3. 1793.¹⁷

Tri leta po očetovi smrti se je oženil, niti 21 let star, dne 3. februarja 1795¹⁸ z Uršo Kokalj (roj. 8. 10. 1722), hčerko zemljaka Jurija Kokalja iz Zabrekev 4 in njegove žene Helene.

¹⁷ V zastavni knjigi (Satzbuch) loškega gospodstva 1790—1850: zv. X. št. 1725/1505 je zaznamovana cesijska listina z dne 29. 3. 1793 v prid Janeza Kreka.

¹⁸ Priči pri poroki sta bila Anton Luznar, iz Hudega 37, stirpniški župan in Jernej Semen (S. P. III. s 66).

Kokaljev rod v Zabrekvah 4 ondi ni bil star rod. Starši Jurija Kokalja so bili od drugod, najbrž iz Mlake pod Javorjem. Rod se tudi v naslednjem ni dolgo držal na kmetiji. L. 1805 se je priženil tje Valentin Pogačnik iz Bezovnice 4, ki je vzel Kokaljevo najmlajšo hčerko Heleno (roj. 28. 4. 1774) za ženo. Njegov rod sta nadaljevala Jurij (roj. 1811) in Martin Pogačnik (roj. 1838). Ta je imel le dve hčerki. S starejšo Marijo (roj. 1880) se je l. 1905 poročil Janez Pegam iz Zabrekvev 5, sedanji gospodar.

Iz zakona z Uršo Kokaljevo se je rodilo Janezu Kreku 5 otrok: sinova Janez (roj. 17. 6. 1796) in Matija (roj. 7. 2. 1813) in hčerke Mica (roj. 31. 1. 1798), Elizabeta (roj. 9. 9. 1799) in Minca (roj. 19. 3. 1808). O njih življenjski poti govorimo pozneje.

Janez Krek je moral izplačati ob prevzemu posestva 3 brate in sestro Marjeto, omož. Okorn. Izplačal je vsem skupaj 790 fl. v gotovini brez premičnin, obleke in posteljnine.¹⁹ To in časi Napoleonovih vojn, slabe letine, padec vseh vrednosti po vojni itd. so prizadejale kmetiji hude rane.

Janez Krek se je začel zadolževati. Poleg dolga 600 fl., ki ga je prevzel po očetu Tomažu napram stricu Štefanu Kreku v Starem dvoru,²⁰ najdemo v zastavni knjigi (Satzbuch) loškega gospodstva tudi že vknjižen dolg 200 fl. v prid Janezu Fajdelnu v Bukovici iz dolžnega pisma z dne 9. marca 1840.²¹

Vendar je držal Janez Krek kmetijo do l. 1843, ko jo je izročil, 69 let star, s težkim srcem vihravemu mlajšemu sinu Matiji,²² še precej skupaj ter ni odprodal od nje nobenega bistvenega kosa. Nje stanje okolu l. 1824 kaže nastopna tabela, sestavljena po zapiskih v katastralnem mapnem arhivu v Ljubljani.²³

¹⁹ Loške pog. XIII. Odpovedne pobotnice Jakoba, Jožefa in Jurija Kreka ter Marjete z dne 16. 6. 1798. Največ je bil prejel Jožef Krek (240 fl., 1 kravo, 8 mernikov žita, 80 funtov prediva in posteljno opravo). Jakob in Jurij po 200 fl., ostalo kakor Jožef; Marjeta 150 fl., 8 mernikov žita, 50 funtov prediva in posteljno opravo.

²⁰ Loške pog. XII. (1791—1795) str. 99. Dolžno pismo z dne 29. 3. 1793, v katerem prizna Janez Krek (zastopan po bratu Jakobu, svojem bratrancu Vettern — pravilno stricu Štefanu, da prevzame dolg 600 fl., ki jih je posodil Štefan Janezovemu očetu Tomažu.

²¹ Schuldvormerkbuch der Herrschaft Lack X., P. No. 1725/1505.

²² Izročilna pogodba z dne 28. januarja 1843.

²³ Zapisnik št. 40 stavbnih in zemljiških parcel kat. občine Dolenja vas v katastr. mapnem arhivu v Ljubljani, napravljen med l. 1824 do 1826. Izpremembe od tega časa naprej so se točno označevale, vendar ni najti v tem pogledu do l. 1850 nobenih zaznamkov, kar kaže na to, da je ostala kmetija za časa Janeza Kreka v bistvu neokrnjena.

a) Pregled parcel cele kmetije Dolenja vas,
hišna štev. 17
(Janez Krek celozemljak)
Stanje 1824-26

Parc. štev.	Vrsta	Krajevna označba	Ora- lov	Kvadr. sežnjev
2 b	hiša na parceli 141	»Krekova kajža« ob vaški poti na Stirpnik		70
29	gospodarsko poslopje	pri hiši št. 17		50
30	hiša, hlev in dvorišče	Krekova hiša		166
141	travnik	ob vaški poti		71
142	njiva	„		1191
145	sadovnjak	za hišo		821
171	srednji smrekov gozd	Kržine		156
172	travnik	pod borštom		206
175	njiva	od poti v Selca južno do gozda		1058
174	travnik	(pot)		25
175	njiva	proti Žikovcu onstran poti v Selca		675
227	listnat gozd (srednji)	zgornji kraj	1	862
240	„	„	1	239
253	„	„	5	821
284	„	zdolnji kraj ob stirpniški meji		3219
334	njiva	ob »Velki njivi« proti bukovski meji		632
355	travnik	„		110
345	njiva	dolg in ozek jezik, sega- joč v bukovško kat. obč.		223
346	travnik	ob tej njivi		547
347	njiva	se drži skupaj s p. 346 gre navpik do ceste		754
358	travnik	čez cesto na sever, nadaljevanje parc. 354		64
359	njiva	„		1272
379	„	severno od ceste		989
400	„	severno od ceste, na sredi ob poti proti Sori		472
401	travnik	„		17
402	„	„		315

Parc. šteev.	Vrsta	Krajevna označba	Ora- lov	Kvadr. sežnjev
430	travnik	južno od ceste že blizu vasi »pri cesti«		78
431	njiva	„		1010
546	travnik	»V ledini« na levem bregu Sore pod mostom		911
547	njiva	„		305
548	travnik	„		428
673	kokava (Weide mit Gestrüpp)	»V logu« na desnem bregu Sore tik nad mostom	1	603
674	travnik	„	5	160
748	„	Kržine		414
749	listnat gozd (srednji)	„	2	1212
750	njiva	„		50
751	travnik	„		1220
752	njiva	„		210
753	travnik	„		154
754	njiva	„		1566
755	kokava (planina) (Weide mit Gestrüpp)	Goli vrh	11	717
756	njiva			47
566	zaraščen pašnik (Weide mit Gestrüpp)	Jáblanovica	1	420

V pričujoči tabeli se očitujejo veliki kompleksi gozdov, senožeti in pašnikov, napram razmeroma manjši površini njiv, kar kaže jasno na prvotni značaj te planinske kmetije.

b) Janez Krek ml., Selca 53 (Blažón)

(17. 6. 1796 — 9. 3. 1854)

praded Krekovega rodu na Blažonovi kmetiji v Selcih 53

Janeza Kreka starejši sin Janez se je dne 5. februarja 1818²⁴ priženil na kmetijo »pri Blažonu« v Selcih 53. Na tej kmetiji je bil l. 1816 umrl gospodar Gregor Okorn, sin Jerneja Okorna, ki je imel iz zakona z Jero, roj. Vrhunc, sina Luko in hčerki

²⁴ Urkunden-Protokoll 1817—1819, str. 36—37. Ženitna pogodba z dne 19. 1. 1818. Ženin Janez Krek je prinesel nevesti 300 fl. dote, 10 mernikov žita, 1 kravo, 1 telico, ½ centa povesma in ½ centa kodelje, nevesta pa mu je zagotovila kmetijo. Zastopal jo je nje varuh Miha Okorn iz Selc št. 51.

Mino in Heleno. Luka ni bil za gospodarstvo, zato je bil oče Gregor v izročilni pogodbi z dne 28. 10. 1816 izročil posestvo hčerki Mini, roj. dne 5. 8. 1798.

Priči pri poroki sta bila kmeta Franc Luznar in Janez Jalen.

Okorni so bivali na Blažonovi kmetiji le skozi 2 rodova. Oče Gregorja Okorna, Jernej Okorn, roj. dne 24. 8. 1739 na sedanji št. 50 (pri Mihcu) kot sin Urbana Okorna in Katre Grošelj, se je dne 22. 10. 1760 priženil na Blažonovo kmetijo. Oče njegove žene Mine je bil Blaž Podreka, odtod tudi domače ime »pri Blažonu«. Podreke so star selški rod, ki se omenja v urbarjih že l. 1629. Tam je zapisan med kmeti v Selcih na 3. mestu Adam Podreka. Spomin na Adama Podreka se je skozi 300 let ohranil v današnjem domačem nazivu domačije št. 63 v Selcih »pri Odámu«.

Tako je postal Janez Krek ustanovnik nove veje Krekovega rodu v Selcih 53, ki še danes gospodari na tej domačiji. Imel je 4 sinove. Izmed teh je Janez, roj. 2. 6. 1824, prevzel kmetijo in se dne 24. 11. 1856 oženil z Mico Peternel iz Zg. Novakov na Tolminskem (p. d. Praprotnikovo), sorodnico bivšega dekana Jurija Peternela v Kobaridu.

Simon, roj. 27. 10. 1841, pa je služboval kot višji kaznilniški paznik v Trstu, v Ljubljani in slednjič v Gradcu, kjer je 28. 3. 1907 umrl. Iz zakona z Barbo Smole se mu je rodilo 6 otrok, izmed njih: Julij Krek, od l. 1901--1910 gimn. profesor v Novem mestu, od l. 1911 naprej v Ljubljani, Jože Krek, sedaj knjigovodja v Ljubljani, Ciril, ki živi baje v Brnu in Stanislav, ki je l. 1915 umrl v italijanskem ujetništvu.

Janez Krek, drugi gospodar tega imena na Blažonovi kmetiji, je gospodaril ondi 29 let. Umrl je dne 25. 11. 1885, star 61 let. Iz njegovega zakona z Mico Peternelovo sta se rodila sinova Franc in Peter ter hčerke Cilka, Helena in Urša.

Prvorojeni sin Franc, roj. 9. 4. 1858, je bil l. 1882 posvečen za mašnika ter je sprva deloval kot prefekt v Alojzijevišču v Ljubljani. Že l. 1885 je prišel za kaplana v Žiri, kjer je ostal 3 leta, na to je kaplanoval 3 leta v Košani, 2 leti v Cerknici in 6 let v Cerkljah. Dne 5. avgusta je bil nameščen za župnika na Vranji peči (Palovčah) nad Kamnikom, kjer je ostal do svoje smrti. Opravljal je tam tudi službo učitelja na zasilni šoli. Bil je plodovit mladinski pesnik in pisatelj ter od l. 1884 skozi 18 let sotrudnik »Vrtca«. Njegova misel je živahna, ritmika prozna in zvočna. Po svoji ljubezni do naroda in mladine, po dobrotljivosti in šegavosti in nekaj tudi po zunanosti je bil precej podoben svojemu sorodniku dr. Janezu Ev. Kreku.

Drugi Janezov sin Peter, roj. dne 25. 7. 1870, je po očetovi smrti, star komaj 19 let, prevzel posestvo v Selcih, kjer še sedaj

gospodari. Dne 6. 2. 1895 se je poročil z Lucijo Bernik z Lavtarskega vrha (Planice). V zakonu se mu je rodil edini sin Jožef in hčerke Ana, Angela, Marija in Cilka.

Od Janezovih hčerk je Cilka umrla 1. 7. 1928, Urša, ki je svojčas gospodinjala bratu Francetu na Vranji peči, pa dne 13. 12. 1932. Helena se je dne 26. 1. 1891 poročila z Jurijem Čenčičem (Pogorelcem) v Selcih 4. Iz tega zakona sta Franc Čenčič, roj. 29. 11. 1891, trgovec v Ljubljani (oženjen dne 25. 5. 1922 z Marijo Luznar) in Štefan Čenčič, roj. 23. 12. 1893, ki je po smrti očeta Jurija Čenčiča (l. 1927) prevzel domačijo v Selcih 4.

5. Blaž Krek (Lukež),

najmlajši izmed Tomaževih sinov (roj. 27. 1. 1782), se je tudi najpozneje poročil, zdi se tudi najslabše. Bil je kočar na št. 26 v Stari Loki »pri Lukežu«. Poročen je bil s Katarino Schwarz. Iz tega zakona se mu je rodila cela kopa otrok, ki pa so večinoma v mladih letih pomrli. Od preostalih sinov se je poročil Matevž dne 20. 8. 1843 z Mino Hafner iz Veštra 1, Anton dne 21. 5. 1849 z Jero Karlin in Valentin z Marjano Tavčar. Ta je ostal na očetovi kajži. Otroci vseh teh sinov so ali mladi umrli ali pa se poizgubili po svetu.²⁵

Kajža »pri Lukežu« je okolu l. 1855 prešla v roke Valentina Jugovica, l. 1861 pa jo je kupil Janez Svoljšak. Ta rodbina biva ondi še sedaj (Fran Svoljšak, zidar).

6. Marjeta Krek,

najstarejša hčerka Tomaževa, se je rodila dne 17. 7. 1765 skupaj z najstarejšim Tomaževim sinom Jakobom, s katerim sta si bila dvojčka.

Poročila se je dne 18. 11. 1789 z Jakobom Osebkom, $\frac{1}{3}$ zemljakom v Dolenji vasi 3 (Bregarjem), sinom Antona in Maruše Osebek iz Golice 10. Temu Osebku je bil Matija Tavčar l. 1788 prodal hišo in posestvo za 385 fl.²⁶ Tri mesece (!) po smrti prvega

²⁵ L. 1896 se omenja v maticah starološke župnije še neki Jožef Krek. nezak. sin Barbare Krek, hčerke Valentina Kreka in Marjane Tavčar.

²⁶ Loške pogodbe X. Kupno pismo z dne 21. 1. 1788: Ich Mathia Tautscher, Untersaß in Dollena waß Haus Nr. 3 bekenne, daß ich hingegeben und verkauft habe mein Untersaß dem Jakob Ossebeck um ain Summen 385 fl. L. W.

moža (12. 5. 1790) se je Meta Osebkova poročila (30. 8. 1790) z Jakobom Okornom²⁷ z Ljuše 3. Imela je z njim 4 otroke: sina Valentina, ki je kmalu umrl in 3 hčere, od katerih se je Helena poročila dne 25. 1. 1819 z Jakobom Jesenkotom, bratom Jožefa Jesenkota, gruntarja v Dolenji vasi 23 (Blažičem). Njih sin Blaž, poročen dne 28. 10. 1850 z Jero Lavtar, je imel 2 sinova, Jožefa in Blaža, ki sta pa mlada umrla. Posestvo je prešlo nato v roke Marije Ravnikar. Blaž Jenko je bil pokupil od Tomaža Berceta, naslednika na Krekovi kmetiji v Dolenji vasi 17, l. 1874 travnik v Kržinah in manjši del njegovega gozda Golov reber (parcela 755 b), ki pa je še vedno meril 3 orale in 1412 sežnjev.

7. Barbara Krek,

najmlajša hčerka Tomaževa, se je dne 12. 2. 1798 poročila z Jurijem Notarjem, gruntarjem v Selcih 66 »pri Groseljnu«. Hišno ime izvira od Neže Groseljnovne, Jurijeve matere, hčerke Mihe Groseljna, ki se je bila poročila dne 21. 2. 1759 z vdovcem²⁸ Jurijem Notarjem, roj. dne 28. 3. 1768, sinom Urbana Notarja in Neže roj. Groselj.

Notarjev rod izvira iz Rudna. Na št. 66 v Selcih je bil od starine Groseljnov rod; odtod je ostalo domače ime »pri Groseljnu« še danes. Urban Notar ni prišel v last kmetije, ko se je dne 21. 2. 1759 priženil h Groseljnovim, ampak jo je obdržala Neža Groselj do smrti,²⁹ potem pa je kmetija prešla na njenega sina Jurija Notarja.

Juriju Notarju se je rodilo iz zakona z Barbo Krekovo 6 sinov in 1 hčerka. Umrl je že dne 13. 4. 1816. Po njegovi smrti je vodila Barba Notar gospodarstvo, ki se pa ni moglo držati. Leta 1823 je prišlo v last Helene Hajnrihar, roj. Demšar, poročene z Jakobom Hajnriharjem z Selc št. 6,³⁰ l. 1843 pa na

²⁷ Loške pogodbe ga napačno imenujejo »Pokorn«. L. p. XIII, str. 105. Odpovedna pobotnica z dne 16. 6. 1798.

²⁸ Jurij Notar je bil prvič poročen z Marušo Dermotovo, hčerko Jurija in Urše Dermote iz Sp. Luše. (Poroka dne 21. 6. 1794.)

²⁹ Loške pog. X. (1783—1789) Kupno pismo z dne 25. 7. 1787. Neža Groselj, gruntarica (Hubsaf) v Selcih 66 proda del pašnika pod Poreznom Primožu Levičniku za 10 fl.

³⁰ Zapiski posestnikov z l. 1824 kat. občina Dolenja vas v kat. mapnem arhivu v Ljubljani.

njenega sina Antona Hajriharja, por. s Terezijo Feman. Njih hčerka Ivana se je dne 26. januarja 1891 poročila z Janezom Lebnom roj. 16. 5. 1866 na Bukovici št. 5.

Od tedaj so Lebni gospodarji te kmetije.

Otroci Notarjevih so se po smrti matere Barbe (15. 7. 1840) poizgubili po svetu.

H Groseljnovim se je l. 1854 preselil iz Dolenje vasi 33 Franc Krek, sin Barbinega brata Jožefa Kreka ter tam stanoval vsaj do smrti svoje tete.³¹

---

³¹ Glej str. 82.

IV. Propast Krekove dedne kmetije

1. Matija Krek

(7. 6. 1813 — 11. 1. 1874),

zadnji Krek v Dolenji vasi 17

Ko se je starejši sin Janeza Kreka, Janez dne 5. febr. 1818 priženil na Blažonovo kmetijo v Selcih 53, je bilo mlajšemu sinu Matiji Kreku komaj 5 let. Na domu v Dolenji vasi 17 so bile le sestre Mica, roj. 31. 1. 1798, ki je ostala samica, Elizabeta, roj. 9. 9. 1799 in Minca, roj. dne 19. 2. 1808, ki se je pozneje (dne 13. 2. 1833) poročila z Martinom Molom, gostaçem in sitarjem v Stražišču 73.

Rodbinsko ime Martina Mola je bilo pozneje v matrikah župnega urada v Stražišču popravljeno v Tratar, zakaj, iz matrik ni razvidno. Martinu Molu-Tratarju se je v zakonu z Minco Krekovo rodilo med l. 1834—1855 devet otrok, 5 sinov in 4 hčerke. Nobenega njihovih otrok ali potomcev ni več v Stražišču. Martin Mol-Tratar je umrl v Stražišču št. 3 dne 6. 1. 1885, njegova žena Minca, roj. Krek pa prav tam dne 11. 2. 1893.

Elizabeta Krek se je omožila dne 4. febr. 1828 s kajžarjem Janezom Bernikom (p. d. Benedikom) v Dolenji vasi 2, sinom Lovrenca Bernika iz Ševelj 3.

Bernikov rod v Dolenji vasi 2 se je nadaljeval preko Janezovega sina Jurija Bernika, poročena l. 1859 z Minco Luznarjevo, na Janeza Bernika, ki pa je imel iz zakona z Antonijo Gornarjevo iz Rudna 19 le dve hčerki, Lucijo in Gabrijelo. Njegova sestra Micka Bernik se je l. 1892 poročila z Antonom Pavličem iz Selc 43 (Hobetom).

Matijo so kot edinega fanta in bodočega naslednika na kmetiji doma preveč razvadili. Pasel je mlad pastirček živino v Kržinah in na Golem vrhu, pa so mu kosilo prinašali tje gori. Mnogokrat so žganci bili premalo zabeljeni, pa jih je zalučal

po bregu navzdol.¹ Primernege strahovanja ni bilo. Tako so se razvijale napake njegovega togotnega in nebrzdanega značaja.

S 30. letom je prevzel očetovo kmetijo dne 28. januarja 1845. leto pozneje se je oženil (dne 12. 2. 1844) z Mino Katrašnikovo »Pravharjevo« z Jamnika št. 7, hčerko polzemljakov Jurija in Neže Katrašnik. Prinesla mu je dote 1200 fl.² Njene bale je bilo toliko, da so jo po številnih saneh le težka spravili preko Prevale in Goverovne do Topol in v Selško dolino. Priči pri poroki sta bila Miha Lotrič, zemljak iz Jamnika in Valentin Krek, ženinov stric, ki je bil tudi za starešino na ženitovanju.²

Med zakoncema pa ni bilo prave sloge; on nagle jeze in zapravljiv, ona pa košata radi dote in tudi ne preveč štedljiva in skrbna. Tako je, že po naravnem nagnjenju, začel zahajati vedno pogosteje v gostilno, najrajši k Martinčku (št. 41).

Žena mu je rodila 6 otrok, dva sinova in štiri hčerke. Starejši sin Janez (roj. 1855) je umrl čez leto (1856), ostali so le mlajši sin Matevž (roj. 6. 9. 1857) in 4 hčerke: Terezija (roj. 31. 10. 1849), Marija (roj. 2. 12. 1844), Jera (roj. 1. 2. 1847) in Urša (roj. 4. 10. 1852).

Matija Krek je prišel v gospodarstvo Krekove kmetije ob času, ki je prinesel kmetom z revolucijo l. 1848 tudi odpravo zemljiških bremen. Tudi ni bilo preveč izplačil, razen sestrama Elizabeti in Minci ob njiju poroki. Brata Janeza je bil že izplačal oče, sestra Mica je pa ostala samska na domu. Žena mu je bila prinesla bogato doto, tako da bi ob teh ugodnih zunanjih razmerah kmetija morala uspevati. A vendar je začela propadati. Vzrok je bil v prej omenjenih osebnih hibah Matije Kreka samega, ki tudi sicer ni bil pravi gospodar. En primer naj to osvetljuje. Stari očanci pripovedujejo, da je s sosedom Martinom Lavtarjem (Žikovcem) zelo rad žgal apno na desnem bregu Sore ob poti v Selca na kraju, ki mu pravijo »na produ«. Medtem pa ko je Žikovec žgal le tedaj, če se mu je nabralo dovolj butar

---

¹ Povedala gospa Ivana Hajnrihar, roj. Kos v Selcih.

² Urkunden-Protokoll 1843—1844. No. 581. Ženit. pogodba z dne 27. 1. 1844, podpisana poleg ženina in neveste še po Gašperju Katrašniku, nevestinem varuhu in po pričah Valentinu Katrašniku in Antonu Beštru iz Jamnika in Andreju Luznarju iz Selc. Prim. tudi S. P. IV. s. 59.

in hoste (morda vsako drugo leto), je Matija Krek zažigal apne-nice tudi po dvakrat na leto; če mu je zmanjkalo dračja in butar, pa je posekal tudi stara lepa drevesa v gozdu, ki bi jih bil lahko bolje in dražje prodal.

Že leta 1853, deset let po prevzemu posestva, so se začele odprodaje. Tako sta se odpisali po odloku sodišča v Škofji Loki z dne 10. febr. 1853 na podstavi kupne pogodbe z dne 8. januarja 1851 v prid upniku Janezu Feidel-nu v Bukovici njivi parc. št. 345 in 347 in travniki parc. št. 346 in 402.

L. 1863 je Matija Krek odprodal ostale njive in travnike »v spodnjem koncu« ob cesti proti Bukovici in pod vasjo. Veliko njivo parc. št. 431 pod vasjo je kupila Jerica Pogačnik (Lukovka) v Dolenji vasi št. 7 za 400 fl., dve drugi v bližini Zalogarja ob »veliki njivi« proti bukovški meji (parc. št. 334 in 359) Anton Tavčar (Marenik) v Dolenji vasi 31, njivo parc. št. 379 ob cesti v Bukovici pa stric Matije Kreka, Valentin Krek (Blažič) v Dolenji vasi 50.

S tem je Krekovo posestvo izgubilo velik del svojih najboljših njiv ter se skrčilo od cele na $\frac{3}{4}$ kmetije. Vendar so se obširni gozdovi, pašniki in travniki še držali.

L. 1871 pa se je kmetija zamajala v Krekovih rokah. Odločil se je, 58 let star, da proda posestvo, ki je bilo od l. 1664, torej celih 207 let v lasti Krekovega rodu. Povod za ta sklep ni bil toliko v zunanji stiski, ali prezadolženosti, ko v notranjih rodbinskih razprtijah, zlasti z ženo. S kupno pogodbo z dne 12. maja 1871 je prodal kmetijo Tomažu Bercetu, posestniku iz Rudna št. 8 (pri Žpanu).³ Berce je bil oženjen s Terezijo roj. Fojkar iz Ljuše 10, sestro Urše Rant, žene gruntarja Jurija Ranta v Dolenji vasi št. 16, soseda Matije Kreka. Mogoče in celo verjetno je, da so Bercetovi ob obiskih pri Rantovih v Dolenji vasi 16 zaznali za gospodarske in rodbinske razmere na Krekovem domu in se odločili, da se preselijo tje doli. Za Berceta je bilo to ugodno, saj je svojo domačijo v Rudnem prodal Antonu Fajfarju iz Dražgoš za 10.000 fl., za Krekovo kmetijo pa dal le 6000 fl.

Matiji Kreku je ostalo od te kupnine po odplačilu dolgov še toliko, da je mogel izplačati svojim trem hčerkam in sinu

---

³ V Rudniški županiji je v urbarju 1636 zabeležen za župana Matevž Berze (Werze). Odtod hišno ime »pri španu«.

Matevžu po 400 fl. dote. Zase in za ženo si je izgovoril v rojstni hiši št. 17 posebno sobico, ki so mu jo Bercetovi zgradili v veži 1. nadstropja; obdržal si je tudi Krekovo kajžo (na stavbni parceli št. 2b), ki je dobila hišno št. 48.

Matijev sin Matevž je kmalu po prodaji očetove kmetije odšel po svetu. Našel je kot dober mizar zaslužka v Bosni; povrnil se je star in izčrpan okolu l. 1900 v domačo občino, kjer je kot občinski ubožec umrl v Dolenji vasi št. 35 dne 5. 2. 1918.

Od Matijevih hčerk je bila Terezija roj. 31. 10. 1847, umrla 28. 6. 1860. Najstarejša, Marija se je dne 22. jan. 1872, torej leto po prodaji kmetije, omožila s kajzarjem Matevžem Štibeljcem (Kljukcem) v Dolenji vasi 27. Edini sin, Jakob Štibelj, poročen dne 20. 2. 1905 z Franco Potočnik iz Bukovice, je l. 1915 padel v svetovni vojni. Njegovi 3 sinovi, roj. v l. 1906—1915, so France, Miha in Janez Štibelj. Vdova se je po smrti Jakoba Štibelja v drugič poročila dne 24. 11. 1920 z Janezom Tavčarjem iz Dolenje vasi 31 (Marenkom).

Jera se je omožila dne 29. januarja 1883 s kajzarjem Janezom Luznarjem v Ševljah 5 (pri Tratniku) ter je imela ž njim le 2 hčerki, Micko in Ano, ki sta pa v mladih letih pomrli. Tudi ona je tam umrla že 21. nov. 1890. To kajžo je potem kupil leta 1895 Urban Rechberger za svojo sestro Micko, ki se je istega leta preselila vanjo, ko se je poročila dne 16. sept. 1895 z Francetom Bernikom iz Ševelj št. 1.

Tretja Matijeva hčerka, Urša se je omožila dne 9. maja 1881 z Antonom Jesenkotom, rojena dne 26. maja 1854 v Dolenji vasi 33 kot sinom $\frac{1}{3}$ zemljaka Antona Jesenka in Mine, rojene Rihtaršič z Dolenje vasi 32. Anton je bil delaven in podjeten; bil je izučen krovec. Kupil je l. 1892 hišo in gostilno v Dolenji vasi 51, ki jo je bil po l. 1880 zgradil Jakob Demšar (Somaštrov) iz Železnikov tik ob mostu na levem bregu Sore. Z Uršo Krekovo je imel 8 otrok, od katerih je sin Alojzij padel v svetovni vojni (15. 6. 1915). Od ostalih še živečih se je Anton l. 1920 priženil v Primskovo pri Kranju, hčerka Franca se je poročila z Jožefom Hajnriharjem v Selca 45, Micka pa nekam v Slavonijo. Pol leta po smrti prve žene Urše (14. junija 1909) se je Anton Jesenko v drugič oženil (51. jan. 1910) z Nežo Rant z Martinjvrha, ki pa je po moževi smrti (1924) posestvo l. 1931 prodala posestniku Rakovcu iz Dolenje vasi št. 3.

Matija Krek je bival nekaj časa še v svoji sobici na Krekovem domu št. 17, potem pa, ko je šlo tudi Bercetovo gospodarstvo rakovo pot, se je zatekel kot gostač k Janezu Pogačniku (Lovričku) v Dolenjo vas 32, slednjič pa k Mariji Tavčarjevi Marenikovi) v Dolenjo vas 31, kjer je za pečjo umrl dne 11. januarja 1874, star 61 let. Tudi njegova žena Mina, nekdanja tako mogočna Pravharjeva nevesta, je tam umrla 4 leta pozneje (dne 30. maja 1878), uboga in zapuščena.

2. Tomaž Berce,

zadnji gospodar na Krekovi kmetiji

Kmalu se je pokazalo, da Matije Kreka naslednik na Krekovi kmetiji, Tomaž Berce, ni boljši gospodar ko njegov prednik. Tudi on je bil zapravljiv in je ljubil veselo družbo pri dobri kapljici. Kupčeval je tudi s konji in se rad postavljaj po dolini s svojim vozičkom, pred katerega je vpregel čila belca. A prav v tej kupčiji ni bilo sreče. Mnogo je izgubil pri konjih; za posestvo se ni dosti brigal; tako so tudi njemu rasli dolgovi čez glavo. Loteval se je gozdov in pašnikov, te najstarejše in najtrdnjše osnove nekdanje Krekove »planinske kmetije«.

Leta 1874 je začel odprodajati obširne pašnike v Kržinah in gozd Golov reber, ki so merili skupaj (parc. 755) 11 oralov in 717 kvadratnih sežnjev. Večji del (5 oralov, 280 kvadratnih sežnjev) je kupil dne 9. febr. 1874 Janez Lavtar (Žikovec) v Dolenji vasi 18 (odslej parc. 755 c), manjši (3 orale, 1412 kvadr. sežnjev) pa Blaž Jesenko (Bregar) v Dolenji vasi 3 (odslej parc. 755 b), ki je dokupil tudi še travnik v Kržinah. Od cele velike parcele 755 je ostal tedaj Tomažu Bercetu le manjši kos nove parcele 755 a v izmeri 2 oralov in 625 kv. sežnjev.⁴ Še ta kos je dne 14. dec. 1876 prodal Tomažu Kalanu (Hlipcu) v Dolenji vasi 13, dne 5. febr. 1877 pa istemu posestniku še travnik v Kržinah (parc. št. 751).⁵ Tri leta po tem je prešla tudi njiva parc. št. 754 v Kržinah v last Jakoba Peternela (Cvirna) iz Bukovice 4.⁶ Isti posestnik je bil 1880 že lastnik velikanskega trav-

⁴ Katastralni mapni arhiv v Ljubljani. List o delitvi zemljišča iz l. 1874 v zbirki parcelnih zapisnikov k. o. Dolenja vas (Niederdorf).

⁵ List o delitvi zemljišča kakor pod ⁴.

⁶ Katastralni mapni arhiv v Ljubljani. Izkazilo o pritožbi zaradi napačnega vpisa posesti z dne 13. junija 1881.

nika v Krekovem logu (parc. 674/1—4), ki je meril 5 oralov in 160 kv. sežnjev, in ki ga je bil pridobil in z velikim trudom uredil Matije Kreka praded Jurij Krek. Razen tu omenjenih parcel so bile od Krekove kmetije prešle do l. 1875 v tujo last še naslednje:⁷

1. parc. 173 (njiva): lastnik Jurij Rant, Dolenja vas 16; 2. parc. 253 (gozd v Zdolnjem kraju): lastnik Miha Thaler, Železniki 19; 3. parc. 284 (gozd v Zdolnjem kraju): lastnik Blaž Jensenko, Dolenja vas 3; 4. parc. 400 (njiva): lastnik Peter Svobjšak (Anderlé), Dolenja vas 39; 5. parc. 546 (njiva v Ledini) in parc. 548 (travnik): lastnik Jožef Demšar, Železniki 25.

Ko sta izročala Tomaž in Terezija Berce dne 10. aprila 1901 svoje posestvo sinu Antonu, ni ostalo od bivše Krekove kmetije več ko hiša, hlev in skedenj (parcela št. 30 in 29), sadni vrt in njiva ob hiši, gozd »Zgornji kraj« (parc. 240) in pašnik »V logu« (parc. št. 675).

Antonu Bercetu ob teh razmerah ni bilo moči zdržati doma. Šel je v Ameriko. Ko se je vrnil, je prodal domačijo z hišo vred dne 16. januarja 1911 Lovrencu Rebolju iz Kranja, ta pa po parcelah naprej. Hišo in vrt za njo je kupil dne 11. 3. 1911 zidarski mojster Janez Krek, stanujoč tedaj v Dolnji vasi 35 (Bezjak). Hlev pa je bil že zelo slab, tudi streha sicer trdne hiše ni več držala. Popravljajl ju ni nihče. Tako se je odločil Janez Krek, da hišo in hlev podre. Podrli so ju leta 1917, kamenje pa raznesli vsaksebi. Največ se ga je porabilo za popravo opornega zidu opuščenege pokopališča župne cerkve Sv. Petra v Selcih. Dela je vodil zidarski mojster Janez Krek. Ko je ta Janez Krek v začetku leta 1923 umrl brez otrok, je zapustil parceli št. 24 in 30 ter sadni vrt sestri Micki Krek, poročeni Bernik v Ševljah 20. Sedaj ima ta svet v lasti nje mož, gruntar Martin Bernik (Jelenc) v Ševljah 20.

Tudi hišna številka 17, ki je bila na Krekovem domu, je romala drugam. Podelili so jo ob prešteviljenju kajži v Kršivniku, ki je last še živečega Janeza Tavčarja s Praprotna. Domače ime je pri »Žnidarju«.

⁷ Izkazilo o stanju zemljiških posestev za l. 1880 v katastralnem mapnem arhivu v Ljubljani, k. o. Dolenjavas (Niederdorf).

V. Bližje sorodstvo dr. Janeza Ev. Kreka

1. Franc Krek, ded dr. Janeza Ev. Kreka

(6. 3. 1806 — 30. 8. 1873.)

Franc Krek je edini izmed otrok Jožefa Kreka, o katerem vemo kaj določnejšega. Vsi njegovi bratje in sestre so ali mladi pomrli¹ ali pa so se neznanu kam poizgubili.

France Krek se je rodil dne 6. marca 1806 v Ševljah št. 7 (»pri Jurmanu«) kot predzadni (6.) sin Jožefa Kreka. Za botra sta mu bila soseda Jernej Kankelj in Neža Luznar, oba kajžarja.

O njegovih mladostnih letih ne vemo nič natančnejšega. Ko je bila kajža v Ševljah št. 7 očetu Jožefu l. 1820 na dražbi prodana, je šel štirinajstletni France pač z očetovo rodbino gostovat k »Bleku« v Dolenjo vas št. 33.

Tam ga najdemo še l. 1833, ko se je dne 9. septembra poročil, 27 let star, s 36 letno Heleno Šraj,² hčerko celozemljaka Antona Šraja iz Studenega št. 4 in njegove žene Elizabete roj. Rant.³

Šraje v rod je star gruntarski rod v Studenem. Kot prvi zastopnik Šrajevega rodu v Studenem je v loških urbarjih iz l. 1688 do 1694 vpisan Jožef Šraj. Pred njim je v urbarjih iz l. 1679—1688 vpisana Maruša Strugarjeva, njegova mati, in sicer s svojim dekliškim imenom. Jožefov oče Urban se je bil ž njo poročil dne 17. 5. 1677. Iz dejstva, da imajo urbarji vpisano njegovo ženo in ne njega za gospodarja kmetije, se da sklepati, da mu ona kmetije ni izročila, ampak

---

¹ Mina † dne 18. 9. 1793, stara 2 leti, Franc 24. 7. 1801, star pol leta, Mica 6. 5. 1904, stara 2 leti, Nikolaj 28. 6. 1811 star 8 mesecev, Gregor 3. 4. 1815, star 10 let, Mina 27. 7. 1816, stara 8 let (vsi v ševljah št. 7),

² Helena Šraj roj. dne 27. marca 1797 v Studenem.

³ Pri poroki sta bila za pričo Matevž Šraj, Helenin brat in Šraje v сосед Matevž Prevc, celozemljak v Studenem. Poročna knjiga navaja Franceta Kreka za stanujočega v Dolenji vasi 33 (na Bleku).

da jo je pred poroko kupila in po poroki obdržala v svoji lasti.⁴ Kupila jo je pa najbrž od Martina Prelca (Prölliz), ki je vpisan v l. 1630—1667 v urbarjih na ustreznem (5.) mestu gruntarjev v Studenem.

Urban Šraj se je priženil v Studeno iz Zalega loga. Bil je sin Pankracija in Urše Šraj, gruntarjev v Zalem logu. Ti Šraji so v Zalem logu udomačeni približno od l. 1600. Njih prvi izpričani zastopnik je Andrej Šraj, oče Pankracija Šraja. Odkod so prišli v Zali log, iz pisanih virov ni razvidno. Ustno izporočilo veli, da so se priselili iz Tolminskega.⁵

Tudi Šrajevega rodu na Studenem št. 4 danes ni več. Helenin brat Matevž je imel iz zakona z Jero Demšar sina Antona, roj. 9. 1. 1834, ki pa je že 23. 3. 1863 umrl nasilne smrti in hčerko Nežo, ki se je dne 22. 6. 1857 poročila z Miho Benedikom iz Dolenje vasi št. 15 (Balanč). Benedikovi potomci na Studenem so Lovro in Jožef Benedik.

Helena mati Elizabeta Šraj je bila doma na Rantovi (Mahnetovi) kmetiji v Dolenji vasi št. 16. Rantov rod, čigar potomci v premi črti še danes gospodarijo na kmetiji (sedanji gospodar je Janez Rant, roj. dne 22. 8. 1868), se pojavlja v loških urbarjih že od l. 1679 naprej, torej le malo pozneje ko Kreki, ki so jim bili odslej nablížji sosed. Prvi gospodar na tem gruntu je Andrej Ranta, najbrž iz rodu mlinarjev Ranta na Hudem, ki se v urbarjih omenjajo že okolu l. 1642. Prevezel je grunt, (najbrž ga je kupil) med l. 1667—1679 od prejšnjega lastnika Jerneja Grošlja. Njegov sin Matevž Ranta (1657—1726) je bil

⁴ Iz tega in mnogo drugih primerov je razvidno, da so se v loškem gospodstvu priznavale ženske enako kakor moški za urbarrjalne zemljake (urbarmäßiger Hubsafß) in da sta bila oba spola glede svobodnega upravljanja in razpolaganja s kmetijami popolnoma ravnopravna. Že v najstarejšem loškem urbarju z l. 1500 (v drž. arhivu v Münchenu), ki vsebuje poimenske vpise gruntarjev v posameznih vaseh, sta n. pr. v Dolenji vasi med 13 gruntarji navedeni tudi Urša, hči Tomaža in Urša, hči Lubserja. Isto pravno stanje se odkriva tudi v zapisnikih loških pogodb. Samostojne gruntarice izročajo svoje posestvo otrokom brez sodelovanja ali privolitve moža (Prim. Loške pogodbe I. Übergab 14. IX. 1697: Spella Grocherin u Dolena vaße ein Hubsafß übergibt ihre Hueben ihren jüngsten Sohn Hannsen Debelakh oder Grochar); hčerke gruntarjev, ki jim je oče izročil kmetijo, izdajajo svojim ženinom ženitovanjska pisma na isti način ko moški gruntarji svojim nevestam. (Prim. L. P. XII. Ženitno pismo Marije Kalanice v Selcih 64 Anton Pogačniku iz Selc z dne 17. 3. 1794).

⁵ Urb. 1630 omenja v Zalemlogu na 5. mestu kot gruntarja Andreja Šraja, ki je kupil kmetijo od Štefana Trojerja. Gospodaril je na kmetiji do l. 1690; njegov sin in naslednik je bil od l. 1690 Jurij Šraj. Zadnji Šraji v Zalem logu (Primož Šraj 1793—1833, Valentin Šraj 1833 do 1866) so izumrli okoli l. 1880. Njih hiša še danes stoji (št. 10 v Zalem logu »pri Šraju«).

stirniški župan. V posestvu so mu sledili Jurij Ranta (1701—1743), Luka Rant (1731—1808), ki se je 4. 9. 1757 poročil z Uršo Tušek iz premožnega rodu Tuškov (p. d. Debeljakovo) v Rovtu pri Sv. Lenartu. Iz tega zakona so bili Luka Rant (1768—1847), ki je ustanovil stransko vejo Rantov v Dolenji vasi 24 (p. d. Urbanka), ki pa je izumrla, Simon Rant (1775—1827), ki je prevzel kmetijo v Dolenji vasi št. 16 in Elizabeta, žena Antona Šraja. Simonov sin je bil Jurij (1801—1851) njega sin pa zopet Jurij (1844—1906) oče sedanjega gospodarja Janeza. Brat prvega Jurija Ranta, Janez (1820—1871) je s priženitvijo k Jelenčevim na Češnjici 12 (p. d. Markovič) ustanovil stransko vejo Rantov na Češnjici, ki pa je razun Franceta Ranta, dekana v Sleepy Eye v Zed. državah (Minnesota), v moškem kolenu izumrla.

Kakor vidimo iz pričujočega, izvirajo moški in ženski predniki dr. Krekove babice iz premožnih gruntarskih rodov Šrajev v Studenem, Rantov v Dolenji vasi in Tuškov v Rovtu pri Sv. Lenartu. Tudi Tuškov rod je star gruntarski rod, eden izmed najpremožnejših v selški občini. Njegovo posestvo leži v hribih pod 1371 m visokim Mladim vrhom, tam kjer drži pot iz Selc in železnikov čez Zaprevalo v Javorje in dalje v Poljansko dolino. Mogočni kmetski domovi Potočnikov, Mesecev, Tuškov stoje tod raztreseni v lepo zaokroženih enotah. Eden izmed največjih je Tuškov dom »pri Debeljaku« na Rovtu št. 28 (sedaj 27), zastopan še danes po gospodarju Antonu Tušku z njegovim zelo številnim potomstvom. Prvi Tušek se pojavi na Rovtu l. 1688 Martin Tušek, ki je kupil posestvo od Nikolaja Čadeža. Prišel je iz skupne pradomovine Tuškov, iz Davče. Urša Tušek, ki se je dne 4. septembra 1757 z njo poročil Luka Rant, je bila hčerka Štefana Tuška. Nje brat Jurij (roj. 15. 4. 1737, umrl 27. 9. 1791) je okolu l. 1780, da omogoči ustanovitev župnije pri Sv. Lenartu, na svoje stroške zgradil župnišče, in se pri tem hudo zadolžil, vendar so njegovi nasledniki to kmalu popravili. Še danes je Tuškova kmetija na Rovtu ena najtrdnejših v občini.

Franc Krek se ni dolgo okleval na Bleku. Mahnil jo je najpozneje pol leta po poroki, torej l. 1834, v Selca, kjer se je nastanil pri Groseljnovih v hiši št. 66. Tam je tedaj še stanovala Barba Notar, roj. Krek, njegova teta, ki se je bila 12. febr. 1798 poročila z Jurijem Notarjem. Mož ji je bil umrl že dne 13. aprila l. 1816.

V Selcih št. 66 je Franc Krek, ki je bil znamenit tkalec, izdeloval rdeč in pisan dvošrt (cvilh) za kmetske obleke. Tkalstvo je bilo v tistih časih po Selški dolini zelo razvito in je do našalo precej dobička. Predli so doma v vsaki hiši, tudi tkalcev je bilo dosti. Platno in dvošrt iz loških hribov sta slovela daleč na okoli ter se izvažala v Ljubljano, a tudi v Trst, Reko in Prago. Ta razvita domača obrt je imela trden temelj v ljudski noši — kmetsko ljudstvo je tedaj nosilo skoraj izključno obleke iz do-

mačega platna in dvoširta. Tako je tkalstvo tudi Franceta Kreka dobro redilo.

Francetu Kreku se je v Selcih 66 rodil dne 2. novembra 1834 prvi sin *Martin*. Botra sta mu bila Jakob Hajnrihar, mož tedanje Groseljnovе gospodinje Helene Hajnrihar in sosed Blaž Šliber, gruntar in gostilničar v Selcih 7.

Tudi drugi sin *Valentin*, roj. dne 3. febr. 1837, se je rodil še na št. 66. Botra sta mu bila Helena Hajnrihar, posestnica Groseljnovе kmetije št. 66 in Blaž Šliber, gruntar v Selcih 7.

Franc Krek si je z žilavim delom polagoma zboljšal gospodarsko stanje. Nasproti Groseljnovе kmetije, onstran potoka Sevnice, tik za mostom ob cesti v Železnike, je stala stara žitnica »v Štoku« št. 73,⁶ last posestnice Mine Rantove (Kalanice). To žitnico je bil po l. 1834 priredil Luka Kos, klobučar iz Železnikov 32, za stanovanjske namene, ko se je dne 28. aprila 1834 poročil z Mino Hajnrihar (r. 10. aprila 1789), hčerko Jožefa Hajnriharja in Katre Bisajl iz Selc. Ko mu je žena l. 1847 umrla in ko je »Štok« ob velikem požaru na pustno nedeljo v noči od 18. na 19. februarja 1849 pogorel s 14 drugimi hišami v spodnjem delu Selc,⁷ se je Kos najbrž preselil drugam.

Kmalu potem je kupil Franc Krek pogoreli Štok od Mine Rantove ter ga popravil in pozidal v obliki, ki nam je ohranjena. V tej hiši je odprl prodajalno za svoje tkalske izdelke, poleg nje pa še malo branjarijo. Žena mu je vodila tudi še malo opalto (trafiko). Iz teh dohodkov sta toliko prihranila, da sta mogla njih nadarjena sinova Martin in Valentin postati učitelja.

Hišo pri »Štoku« so okolu l. 1908 podrli in na nje mesto sezidali »Krekov dom«. Njena slika je priobčena (po rekonstrukciji prof. Antona Gojmira Kosa) v Krekovih Izbranih spisih (I. zvezek med str. 32 in 33). Bila je enonadstropna hiša v starem zidanem slogu, kakršnega

⁶ Hišna št. 73 se omenja v župnih knjigah že l. 1835, torej ob času, ko se Franc Krek še ni vanjo preselil. L. 1820 pa še ni omenjena (Examinatorium z l. 1820 neha pri št. 72).

⁷ Iz dnevnika Blaža Blaznika, župnika v Naklem, selškega domačina, priobčenem po Ivanu Vrhovniku v Glasniku Muz. društva za Slovenijo Letnik VII/VIII (1926—1927) izvemo: 18. svečana 1849 ob 10. uri zvečer je pogorelo v Selcih župnišče in 14 hiš. Vnelo se je baje pri Adamu v praproti. Pravijo, da je zažgal nek Italijan. Pogoreli so: Adam, Kalam, Štok, Grošelj, Tonc (Čemažar), župnišče, Jakelovec, Marenik, Kramar, Pogorelec, Matjašek, Bitenc, Plejba in streha na cerkvi in na zvoniku.

nahajamo še pogosto v Selški dolini. Streha, na obeh koncih odrezana, je bila krita s skalco. S ceste so držala vrata v vežo, razsvetljeno z 1 oknom. Odtod na desno je bila spodnja hiša, ki je imela 3 okna na cesto, 3 proti sosedu Kalanu in eno okno (ki so ga pa pozneje zazidali) proti potoku Sevnici. Poleg vhodnih vrat so bila tik na levo še ena vrata v prodajalno, razsvetljeno z enim oknom. V prvem nadstropju je bila na desno »zgornja hiša«, prav taka ko spodnja hiša, poleg nje »kimmata«; v sosedni mali kamri so pozneje spala le Valentinova dekleta.⁸

Franc Krek je bil po opisu starih ljudi, ki so ga še poznali, srednje postave, podolgastega obraza, kratkega, malo potlačenega nosu, gladko obrit; plešo si je pokrival z lasuljo. Malo kruljav, je še v pozni starosti stopical kaj hitro ob palici, ki jo je imel vedno s seboj. Bil je vedno dobre volje in velik šaljivec. Otroke je imel zelo rad. Pri ljudeh je bil prav priljubljen. Ob nedeljah je sedel v cerkvi najrajši v klopici poleg zakristije. Njegova žena je bila srednje postave, bolj suhljata, tiha in dobra ženica. Ob nedeljah je hodila, izjema med kmetskimi ženami, vedno v zlati avbi v cerkev.

Ko mu je žena umrla (12. junija 1870), se je preselil Franc Krek k sinu Martinu v Smlednik. Hišo v Štoku je dal v najem sosedu Rantu (p. d. Kalanu); v njej so stanovale razen Mine Rantove, ki je ostala na domu pri Kalanovih, njene sestre Majda, Micka in Helena. Helena je imela tedaj v prejšnji Krekovi prodajalni trgovino z obleko. Franc Krek je umrl, zadet od mrtvo-uda, dne 30. 8. 1873 v Smledniku. »Štok« je zapustil sinu Valentinu, ker si je bil sin Martin ustanovil v Smledniku ugodnejše življenje.

2. Valentin Krek, oče dr. Janeza Ev. Kreka

(3. 2. 1837 — 4. 5. 1875)

Življensko pot Valentina Kreka, Francetovega sina, je že podrobno raziskal in opisal prof. Ivan Dolenc.⁹

Za namene tega spisa zadostuj zato nastopno: Valentin Krek se je, kakor njegov brat, šolal za učitelja l. 1857/58 na pripravnici v Idriji. Prvo službo je do bil v Toplicah, drugo v

⁸ »Štok« je ohranjen tudi v dobri, na presno izdelani sliki Janeza Gosarja v trikotnem čelu kapelice, ki stoji v Selcih tik pred mostom banovinske ceste čez Sevnico. Slika predstavlja požar z l. 1865.

⁹ Glej: Dr. Janeza Ev. Kreka Izbrani spisi. Uredil Ivan Dolenc, I. zvezek 1923. Krekova mlada leta, str. 3—15.

Gotenicah, tretjo pa l. 1865 na ljudski šoli pri Sv. Gregorju nad Ortenekom, ki so jo bili sezidali l. 1859. Dve leti na to se je poročil dne 20. febr. 1865 z Mico Štupica, hčerko polugruntarja Janeza Štupice in Mice roj. Levstik iz Sodražice.

Dne 9. decembra 1868 je bil premeščen v Dolenjo vas pri Ribnici; ker pa je njegov prednik Anton Kunčič, ki so ga bili premestili v Žiri, prosil potem nazaj, je kn. šok. konzistorij Valentina Kreka odposlal na drugo prosto mesto. Z odlokom z dne 30. dec. 1868, št. 1790 mu je bila določena Komenda.

Valentinu Kreku sta se rodila pri Sv. Gregorju sin prvo-rojenec Janez Ev. Krek (27. nov. 1865) in hčerka Zofija (9. maja 1867). V Komendi pa so se rodili še 5 otroci: Cilka (11. nov. 1868), Alojzij (4. jul. 1871) in Amalija (5. jun. 1875). Sin Ignacij je bil rojen v Selcih dne 6. jul. 1875, 4 mesece po očetovi smrti.

Izmed sinov je Alojzij, 10 let star, umrl v Selcih za kozami (12. julija 1881), Ignacij pa dne 18. avg. 1900 v Ljubljani kot trgovski poslovodja. Ker je bil Ignacij samec, dr. Janez Ev. Krek pa duhovnik, je Valentina Kreka rod v moškem kolenu s smrtjo dr. Kreka (8. okt. 1917) izumrl.

V ženskem kolenu sta ga nadaljevali Zofija, ki se je poročila s podobarjem Jožetom Šubicem iz Gorenje vasi v poljanski dolini in Amalija, poročena z vdovcem Francetom Prelesnikom roj. v Hrovači pri Ribnici, pozneje posestnikom in gostilničarjem v Retečah »pri Tilku« pri škofji Loki.

Jože Šubic, sin podobarja Blaža Šubica v Gorenji vasi 50 in bratranec slikarjev Janeza in Jurija Šubica iz Poljan, se je izučil podobarstva pri kiparju Zajcu star., potem pa je okoli 1890 prišel za pomočnika k podobarju Jožetu Grošelju v Selca 61. Tam je spoznal Zofijo Krekovo na sosednem Štoku in se z njo poročil dne 9. nov. 1891, preselivši se na očetov dom v Gorenjo vas. Jožef Šubic je bi spreten podobar, mnogo je hodil po Krasu in Vipavskem. Zadnja leta pred smrtjo je izvršil popravo oltarjev in kipov v cerkvi v Javorjah. Njegovo delo je tudi kip lurske Matere Božje v Krekovi vili v Ljubljani.

Z Zofijo Krekovo je imel 5 otrok, sina edinca Vinkota Šubica in hčerke Kristino, Zofijo, Marijo in Ano. Vinko je umrl dne 2. 8. 1927, star 24 let v ljubljanski bolnišnici, Kristina že kot otrok (23. 5. 1895), Zofija Šubic ml. se je l. 1912 v Salt Lake City Utah (Zed. drž.) poročila z Jožefom Čadežem, doma iz Gorenje vasi. Iz tega zakona izvirajo 4

otroci: Silvo, Slavko, Albina in Maks. Po smrti prvega moža (8. okt. 1925) se je poročila 2. marca 1926 v drugič z Janezom Kotarjem iz Železnega pri Dobrničah. Iz tega zakona ni otrok. Rodbina stanuje danes v Rains Utah (USA). Marija Šubic se je l. 1922 poročila z zidarskim mojstrom Petrom Bogdanom v Vukovaru v Slavoniji. Iz tega zakona izvirajo otroci Vidosava, Dragotin in Ivan. Ana Šubic stanuje sedaj pri teti Cilki Krekovi v Ljubljani.

Amalija Krek je imela iz zakona s Francetom Prelesnikom 2 sinova in 3 hčerke:

Starejši sin Janez se je poročil l. 1927 s Pavlo Vrhunc in prevzel domače posestvo in gostilno. (Otroci: Martina in Pavel.) Mlajši Stanislav je uslužben pri Pokojninskem zavodu.

Izmed hčerk se je najstarejša Jožefa poročila l. 1929 z Bogomirjem Šeškom, sedlarjem v Sp. Šiški, Amalija l. 1931 s Petrom Bogatajem, žel. uslužbencem v Retečah, Cilka pa l. 1927 z Edvardom Vidcem, šolskim upraviteljem v Retečah.

Podrobnejši podatki so razvidni iz priloženega rodovnika II.

3. Martin Krek in njegov rod

Martina, prvega sina Franceta Kreka, so določili starši za učiteljski stan. Dovršil je, 21 let star, l. 1855 tečaj za učitelje na pripravniški šoli (Präparandenschule) v Idriji (Izpričevalo te šole z dne 2. 8. 1855) ter je bil na to nameščen z dekretom škof. konzistorija v Ljubljani z dne 31. 12. 1855 za začasnega učitelja (Schulprovisor) na tedanji trivijalni šoli v Smedniku. Dne 24. septembra 1862 je prebil konzistorijalni izpit¹⁰ ter s tem pridobil pogoj za stalno namestitev. Na podlagi ugodnega poročila okrajnega šolskega nadzorstva v Kranju ga je kn. šk. konzistorij v Ljubljani imenoval z odlokom z dne 1. 7. 1864, št. 802/127 za »šolskega učitelja, organista in cerkovnika« v Smedniku.¹¹

V tistem letu se je Martin Krek poročil s Katarino Šetina iz Zbilj 5, hčerko edinko posestnika Štefana Šetine in njegove žene Urše. Po smrti Štefana Šetine je Martinova žena podedovala

¹⁰ Ta izpit, ki je bil v zahteval in učinkih podoben današnjim usposobljenostnemu izpitu, so napravljali učiteljski »pomočniki« (Lehregehilfen) ustno in pismeno na določenih, javno razglašanih dneh pred kn. šk. konzistorijem; zato naziv »konzistorijalni izpit«. Prim. Politische Verfassung der deutschen Schulen in den k. k. deutschen Erbstaaten. Wien 1828 § 120, str. 52—53.

¹¹ Spisi štč 728/114 in 802/127 ex 1864. v šolskih aktih kn. šk. konzistorialnega arhiva v Ljubljani. Fasc. »Kahlenberg«.

očetovo posestvo, ki so ga Krekovi kmalu nato prodali, ker se Martin Krek vsled svojega učiteljskega poklica ni mogel ukvarjati z njim. S to prodajo je prišel Martin Krek v precej ugodne življenske razmere, tako da številni njegovi rodbini ni bilo sile. Ostal je v Smedniku, kjer je vodil tamošnjo šolo skozi 35 let¹² do svoje smrti dne 2. maja 1888. Bil je zelo priljubljen in spoštovan. Prijatelji so mu postavili lep nagrobni spomenik, ki je dobro ohranjen.

V zakonu se mu je rodilo 10 otrok, izmed katerih so mu 4 umrli kmalu po rojstvu. Od ostalih 6 otrok je bil najstarejši sin V i n k o učitelj na Vačah pri Litiji, nato (okoli 1898) v Podragi na Vipavskem, potem ravnatelj Ciril-Methodove šole v Trstu in slednjič od leta 1904 šolski vodja v Trbojah. Dne 10. febr. 1904 se je poročil z Franico Kržičevo s Trboj 79 in priženil z njo bogato kmetijo.¹³ Po zgodnji smrti svoje žene, s katero ni imel otrok, je vzel k sebi za gospodinjo sestro Terezijo, na katero je vse veliko posestvo prešlo, ko je Vinko l. 1914 padel v bitki pri Grodeku. Bil je nadarjen skladatelj. (Skladbe: Dekletu, Najlepši kraj, Pogovor z domom, Ljubezen in pomlad).

Leto po njegovi smrti se je poročila T e r e z i j a Krek z Rudolfom Komurko, doma iz Plačkova pri Humpolcu (Češkoslovaška), s katerim se je bila seznanila med vojno. Oba imata sedaj veliko kmetijo in znano gostilno v Trbojah. V zakonu sta se jima rodila hčerka Vilma in sin Rudolf.

Drugi Martinov sin F r a n c, dolgoletni okrajni tajnik pri okrajnem glavarstvu v Kamniku, se je bil dne 5. avgusta 1907 v Buzetu (Istra) poročil z Anico Pisotič, hčerko Antona Pisotič, posestnika in trgovca na Vrhu pri Buzetu. Iz tega zakona se mu je rodil dne 5. nov. 1909 v Kranju sin Stanislav Krek, ki je edini mlajši moški potomec Krekovega rodu, izvirajočega od Franceta Kreka.

Tretji Martinov sin, Alojzij Krek se je leta 1914 poročil s Terezijo Požar iz Jeroslavcev pri Brežicah. Otrok iz tega zakona ni. Alojzij Krek se je po zedinjenju l. 1919 udej-

¹² Županstvo rodne občine Selca je l. 1868 zahtevalo Martina Kreka za učitelja v Selca, pa ga je konzistorij zavrnil z odlokom z dne 10. 6. 1868, št. 134. (Konz. arhiv v Ljubljani, fasc. »Lack«).

¹³ Poročil ju je dr. Janez E. Krek na Rožniku pri Ljubljani.

stvoval kot dobrovoljec Slov. planin. polka pri operacijah za zasedbo Koroške; na tej podlagi se mu je dodelila l. 1921 agrarna zemlja na Ovčjem polju (selo Erdželje, občina Malo Črnomlišče) blizu Štipa, pozneje pa, ko mu ondi ni bilo obstanka, v Pincah pri Dol. Lendavi, kjer še sedaj biva.

Izmed ostalih Martinovih hčera (Terezijo smo že zgoraj omenili) se je najstarejša Cecilija, roj. 10. nov. 1866, dne 16. jan. 1892 poročila z Adolfom Sadarjem, roj. dne 10. maja 1873 v Škofji Loki, sinom šolskega voditelja Lovrenca Sadarja,¹³ ki je poučeval na tamkajšnji ljudski šoli tako dr. Janeza Kreka kakor tudi poznejšega župnika Franca Kreka. Franc Krek ga omenja v svojih spominih kot svojega najboljšega učitelja. Adolf Sadar je bil dolgo let (1892—1904) šolski voditelj v Budanjah na Vipavskem. Tam se mu je rodilo iz zakona s Cecilijo Krekovo tudi vseh 6 otrok: Cecilija, Slavko, Vinko, Adolf, Ciril in Viktor. Pozneje je prišel Adolf Sadar po posredovanju dr. Kreka v Ljubljano kot ravnatelj mladinske poboljševalnice ter tu ostal do svoje smrti (9. sept. 1929). S pokojnim dr. Krekom ga je vezalo prisrčno prijateljstvo.

Od sinov se je najstarejši Slavko, hranilnični uradnik v Radovljici, poročil l. 1909 z Alojzijo Pesjak iz Lancovega, ing. Vinko, referent pri kmetijskem oddelku banske uprave, l. 1925 z Rozo Detiček iz Poljčan, Adolf, bančni uradnik iz Celja, l. 1925 z Marico Pirc iz Lipnice pri Kropi, Ciril, hranilnični uradnik v Celju, l. 1923 z Angelo Vorbach iz Divače, Viktor, trgovski uslužbenec v Beogradu, pa l. 1931 z Radmilo Miletic iz Beograda. Edina hčerka Cecilija Sadar se je l. 1920 poročila z M. U. Dr. Ivanom Drobničem v Ljubljani.

Najmlajša Martinova hčerka Amalija se je l. 1905 poročila s Francetom Rozmanom, doma s Trboj, takrat postajnim načelnikom v Škofji Loki. Pozneje je bil Rozman postajni načelnik na Grosupljem in v Novem mestu, kjer je l. 1913 umrl. Iz tega zakona sta hčerki Marija in Ana, od katerih je Marija od l. 1932 poročena z Jožefom Paučičem, posestnikom in trgovcem v Novem mestu.

Podrobnejši podatki so razvidni in prilož. rodovnika III.

---

¹³ Lovrenc Sadar, roj. l. 1835 v Komendi pri Kamniku, je bil l. 1852 nastopil učiteljsko službo v Senožečah, kjer je ostal 1 leto. Bil je za učitelja v Koroški Beli, Dobu in od l. 1858 naprej dolga leta na deški glavni šoli v Škofji Loki. Tudi uradni viri ga označujejo za »izvrstnega učitelja«. (Šolski akti z l. 1862—1866 v konzistor. arhivu v Ljubljani, Fasc. »Lack.«)

Kazalo

	Stran
Uvodna beseda	I—II
Arhivalni viri	III—VII
Okrajšave	VIII

I. Dolenja vas, domovina selških Krekov

1. Krajepisni podatki	1—2
2. Dolenja vas l. 1826 (mapni posnetek)	3
3. Zgodovinski oris	4—6
4. Krekova domačija	6—8

II. Najstarejši predniki dr. Janeza Ev. Kreka

1. Prihod Krekov v Dolenjo vas	9—17
a) Odkod so prišli Kreki?	13—15
b) Kje so prebivali Kreki v Dolenji vasi?	15—17
2. Jurij Krek, prvi gruntar Krekovega rodu v Dolenji vasi	17—19
3. Janez Krek	19—20
4. Tomaž Krek I.	21—23
5. Jurij Krek II.	23—38
a) Frölichov rod v Zalem logu 20	24—26
b) Rodbina Jurija Kreka	26—27
c) Dolenčev rod v Dolenji vasi 18	28—32
č) Gospodarstvo Jurija Kreka	32—34
d) Izročitev kmetije	34—38
6. Tomaž Krek II.	39—48
a) Luznarjev rod na Hudem 37	39—41
b) Jelenčev rod v Dolenji vasi 19	43—48
7. Štefan Krek v Starem dvoru 8	48—50

III. Razcepitev Krekovega rodu

1. Jakob Krek (Gusija)	51—54
2. Jožef Krek, praded dr. Janeza Ev. Kreka (Jurman)	54—57
3. Jurij Krek (Grogarček)	57—59
4. Janez Krek (Krek)	59—64
a) Stanje kmetije Dolenja vas 17 leta 1826	60—62
b) Janez Krek ml., Selca 53 (Blažon)	62—64
5. Blaž Krek (Lukež)	64
6. Marjeta Krék, I. por. Osebek, II. por. Okorn	64—65
7. Barbara Krék, por. Notar	65—66

IV. Propast Krekove dedne kmetije

1. Matija Krek, zadnji Krek v Dolenji vasi 17 . . . . . 67—71
2. Tomaž Bercé, zadnji gospodar na Krekovi kmetiji . . . . . 71—72

V. Bližje sorodstvo dr. Janeza Ev. Kreka

1. Franc Krek, ded dr. Janeza Ev. Kreka . . . . . 73—77
2. Valentin Krek, oče dr. Janeza Ev. Kreka in njegov rod . . . 77—79
3. Martin Krek in njegov rod . . . . . 79—81

Rodovniki

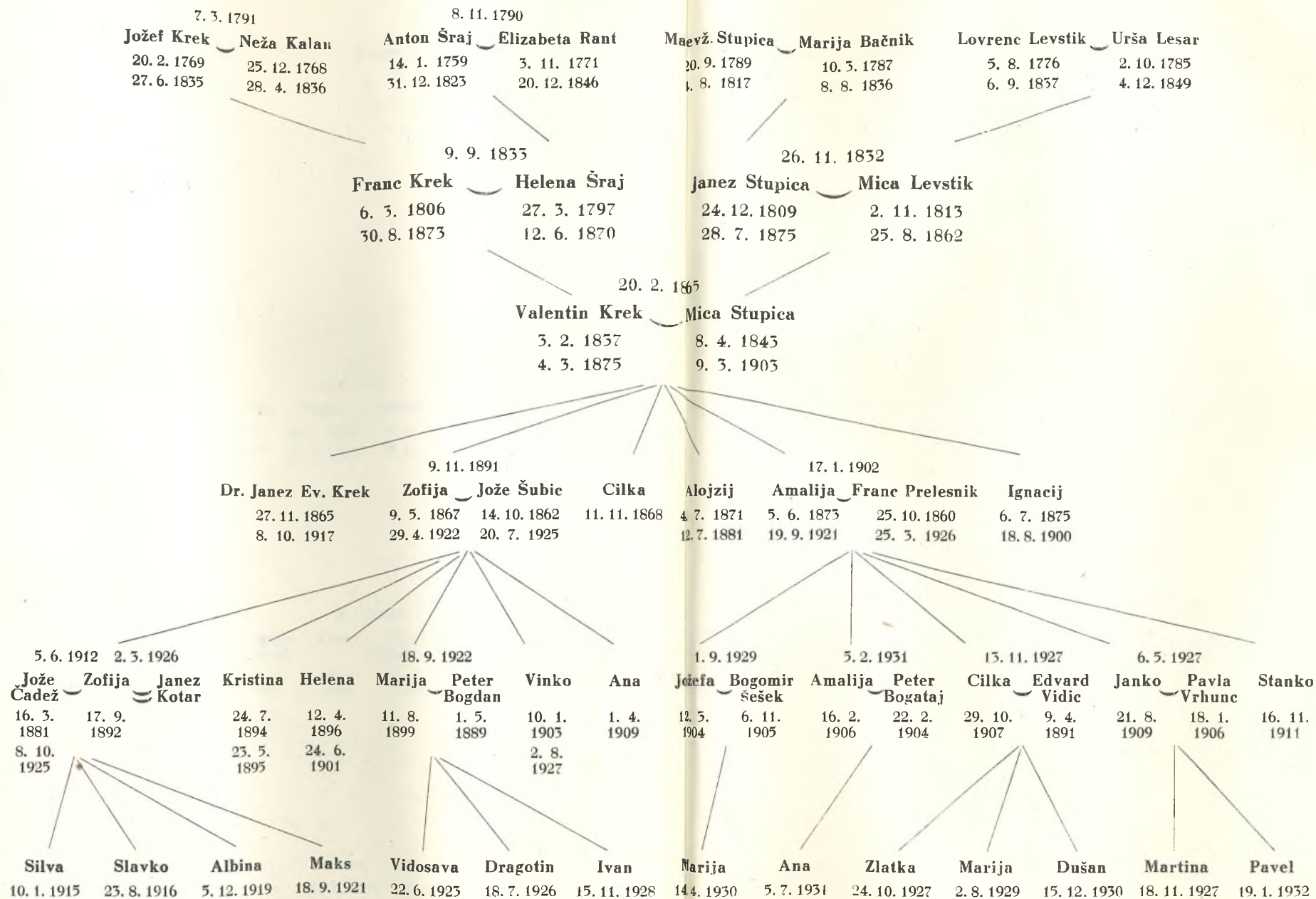
- I. Najstarejši Kreki v Dolenji vasi 17 (priloga I)
  - II. Rod Valentina Kreka (priloga II)
  - III. Rod Martina Kreka (priloga III)
-

Rod Valentia Kreka

(Priloga II)

Rod Martina Kreka

(Priloga III)

